

בעזה"י

שערי הלכות

חוברת י"ב

יוצא לאור בהשתתפות
ראשי הישיבה, חברי הכולל ובני הישיבה
דישיבת בית שערים

בעריכת
אהרן אליעזר ליסא הלוי זילבערמאן

חוברת י"ג

קונטרס אום אני חומה
תשובות בעניני עירובין ממרן הגאון כש"ת הראש הישיבה שליט"א

קובץ לתורה הלכה והשקפה

ר"ח אדר א' התשמ"א ברוקלין נ.י.

המחיר שני דאלר, והמוסיף מוסיפין לו מן השמים

כל הזכויות שמורות
Mishne Halachoth Gedoloth Institute
5306 16th Ave Brooklyn, N.Y. 11204

Published by

Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of

Rabbi Menashe Klein

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 53rd Street

Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:

To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free

ניו יורק (718) 851-0806 New York

ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel

MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל

Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:

Please send your generous donations to:

Machon Mishne Halachos

3301 W. Strathmore Ave.

Baltimore, MD 21215

USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד

Copyright © 2004

דברים אחדים

יתברך הבורא וישתבח היוצר כל יצורים שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה להוציא לאור חוברת י"ב וי"ג של **שערי הלכות** אשר טובים השנים, וחלק א' מחוברת זו היא כנהוג אצלנו עד עתה, חידושי תורה מכי"ק של כ"ק הגאון המפורסם איש אלקים רשכבה"ג מרן מוה"ר עמרם בלוהם בעל **בית שערים** עדי"ח שו"ע זי"ע ועכ"י (אשר מוסדנו נושא שמו הטוב), ואח"כ תשובה ערוכה בראש החוברת מהגאון המפורסם בכל קצוי תבל משרידי דור הישן מוה"ר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בעהמ"ח ספרי **קהלות יעקב** על השי"ס אשר כתב למרן הגאון הראש הישיבה שליט"א, ותשובת מרן הגאון הראש הישיבה שליט"א לו, ואח"כ חידושי תורה מחברי הכולל שיחיו, ומהם אשר נאמרו בהכולל ברבים עיי' דיבוק חברים, וחלק ב' היא קונטרס **אום אני חומה** הוספות על חוברת שערי הלכות חלק י"א ששם נדפסה תשובה ערוכה ממרן הגאון הראש הישיבה שליט"א בענין תיקון עירוב, ומאז ועד עתה נשאל מרן הגאון הר"י שליט"א עוד בענין זה והוסיף לחדש עוד כו"כ ענינים בזה דדברי תורה פרוין ורבינן כדאיתא במסכת חגיגה דף ג' ע"ב, ולבקשת רבים המבקשים דבר ה' זו הלכה נעטרנו לבקשתם וקבענו מקום כבודם כאן, ומקווים שבעזה"ש בקרוב יצא לאור קונטרס מיוחד מכיל כל התשובות משי"כ מרן הגאון הראש הישיבה שליט"א בענייני עירובין ועוד חזון למועד אי"ה.

ועי' באעה"ח יום שנכפל בו כי טוב לסדר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם תשמ"א לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

המערכת

תוכן הענינים

ג' גרורים במסכת קידושין, בפי עשרה יוחסין
מכת"ק מרן הגה"ק מוה"ר עמרם בלוהם זצ"ל בעהמ"ח שו"ת בית שערים
בענין הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ **תשובת הגה"ק מוה"ר ישראל יעקב קניבסקי שליט"א**
בהני"ל
תשובת מרן הגאון ראש הישיבה שליט"א
אי יש מצוה לת"ח לילך לב"ד להעיד
אהרן אליעזר ליפא הלוי זילבערמאן העורך
סווגיא דהבחנה ומחזיר גרושתו
שמואל קליין
סווגיא דא"א שזינתה ופלגינן דיבורא
יהודה ארי' אלטר חדב"ן
סווגיא דרב מגניד, קידושין דף י"ב ע"א
שלום צבי קליין ר"מ בישיבה
קונטרס אום אני חומה

בענין לא תענה על רב
אי יש מצוה לתקן עירובין בכל המקומות שאפשר
עוד בהני"ל

שלמה המלך תיקן עירובין
עוד בדין לא תענה על הרב

Photocomposition by

"דפוס הדר"

EXCELLENT VARTYPER & PRINTER

195 Lee Avenue, Brooklyn, N.Y. 11211

Tel (212) 384-4249

ג' גרגרים במסכת קידושין, בפ' עשרה יוחסין (ע"ע"ב)

**מחי' סוגיות כתי"ק של איש האלקים הגאון החסיד רשכבה"ג
רבי עמרם בלוס זצ"ל בעל שו"ת בית שערים עד"ה שו"ע**

בגמ' א"ל הכי אמר שמואל כל דאמר מדבית חשמונאי מלכא קאתינא עבדא הוא, והקשה הריטב"א הא שמואל ס"ל המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור והוי ב"ח גמור והרי נתיאשו מהם אדוניהם והפקירום ע"ש. ונ"ל דיש להבין למה שהעלה הפנ"י בגיטין ל"ח דלשמואל במפקיר עבדו גם אחר יכול לזכות בו והא דיצא לחירות היינו בקדם העבד זוכה בעצמו ע"ש א"כ לפ"מ שכתב קצוה"ח סימן ר' ס"ב דדוקא בגט ושיחרור שהם בע"כ אמרינן גיטו וידו באין כאחד או גיטה וחצירה באין כאחד אבל בשטר מתנה דליחא בע"כ לא אמרינן חצרו ומתנתו באין כאחד א"כ במפקיר דאין העבד זוכה בעצמו בע"כ איך אפשר כלל לזכות בעצמו הא ל"ש ידו וזכייתו באין כאחד. אך זה שיבוש דהא דבעינן למימר גיטו וידו באין כאחד היינו משום דאל"כ יד עבר קשי' ל"י הא ידו כיד רבו כדאמרינן בריש הזורק אבל כאן דהפקירו רבו וכבר יצא מרשותו ואין ידו כיד רבו תו לא צרכינן למימר ידו וזכייתו באין כאחד. וכל זה במפקיר דכבר יצא מרשות בעלים מקמי דאתי לרשות זוכה אבל בייאוש כבר חידש הנתיבות סימן ק"ה דלא יצא מרשות בעלים עד דאתי לרשות זוכה שוב אין העבד יכול לזכות בעצמו כיון דידו רבו ולא שייך ידו וזכייתו באין כאחד כיון דליחא בע"כ וכקושיא הנ"ל וא"ש. והא דמדמי בגיטין ע"ב האי דאמר נתיאשתי מפלוני עבדי להאי דמפקיר עבדו. אין הכוונה שבאמת רק נתיאש אלא שהפקירו בלשון זה שאמר נתיאשתי מפלוני עבדי וקמ"ל דזה הוי לשון הפקר ולזה נתכוון רש"י שכתב נתיאשתי לשון הפקר הוא ע"ש.

בדף ע"ב ע"ב בתוס' ד"ה חמשה קהלי כתיבי כתבו עוד אור"י דלא חשיב קהל דגבי פצוע דכה משום דלא שייך ב"י קהל ותמה מהרש"א הא כתיב ביה קהל ותירץ דבכל הני דמייתי שייך קהל בין בכשרים בין בפסולים דהיינו דיש בהו זכרים ונקבות אבל פ"ד ל"ש למקרי קהל כיון דל"ש בנקיבות ובקהל דכתיב גביה מוסב אקהל ישראל וכו' ע"ש ואני תמה הא גם עמוני ומואבי ל"ש בנקבות דהא דרשינן ביבמות ע"ו עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ואולי י"ל דעכ"פ שייך בנקבות לענין דעמונית ומואבית מותרות בפסולים אלא דמותרות גם בכשרים אבל פ"ד ל"ש כלל בנקבות.

ויותר נראה דבאמת גוף דברי מהרש"א תמוהים דקהל פסולים מאן דכר שמה וגם מה שכתב בקהל דכתיב גבי פ"ד מוסב אקהל ישראל תמוה דכולהו בקהל ד' מוסבין אקהל ישראל. אבל מדבריו פנ"י ומקנה למדתי דה"ה מדכתיב לא יבא בקהל

ד' דהאי ד' מיותר ללמוד דוקא בקהל ד' לא יבא לישא ישראלית אבל פסולה דכוותיה מותר לישא וא"כ בכלהו שייך נקבה פסולה כמוהו ממזרת ועמונית ומואבית מצרית ואדומית משא"כ פ"ד לא משכחת נקבה פ"ד דכוותיה לא ניתן למדרש ובקהל ד' דכתיב ביה היינו משום דבכולהו כתיב קהל ד' ואי הוי כתיב בפ"ד בקהל סתמא הו"א דאסור גם בפסולי קהל לכן כתיב ביה נמי קהל ד' כי היכי דנדע דמוסב רק אקהל ישראל.

ולפי"ז א"ש נכון גם בעמונית ומואבית אף דמותרות לישראל מ"מ כיון דמותרות גם לעמונית(ת) ומואבית(ת) כתבו שפיר לא יבא בקהל ד' אבל בעמונית(ת) ומואבית(ת) דכוותיה מותר.

ומה שנ"ל בכוונת תוס' דס"ל פירוש הקרא לא יבא ממזר בקהל ד' וכן בעמוני ומואבי שלא יהיו קהל ממזרים ועמונים ומואבים נחשבים לקהל ד' וזה שייך בכלם שיהיו קהל פסולים זכרים ונקבות ויולידו זה מזה אבל פ"ד שאינו מוליד ל"ש ב' זכרים ונקבות אי אפשר להיות קהל פ"ד לומר שלא יחשבו לקהל ד' ולכן לא ניתן לדרוש ובקהל דכתיב גבי מוסב אקהל ישראל היינו שלא יהיה נחשב בכלל קהל ישראל ואולי לזה ג"כ כוון מהרש"א.

(דף ע"ג ע"א)

נגמרא דרש רבי זירא במחוזא גר מותר בממזרת רגמוהו כ"ע באתרוגייהו והוא פלא אמאי רגמוהו באתרוגייהו. ונ"ל לפרש ע"ד צחות דהא מבואר בשמעתינ דהא דלר' יוסי גר מותר בממזרת דקהל גרים לא אקרי קהל היינו משום דתרתו קהלי צריכי חד למשרי ממזר בשתוקי וחד למשרי שתוקי בישראל ומבואר דאי לאו בקהל יתירא דמשמע מייתורא קהל וודאי ולאקושי ממזר לקהל דהיינו ממזר וודאי עיין בתוס' ישנים ד"ה וחד לא הוי אמרינן דתורה מיירי רק מוודאי ולא מספק דהיינו ממזר וודאי ולא ספק ממזר ועיין סוטה כ"ט ובחור"ד סימן ק"י ריש בית הספק. ונ"ל דאי' לזה דהנה בסוכה מ"א דרשינן לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול וקשה לי הלא אמרינן בסוכה כ"ז דיוצאין בסוכה שאולה מדכתיב כל האזרח ולך למעוטי גזולה א"כ חזינן דיותר מסתבר למעט מלך גזולה משאולה וא"כ איך ממעטינן מלכם שאול ודילמא שאול כשר ולכם רק למעוטי גזול. אך ז"א דלמעוטי גזול ל"צ קרא דתיפוק לי' משום מצוה הכא בעבירה וע"כ קרא למעוטי שאול אתי וכמ"ש תוס' סוכה ל' [ע"א] ואי [תקשה] דא"כ ל"ל לך גבי סוכה למעוטי גזולה תיפוק לי' משום מה"ב וע"כ דמה"ב דרבנן וכמ"ש תוס' סוכה ט' ז"א ד"ל כמ"ש חידושי רשב"א שם דדוקא בדבר שבא לרצות כגון קרבן ושופר ולולב שייך מה"ב ולא בסוכה שאינו בא לרצות, אלא דלמ"ש החור"ד הנ"ל דתורה לא מיירי רק מוודאי ומחלק בין עשה לל"ת ע"ש אכתי תקשי דילמא קרא רק למעוטי גזול ואי משום מה"ב נ"מ בספק גזל דמשום מה"ב ליכא דוודאי גזל אסרה תורה ולא ספק ומשום

לחכיבות הדברים הננו מציגים מה תשובה גדולה ממרן גאון הגאונים צ"ע רבן של ישראל נשיא אלקים שר התורה והיראה קש"ת מוה"ר ישראל יעקב קניבסקי שליט"א בעמח"ס קהלות יעקב על הש"ס בני ברק

בענין הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ

בעה"י יום ב' אדר"ח תמוז תשל"ט פה ב"ב.

החיים והשלום לפא"מ כבוד הגאון הגדול המפורסם מגדולי אדירי המשיבים לשואלין ודורשיין בהלכות ובביאורין בכל מקצועות התורה ה"ה פאר הדור הגר"מ קליין שליט"א בעה"ס משנה הלכות הרבה כרכים גדולים ספרים יקרים.

אחדשכהדר"ג בכל הכבוד.

הנה במכתב ששלחתי להדר"ג שליט"א קודם הפסח הודעתי שנתקבל מכתב תשובת הדר"ג מיום ה' דחנוכה וכתבתי איזו לישנא יתירא שבעיוני בד"ק נתעוררו אצלי הערות כדרכה של תורה וכו' ולא הי' כוונתי כלל שהיו איזו הערות ממשיות הראויין להעלות על שלחן מלכים מלכי רבנן, כי היו רק הערות העולים לפום ריהטא בלא לימוד ועיון במקור ההלכה בש"ס ופוסקים, ולא היו רק הערות הנוגעים לעצמי להשתדל ליקח מועד ולעיין היטב וממילא רווחא שמעתתא, אךן הדר"ג שליט"א חפס כנראה שיש לי הערות ממשיות וכתב אלי במכתב האחרון שישמח לכשאשלח את ההערות ומכיון שלא יתכן כלל לכתוב מה שעולה על הדעת לפום ריהטא הוכרחתי לקחת מועד ללמוד הסוגיות ולעיין בהם ולחפש במפרשים, ובעה"י עסקתי בזה זמן מסוים ותלית ערכתי הקונטרס הזה הלוטה פה והנני שולחו להדר"ג שליט"א ובאם ימצא פה איזה טעות לא ימנע הדר"ג טובו מלהודיעני.

אני בעניי הייתי רגיל לפרש הא דאין מוסיפין חומש על עלויו של זה (בערכין דכ"ז) שהוא משום שאין הוספת האחרים קובע דמיו ונחשב מחירו רק כפי מה שאמר הלוקח דהיינו הבעלים, ומה שצריך הבעלים ליתן כמו שהוסיפו האחרים אינו משום שדמי הקרן הוא כהעלאת האחרים כגון שהבעלים אמרו עשרים ואיש אחד אמר עשרים ואחד, באמת אנו תוספים שהמחיר הוא עשרים כפי שאמרו הבעלים

לכם פסול דבעינן וודאי לכם אע"כ מדפסלי' שאול מוכח דגם ספק גזל פסול משום מה"ב דגם מספק מיירי תורה וא"כ שפיר צריך תרי קהלי כנ"ל וקהל גרים לא אקרי קהל, ולפי"ז כיון דדריש גר מותר בממזרת ע"כ ס"ל דתורה מיירי גם מספק ומנ"ל זה ע"כ מראי' הנ"ל מדפסיל שאול וצריך לכל אחד אתרוג ולכן רגמוהו כ"ע באתרוגיהו.

אלא דמ"מ אם ימכרהו הגזבר בעשרים הוי זלזולא להקדש לחשוב את הקרן בפחות ממה שאחרים רוצים ליתן וכיון שע"י זה שהבעלים אמרו בעשרים אנו מוכרחים למכרו לבעלים משום החומש שמוסיף (שהוא יותר ממה שהוסיפו אחרים על הקרן) נמצא שהבעלים גרמו זלזולא בהקדש שנצטרך לקבל מחיר הקרן בפחות ממה שהאחרים רצו ליתן על הקרן ולכן אנו מחייבים אותו לשלם (מלבד החומש) דמים שאמרו האחרים ואין זה משום שזהו מחירו אלא כדי שלא יזלזול הקדש ולכך אין מוסיפין חומש על זה דרק על מחיר הקרן חייב להוסיף חומש וראי' לזה מהא דאר"ח שם בערכין ל"ש אלא שלא שמאווהו בג' אבל נישם ההקדש בג' צריך ליתן חומש על עלויו של שומא זו הרי מבואר דהיכא דידוע באמת שמחירו הוא יותר ממה שאמרו הבעלים צריכים חומש על כל מה שנתברר אמיתות שוייו (ואין זה סתירה למה שצדדתי במכתבי החומש אינו אלא דמי הקרן שהוא משלם בפועל, דהא ה"נ משלם בפועל מה ששמאווהו בג', שהרי מחייבין לי' לשלם כל מה ששמאווהו הב"ד) ושוב חפשתי בספרים ומצאתי בספר שפ"א בערכין שם שמפרש כן דמשו"ה אינו נתן חומש על עלויו של זה שמה שנותן את ההוספה שהם מוסיפין אינו אלא מדין גזל שהרי מחמתן הפסיד ההקדש דמי קרן גרול יותר, (וגזל לאו דוקא אלא ר"ל שבסכתו הקדש מפסיד מה שאחרים רצו להוסיף כו') אבל לא דמשלם בתור דמי הקרן, ולכן אין מוסיפין חומש על זה.

ובמכתבו של הדר"ג שליט"א מן ה' חנוכה העבר כתב להוכיח דחומש אינו כפי ששוק אלא כפי מה שהבעלים הסכימו ליתן מהא דאין מוסיפין חומש על עלויו של זה דלפונ"ר נ"פ דאפי' הבעלים אומר בפחות משוויים הרבה אינו מוסיף חומש אלא לפי הדמים שאמר הוא את"ד הדר"ג שליט"א, ולפום ריהטא תמיהני דהא ר"ח קאמר דהיכי דשמאווהו ג' נותן חומש על כל מה ששמאווהו ובפשוטו הטעם הוא משום שע"י השומא נתברר שזהו דמיו באמת, וא"כ ה"נ כשהוזילו הבעלים הרבה עד שברור לנו ששוק יותר לכאור' ודאי מוסיף חומש כפי דמיו האמיתיים, ואח"כ ראיתי להלן במכתבו שהדר"ג בעצמו כבר הרגיש בזה וכתב דשומת ב"ד שאני דמשתנה הדין דצריך להוסיף חומש גם על מה שאמרו האחרים, ולכאור' מנלן שיש בשומת ב"ד כעין גזל"כ שהוא שאני מבירור אחר דבירור אחר [שהחפץ שוה יותר] א"צ חומש אלא לפי מה שהבעלים רצו ליתן וכשמתברר זה ע"י שומת ב"ד חמור יותר ומנלן כ"ז ולמה לא נפרש כפשוטו דכל שנתברר בכרור שהקרן שוה יותר צריך להוסיף חומש על כל מה ששוק באמת, ושור' להצדיק את הצדיק הדר"ג שליט"א דשפיר חמור שומת ב"ד משאר בידורים על אמיתות המחיר לפי דברי רש"י ז"ל כ"מ דנ"ז ד"ה יצא לחולין ד"ת שמתבאר דלריו"ח (דקסבר דכפודה בפחות משויו א"צ [מדאורייתא] לעשותו דמים לשלם את המותר) איכא שני עניני "ערכך" דריו"ח סבר דערכך כל דמים שיערכוהו במשמע היינו דמים שהעריך הפודה לפדותו בזה, נקרא

ערכך, אבל פשוט דגם שומת כ"ד (כדינו שא' מהם כהן) משוי לה ערכך (ובקרקע מדאורייתא צריך ט' וכהן אך מ"מ מדרבנן החמירו דגם בשומת כ"ד של ג' נקרא ערכך כדפירש"י ז"ל בערכין בהיא דר"ח) נמצא דלריו"ח יש שני מיני "ערכך" דהיינו ערך הבעלים וערך הב"ד ועפ"ז מוסבר היטב דברי הדר"ג שליט"א והוא דדין החומש קשור עם הערכך שהמצוה הוא להוסיף חומש על הערכך, ובדליכא שומת כ"ד אז הדמים שהוא נותן (ולדברי הדר"ג שליט"א הדמים שהוא אמר ליתן) הם הערכך, וחומש מזה הוא חייב, אבל כשיש שומת כ"ד אז דמי השומא הוא הערכך, וחייב להוסיף חומש על דמי השומא כנלענ"ד נכון לכאור' ויש לפלפל עוד בזה. (ובעיקר לברר אם בדבר שכבר שמאוהו כ"ד איכא דינא דשמואל דשו"מ שחיללו על ש"פ מחולל ואכתי לא לקחתי מועד לעיין בזה).

אך עיקר דברי רב חסדא דבשמאוהו להקדש בג' מוסיף חומש על עלויו של שומת הב"ד לכאור' צ"ע דלפ"ז משנתינו דקתני שא"צ חומש על היותר מעשרים איירי בפודה בלא שומת כ"ד והיכי משכח"ל והלא כיון שהצריכה תורה תשעה וכהן בקרקעות (ולחד מד"א ג' ואחד מהם כהן) לכאור' ודאי זה מעכב וכדהוכיחו התוס' תמורה דכ"ז ע"ב ד"ה לא אמרו מגמ' דסנהדרין דפ"ח דשומת תשעה וכהן בקרקעות מעכב והאריך בזה הטו"א מגילה דכ"ג ד"ה אדם (וציינו הדר"ג במכתבו) וכתב דהירושלמי סובר דאינו מעכב אבל להבבלי ודאי מעכב וצ"ל כמו שתירצו התוס' שם כתמורה דלגבי הבעלים אין שומת ט' וכהן מעכב ויהיה מדברי ר"ח בערכין ראי' גדולה למש"כ התוס' תמורה דכבעלים אין ט' וכהן מעכב את הפדיון.

וחפשתי בספרים ומצאתי בספר מוצל מאש על ערכין מהגאון בעל חמודי דניאל ז"ל שהק' בהא דר"ח דהא אי לא נשום א"א לפדות כלל והיכי משכח"ל דינא דמתני' דאין מוסיף חומש על עלויו של זה ותירץ דמשכח"ל שכבר שמאוהו השמאים בעשרים או בפחות מעשרים וכבר היו יכולים לגמור עמו כדבריו בעשרים רק שבאו אחרים והוסיפו ואהא קאי דינא דמשנתינו אך הקשה דא"כ גם כששמאוהו ג' על יותר מעשרים למה מחייבו ר"ח חומש על עלויו שלהם מאי חזית דאזלת בתר שומא אחרונה ניזל בתר שומא הראשונה, ע"ש. וכנראה שזהו קושיא גדולה ע"פ סוגיא דתמורה, (דכיון דהא דמצריך לעשותו דמים הוא מדרבנן סמכינן אאומר המקיל ע"ש) וע"כ צ"ל דמשנתינו מייירי בשלא הו' שומא כדינה ומ"מ מהני הפדיון כמש"כ התוס' דגבי בעלים אין מעכב דין שומת ט' וכהן ועוד נלענ"ד ראי' מהא דתנן התם במתניתין מעשה באחד שהקדיש שדהו מפני רעתה ואמרנו לו פתח אתה ראשון ואמר ככאיסור ולר"י אמר בכביצה וא"ל הגזבר הגעתך ולא משמע כלל שכבר הו' שומת כ"ד עלי' שמחירו ככאיסור, ועוד דא"כ אין חידוש כלל במעשה זה כיון שכך נשום ע"פ כ"ד אע"כ שלא הו' שומת כ"ד ומוכח דכבעלים שומת כ"ד לא מעכב.

בטו"א מגילה דכ"ג ד"ה אדם הקשה בהא דאמרינן בככורות דלא יהי פדיון ס' פט"ח חמור מהקדש שנפדה בשווינו בכל דבר ולא אמרה תורה בשה להחמיר עליו אלא להקל [דבשה א"צ שיהא שווינו], וקשה דהא כע"כ אשכחן בפדיון פט"ח שהוא חמור מהקדש, דבהקדש קיי"ל דשו"מ שחיללו על ש"פ מחולל מדאורייתא ואילו פט"ח אפי' לפ"מ שאמרינן בגמ' דנפדה בכל מילי הא מיהא דבפחות משווינו אין הפדיון חל כלל, (וע"ש בטו"א שכ"מ מהסוגיא ומהפוסקים ע"ש) וכתב לתרץ ע"פ דברי התוס' תמורה דרק בעלים יכולים לחלל על פחות משוויין וטעמא הוא לפי שהן עצמן התפיסן בקדושה א"נ לפי שבידו לישאל וא"כ לכשיצויר הקדש הנעשה מאיליו שלא ע"י הבעלים או גם הבעלים עצמן אינם יכולים לפדות בפחות משוויין ולפ"ז פט"ח שקדושתו מאיליו גם הבעלים א"א לפדותו בפחות משווינו ומ"מ אין זה חמור מהקדש דהא גם גבי הקדש אינו יכול לפדות בפחות משווינו ככה"ג (היינו שהוקדש מאיליו) ואין כאן חומר בפט"ח יותר מהקדש אלא שהמציאות שונה זמ"ז, אך באבני שוהם בסוף הספר שדא כה נרגא ממש"כ השאלות דנטע רכעי בזמנה"ז מחלל שו"מ על ש"פ ולמד זה מהא דשמואל דהקדש שו"מ שחללו על ש"פ מחולל והרי התם הקדושה כהא מאיליו ומ"מ מחללין אותו על ש"פ והדק"ל דא"כ גם פדיון פט"ח יועיל חילול על שו"פ אע"פ שהוא קדושה הבאה מאיליו ומוכח דבזה פט"ח חמור מהקדש ע"כ דברי הטו"א.

ונלענ"ד בזה בעה"י ע"פ המבואר בסוכה ד"מ ע"ב דריו"ח אמר שביעית מתחללת בין דרך מקח ובין דרך חילול ואמרי' מ"ט דריו"ח דכתיב כי יוכל היא קודש מה קודש מתחלל בין דרך מקח בין דרך חילול וכו' ומבואר דהקדש מתחלל כב' אופנים דרך מקח ודרך חילול [ודרך מקח עוסק הוא בהעברת בעלות הממון מרשות לרשות וממילא עוברת ג"כ הקדושה על חליפין ודרך חילול הוא איפכא שעוסק בהעברת הקדושה מחפצא לחפצא עובר ג"כ הממון מרשות לרשות כי הקדושה והממון אגודים זה בזה] ונראה די"ל דדינא דשמואל דהקדש שו"מ שחיללו על ש"פ מחולל אינו אלא כשעושה דרך חילול אבל דרך מקח א"א בפחות מדמיו ואיכא שני סוגי דרך מקח האחד שהגזבר קונה או מוכר לצורך הקדש והב' שההדיוט מוכר להדיוט חפצא של הקדש כגון שיש לו בהמת קדשים שהוממה ומוכרה לאחר כדי להתכפר בדמיו ואנן איירינן עכשיו בדרך מקח שהקדש מוכר להדיוט או קונה מהדיוט דממילא ההקדש מתחלל אבל יסוד חילולו הוא מפאת קנין הממון וי"ל דא"א כלל למכור בפחות משווינו דאם נתאנה הקדש מאן מחיל ומאן שביק, ואע"פ דאין אונאה להקדש ואפי' ביטול מקח אין להם לשמואל מ"מ דין אונאה לא נצרכה אלא כששניהם (המוכר והלוקח) הסכימו על המקח במחיר זה ויש כאן מעשה המכירה רק שנתאנו כגון בהדיוט המוכר להדיוט ושניהם הסכימו על המחיר וכן בהקדש למד"א גזבר כבעלים דלפ"ז כשהגזבר יקנה לצורך הקדש או

ימכור (ויש שם אונאה) איכא מעשה המכירה שהרי ה' בהסכמת שני הצדדין וליכא אלא מטעם אונאה ועל כיו"ב שייך דין דאין אונאה להקדש, אבל כשהאדם עושה מעצמו מקח בממונא דהקדש פשוט דכל כמה שלא ה' הסכמה מפורשת מצד הקדש למכור או לקנות באותו מחיר אין כאן מעשה המכירה כלל (ואולם כשבא לקנותו בשוייו אפשר דמהני אע"פ שלא קיבל הסכמה מפורשת מהקדש וכהא דב"ב דפ"ז גבי קרי קרי) ורק כשעושה דרך חילול דאו נעשה הכל ע"פ הפודה שבדרך חילול אינו עוסק בלקיחת ממונא דהקדש אלא בחילול הקדושה מחפצא לחפצא וכפר נתנה תורה כח לאדם לחלל את ההקדש ויש כאן מעשה החילול ורק מצד אונאה יש לטעון שמעשיו בטלין כיון שההקדש מתאנה בזה ולא עדיף המחלל ע"פ רשות גבוהה מהיכא דהסכימו שני הצדדין ממש לזה דמ"מ ביטול מקח יש להם גבי הדיוט ואהא אמרי' דאין אונאה להקדש ובגמרא לא אמרו דטעמא דשמואל (דשומ"מ שחיללו על שו"פ מחולל) הוא משום דאין אונאה להקדש רק אמרו דשמואל ע"כ סובר דאין אונאה להקדש דאל"כ יתבטל החילול מדין אונאה אבל נהי דאין אונאה להקדש מ"מ היכי יכולים ליטול דבר שאינו שלהם בפחות משוייו בלא הסכמת ההקדש אע"כ שהוא מדין חילול כנ"ל. וכ"ז בחילול אבל בדרך מקח כשמחכוין לקנותו בקניני ממונא פשיטא דא"א בלא טעם דאונאה אלא משום דחסר הסכמת צד השני כנ"ל (והנה עיקר ד"ז דההיא דשמואל הוא דין בחילול קדושה ולא בהקנאות כבר כתב בחדו"ת למרן הגר"ח ז"ל מבריסק ונדפס במכונת כתיבה וכתב שם דהא גם במע"ש ונט"ר כתבו הפוסקים ז"ל דינא דשמואל והתם פשיטא דעניני חילול קדושה ולא קנין ומכירה ע"ש ורק אני הארכתי בביאור הדברים).

ולפי"ז נראה דהך דינא דשמואל לא שייך כלל גבי פדיון פט"ח דבשלמא בהקדש שהוא דבר שבקדושה וכשמחלל עוברת הקדושה על חפצא השנית שייך ענין חילול וה"ה מע"ש ונט"ר ושביעית שיש בהן קדושה וע"י החילול עוברת הקדושה לחפץ אחר וזהו חילול ושייך בו דין שו"מ שחללו על שו"פ מחולל אבל פדיון פט"ח אין בו חילול כלל וכלל, שהרי דינים ואיסורים שיש על הפט"ח אינם עוברים כלל על השם או על שוייו ועיקר ענין פדיון פט"ח הוא דין ממונא שע"י נתינת השדה או שוייו לכהן הותר הפט"ח וכזה ליכא כלל דינא דשמואל, דהא דאמר גבי פט"ח לא יהא חמור מהקדש היינו מהקדש דרך מקח ולא כהקדש דרך חילול, שהרי לא שייך בפט"ח חילול רק ענין פרעון כנ"ל ומה שכתבתי דעיקר ענין פדיון פט"ח הוא ע"י נתינת ממונא דשה או דשוייו לכהן אין להשיב שהרי במקום ספק אמרי' דמפריש טלה לעצמו לאפקועי איסורא דפט"ח והתם ליכא הקנאת ממונא דהא מעכבו לעצמו ומשמע דהפרשה לשם פדיון מהני אע"פ שאין בו נתינה לכהן, י"ל דבאמת גם בספק בפט"ח כשמפריש טלה לכהן נתפס צד בעלות הכהן על הטלה ומה הוא בעלותו שאם יבא אלי' ויאמר שזה שנפדה ה' באמת פט"ח יחזור הטלה לכהן ועכ"פ יסוד הפדיון

שערי הלכות

תשובה בהנ"ל

ממרן הגאון כש"ת ר' מנשה קליין שליט"א

ראש הישיבה

ב' לקריאת התש"מ ברוקלין נ"י יצו"א.

כימי השמחה, שמו של עמלק ימחה, ויתגדל ויתקדש שם שמים, בהתגלות משיח צדקינו מירושלים, ויגאלנו ונזכה לראות פני מלכנו ובראשם רב האי גאון הגאונים צדיק כתמר יפרח קדוש יאמר לו רבן של ישראל כקהדרג"ת מוהר"ר יעקב ישראל קניבסקי שליט"א בעמח"ס קהלות יעקב בכל מקצועות התורה.

אחדשכג"ק מרן הדכג"ק שליט"א ביראת הכבוד.

ראשונה הנני להתנצל על מכתבי זה ואי מלכא אנא עד האידנא אמאי לא כתיבנא האמנם האמת אניד כי בינתיים הייתי מוטרד בעזה"י בטרדות שמחה של מצוה ושמעתתא בעי צילותא וגם כי הייתי מהסס אי לכתוב כי אפשר יפה היתה השתיקה אמנם אהבה מקלקלת השורה ואמרתי מטיבותי דמר כהדרג"ק שנו כאן ואכתוב איזה הערות אשר עלו במצודתי בהא אסתפקתא שהביא במכתב קדשו אם בדבר שכבר שמאוהו ב"ד איכא דינא דשמואל דשוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל וסיים מעכג"ק ואכתי לא לקחתי מועד לעיין בזה עכ"ל"ה. ומי יתן ונזכה לבירור מעכג"ק אמנם כדי לזרו למזורזין לברר הא שמעתתא אמרתי לציין איזה מראה מקומות של שבחים ואבקש בתפלת ר"ג בן הקנה בכניסתו לביה"מ שלא אכשל בדבר הלכה ואל ישמחו בי חברי וכ"ש רבותי ואולי אזכה לכוון אפס קצהו ואם לא נא להעמידנו על האמת והי' זה שכרי שע"י נתעורר הענין שנית ומיני' ומיני' דמר הדג"ק יתקלס ברי'.

הוא מצד דיני ממונא שהם לכהן (והדברים צריכין עוד ביאור עמש"כ בעה"י בקה"י בכורות סי' ג' ועדיין צ"ע).

וכ"ש שאין להוכיח מעיקר דין פדיון פט"ח דקיי"ל שאחר שהפריש אינו חייב באחריותו והפט"ח הותר לבעליו אלמא דהותר בלא נתינת הפדיון לכהן דז"א ראי' כלל דבאמת בשעת הפרשה כבר נעשה הטלה זו דמי שוויו ממונא של השבט וזהו פדיונו וכדביאר היטב הרא"ש ז"ל פ"ק דבכורות סי' י"ד ע"ש.

והנני דו"ש באמת ובתמים כל הימים המצפה לרחמי שמים ולגאולה שלמה

כב"א.

יעקב ישראל קניבסקי

וראשון לציון עלה בדעתי לדייק לשון הגמ' (ב"מ נ"ז ועוד) כשמואל דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל ובגמ' תמורה כ"ז אם הו' הקדש בע"מ יצא לחולין א"ר יוחנן יצא לחולין דבר תורה וצריך לעשות לו דמים מדבריהם ור"ל אמר צריך לעשות לו דמים ד"ת ובגמ' קא שקיל וטרי עד אמר ר' ירמיה לא תיפוך לימא בדשמואל קמיפלגי דאמר הקדש כו' לא בין דמר ובין דמר אית ליה דשמואל דרבי יונה סבר כי אמר שמואל דיעבר אבל לכתחלה לא אמר ור' ירמיה סבר אפילו לכתחלה וגו' הגר"א ואי דקמכוין לאחולי ודאי מיתחיל אבל הכא משום דלא כמכוון לאחולי.

ובתוס' שם דחקו בלשון כי אמר שמואל דיעבר אין לכתחלה לא ולכן הגיה הגר"א ז"ל דרש"י לא גרס כל זה וכן כתב בש"מ שם אות ה' וא"א כ"ע אית להו דשמואל ואי קא מכוין לאחולי ודאי מתחיל אלא שאני הכא דלא קא מכוין לאחולי וכו' ובקצת ספרים לא כתב רק זה הלשון בלבד ונראה שזאת היתה גירסת רש"י ז"ל ולא נצטרך לדחוק לשון דיעבר ולכתחלה וכמו שדקדקו בתוס' ע"כ. וללישנא זו נראה דכל איכוין לאחולי מיתחיל בכל אופן כיון דהו' בדעתו לאנות ההקדש שהרי ידע שוויו ובכיון חיללו אפחות משוויו בדמים פחותים ומיתחיל בזה ולפ"ז לכאורה אין נפ"מ אי שמאוהו ב"ד או לא כיון דיודע ששוה יותר ובכיון מכוין לפדות בפחות והרי הוא מחולל, וכן יש לכיון לשון הקדש שוה מנה כלומר שיודע ששוה מנה ואפילו ע"י שומה ואפ"ה אם חיללו על שו"פ מחולל, דהכל תלוי בכוננת המחלל אי הו' דעתו לאנות ההקדש או לא.

ולהאיבעית אימא שם דקאמר לעולם לא תיפוך ומשני דאין להם אונאה דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר וכן פסק הרמב"ם פ"ז מה' ערכין ה"י ועיין לח"מ שם דפסק הרמב"ם כלישנא בתרא וכו' יוחנן והרי בגמ' שם מסיק אמר עולא לא אמרן אלא בשמוי בתרי אבל בשמוי בתלתא ואע"ג דאתי מאה לא הדר ופרש"י לא אמרן דמשלם לו הדיוט להקדש כל האונאה אלא דשמוה בי תרי כרישא ותו הדרי תלתא ושיימוהו להקדש טפי אבל שיימוהו תלתא מעיקרא אפילו הדר ביה מאה ואמרו דקמאי טעו לא הדרא שומא כו' ע"ש. וללישנא בתרא מיירי עכ"פ דשמוהו קודם החילול. ובתוס' שם ד"ה לא אמרו כלומר הא דאמרינן פחות מכדי אונאה חוזר פ"י חוזר ההדיוט להקדש אונאתו מיהו חילול הו' משמע לכאורה דחילול לעולם הו' אלא נפ"מ לענין חזרת האונאה. איברא דהתוס' שם הקשו מסנהדרין פ"ח דמשמע' התם דאפילו צינורא של הקדש צריך עשרה בנ"א לפדותו אלמא דשלשה ועשרה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה מעכבין והכא משמע דהו' מחולל בתרי, ועוד דשמואל היכי קאמר דמחולל על שו"פ וצ"ל דהכא מיירי כבעה"כ הפודה הקדש שלו וכי האי גוונא אמר שמואל דמחולל על פחות משוויו אבל גזכר המוכר הקדש צריך שלשה או עשרה ע"כ.

ויש לעיין בכוונת התוס' כמה שתי' דהכא מיירי בבעה"ב הפודה הקדש שלו אי כוונתם דבעה"ב הפודה שלו קיל הוא מגזכר המוכר ולא אמרו עשרה או שלשה אלא לגזכר אבל בעה"ב פודה כרצונו אפילו בתרי או אפילו לעצמו בשוויו לפי שהוא שמאה ולשמואל אפילו בש"פ אפילו שיה מנה ואין נפ"מ בין שמאוהו כ"ד או לא דהכל תלוי אם הוא הבעלים שלו עושה כאדם שעושה בשלו ורק משום שהוא הקדש צריך חילול אבל כיון שהוא בעה"ב ומותר לפדותו בפחות אפילו יודע ודאי שהוא פחות משווי כגון שקנה חפץ במנה והקדישו מיד ורוצה לפדותו אפ"ה פודה על שו"פ, או דילמא הכוונה דוקא בעה"ב הפודה הקדש שלו ולא שמוה כ"ד ולכן שפיר פודה שלא בכ"ד וללישנא קמא שמואל מיירי ככה"ג וללישנא בתרא לא שמוה אלא בתרין ולכן הו"ל כלא שמוה כ"ד וכן לשמואל דמחלל על פחות משוויו מיירי כשלא שמוהו כ"ד אבל אם הי' כ"ד הכ"נ דאינו פודה בפחות.

ונראה לפענ"ד דדעת התוס' דאפילו הי' לאחר שומת כ"ד אלא שלא בא עדיין ליד גזכר פודה לשמואל כש"פ אפילו שיה מנה דזה הוא החילול בין אי בעי שלשה ועשרה או לא בעינן וכל דלא בעינן שלשה ועשרה הוייתן אינו עושה כלום והכי פירושם וצ"ל דהכי מיירי בבעה"ב הפודה הקדש שלו כלומר דלכן שפיר פודה בתרין וכי האי גוונא אמר שמואל דמחולל על פחות משוויו. והנה אמר עולא לא אמרו אלא שמוי בתרין הדר אם אתו תלתא ושמוהו יותר דאמרינן אפילו פחות מכדי אונאה וזה אפילו בבעה"ב הפודה הקדש שלו ואח"כ באו שלשה ושמוהו יותר הדר וכיון דכתבו התוס' דכי האי גוונא אמר שמואל דמחולל על פחות משוויו א"כ הי' אפ"ל דאם באו תלתא אח"כ ושמוהו ליותר הכ"נ דצריך לשלם כיון דיש כאן שומת כ"ד אבל א"א לומר כן דא"כ ליכא חילוק בין שמואל לת"ק ולכן נראה דלשמואל לא נפ"מ בשומת כ"ד כלום כל זמן שהוא ביד בעלים והבעלים הם דקובעים החילול בפחות או ביותר כפי רצונם. ואי"ה בסמוך עוד נחזור לטעם הדבר.

שנית הי' נלפענ"ד דהכל תלוי בטעם הדבר דלשמואל הקדש שו"מ פודה על שו"פ דאי נימא דהטעם משום דהואיל ובידו לישאל לכאורה אין נפ"מ אי שמאוהו כ"ד או לא דלאחר ששמאוהו כ"ד נמי ביד בעלים לשאול הוא כל זמן שלא בא ליד גזכר או ליד כהן אבל אי נימא דהטעם דכל זמן שלא שמאוהו אין לו שוויות ידוע ואין אונאה להקדש דרעך כתיב א"כ דוקא כל זמן שלא שמאוהו כ"ד אבל אי שמאוהו כ"ד הרי שומתו לפנינו וידוע כמה הוא שיה והרי הוא גוזל במזיד את ההקדש והגם כי בדיעבד מחולל הטעם כי סוף סוף אין אונאה להקדש אפילו כה"ג אבל לכתחלה אסור לחללו.

ולדעת הט"א מגילה כ"ג באבני שוהם שם דהקדש שו"מ שחיללו על שו"פ היינו דוקא הבעלים שהממן שלהם וההקדש הוא רק שם איסור עליו וליכא שם גזל

דמה"ט יכולים לישאל ולא מהני שאלה לקנין ממון רק לשם איסור ולכן אף ששוה מנה יכולים לחלל בש"פ דא"צ ליתן כלל שיווי הממון דהממון שלו הוא רק לסלק שם איסור ממנו וזה די בפרוטה אבל אחרים שאין הממון שלהם צריכים ליתן דוקא כל המנה כן הסביר מרן כק"ז בבית שערים א"ח סי' רכ"ז דברי הט"א ולזה הסיב גם ביאור בדברי הר"ן פסחים ל' שהק' בנכרי שהלוח לישאל על חמצו נימא הואיל וכידו לפדותו ות' דחלה לא מיתסרא אלא בדיבורא ושפיר אמרינן הואיל אבל הכא דמחוסר ממון אין ראי' שהממון שלו משום שבידו לפדותו אלא אדרכא אין הממון שלו והא ראי' שהרי צריך לפדותו וליתן ממון אחר בעד ממון זו ואלו הי' שלו לא הי' צריך ליתן ממון לקנותו בפדיון זה. בקיצור החילוק בין היכא דהפדיון והחילול עושה לו קנין ממון אין אדם קונה מאה מנה בשוה פרוטה אבל היכא דהממון שלו הוא והחילול רק להפקיע האיסור הקדש שפיר מחלל בשו"פ.

וקצת סמוכין עלה במחשבתי מדברי הר"ן נדרים פ"ה ע"א אמתני' דקונם כהנים ולוים נהנים לי יטלו על כרחו ואמר רבא דהיינו טעמא דיטלו על כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון דקא אתי למיסרא עליהו שויה עפרא בעלמא וכתב הרשב"א דמהא שמעינן שהאוסר הנאת פירות על עצמו יכולים אחרים ליטול אותן בע"כ ואינו יכול לעכב אע"פ שיכול לישאל על נדרו כיון דהשתא מיהו לא איתשל מיהא היכא דאיתשל חייבין לשלם כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו כיון דאיתשל הויין ליה הנך פירי כאילו לא איתסרו עליה מעולם והמקדש אשה במעות אלו מקודשת ואם שאל על נדרו הדרו קידושין והר"ן כתב דכיון דמשעה שהפקירו זכה בה אחר וקנה כזוכה מן ההפקר ואע"פ שאסור שבו הלך ע"י שאלה קנין ממון של זה אינו בטל שאינו מוצא שאלה בהפקר דאי לא ודאי כיון דנדרים לאיתשולי עליהו קיימין דמשום הכי מקרי דשיל"מ חיישינן דילמא מיתשל כו' מבואר מדברי הר"ן ז"ל דכל שאסר הנאה בנדר אמרינן דהו"ל הפקר ואינו יכול לשאול רק על האיסור ולא על הממון וא"כ הקדש נמי אי כבר יצא הממון מרשותו וקנה לי' הקדש האיך יכול לשאול על הקדשו ויחזור הממון לרשותו הרי השאלה אינו מועיל אלא על האיסור שבו שיפקע איסור הקדש ע"י שאלה אבל על הממון לא יוכל לשאול וע"כ שהממון נשאר אצלו ואין עליו רק קנין איסור וע"י השאלה נפקע.

ובזה יש להבין החילוק בין באה ליד גזבר או לא דלכאורה צריך להבין החילוק בין הך דגמ' נדרים דס"ל להר"ן ז"ל דהשאלה לא מהני רק על האיסור ונשאר הממון ברשות הזוכה בו וא"כ בהקדש נמי כיון דהקדישו הרי יצא מרשותו לרשות ההקדש וקנה ההקדש הממון וכל היכי דאיתי' בי' גזא דרחמנא איתי' וכי איתשל על ההקדש נימא דנשאר ברשות הקדש ובשלמא היכא דאיכא דעת אחרת מקנה כמכר וכיוצא בו. אבל הזוכה מן ההפקר כהא דנדרים הרי ליכא מי שהקנה לו אלא שבעצמו זכה מן

ההפקר והו"ל כהקדש ואדרבא הקדש עדיף דהבעלים ברצונם הקדישו וזכהו לההקדש אבל התם שלא ברצון בעלים זכו בה הכהנים בע"כ מן ההפקר ואפילו לשיטת רש"י ב"מ י"א והנמק"י שם דהפקר נמי הו"ל דעת אחרת מקנה מ"מ נראה דדוקא בהפקר שמפקיר לכל ורוצה שכלם יזכו בו אבל הגורר מן הכהנים שאינו רוצה שיזכו בהני מתנות א"כ הזוכה בו ליכא דעת אחרת מקנה ואפ"ה ס"ל דהשואל אינו שואל אלא על האיסור ולא על הממון א"כ כ"ש בהקדש ואמאי מהני השאלה דליהוי שלו וצ"ע.

ולפמ"ש נראה כך דכל שלא בא ליד גזבר אכתי לא יצא מרשות בעלים ולא בא לרשות הקדש כיון דיש בידו לישאל וכל זמן שיש בידו לישאל אכתי הממון לא יצא מרשותו ולא הוי אלא איסור הקדש שחייב למסרו ליד גזבר ולכן השואל על ההקדש ופקע ליה איסור הקדש נשאר הממון ביד בעלים כל זמן שלא מסרו לגזבר אבל במתנות כהונה או בגדר להר"ן דקונם עושה הפקר א"כ יצא מרשות בעלים לגמרי כיון שזכה בו אחר הו"ל ככא ליד גזבר ושוב אין מועיל שאלה על קנין ממון של השני. (והרא"ם ברא"ש דס"ל דבעלים יכולין לשאול אפילו לאחר שבא ליד גזבר דרק כהן או הגזבר אינו יכול לשאול לפי שאינם בעלים נראה דס"ל דהכל תלוי בכעלות ע"כ פליגי על הר"ן וס"ל כרשב"א המועיל גם על ממון שאלה דכיון דשאל על ההקדש או הנדר א"כ הוברר הדבר למפרע דמעולם לא יצא מרשותו ומעולם לא קנו בו השני כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו והו"ל כלא הוי כלל).

לאחר כתבי נזכרתי כי דבר זה במחלוקת שנוי דהש"ך בח"מ סי' רנ"ה סק"ו כבר הקשה אמאי כתרומה כשבא ליד כהן או ליד גזבר לא מצי מתשל עליהו הא אמריתו לגבוה כמסירתו להדיוט ומשמע כמסירה ממש וכדאמרינן קידושין כ"ח כיצד אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט האומר שור זה עולה בית זה הקדש אפילו בסוף העולם קנה עד שימשוך ויחזיק וא"כ כיון דקנה ליה קנין גמור והוי כמסירה ואפ"ה יכול לשאול עליו א"כ כשמסרו לגזבר נמי ובתשו' רבינו בצלאל סי' ט"ו הביא תשו' הרשב"א שכתב ותדע לך עוד דאמירה לגבוה אינה כמסירה ממש ליד גזבר דהא קיי"ל כב"ה דיש שאלה להקדש ואלו המקדיש ומסר ליד גזבר שוב אינו יכול לשאול עליה והש"ך נתן טעם דדוקא באמירה לגבוה נהי דהוה קנין גמור מ"מ לא קנה אלא מצד אמירה אתי דיבור ומבטל דיבור הגלי לן קרא דיש שאלה לנדרים דלא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו אבל כשמסרו לגזבר אמרינן דל אמירה מהכא דלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש דהא בהדיוט גופי' כשהקנהו במשיכה תו לא מהני שאלה וא"כ בהקדש נמי כיון שמסרו ליד גזבר הרי קנהו ההקדש במשיכה ופשיטא דלא אתי ומבטל משיכה ע"ש באריכות גדולה ובתוס' קידושין נ"ט ע"ב פ' מודי ומהר"ט שם.

שערי הלכות

טו

ולפי"ז נראה פשוט דהרשב"א לשיטתו דס"ל בנדרים דלאחר ששאל על נדרו חוזר הממון ג"כ לבעלים דלשיטתו אזיל דכל היכי דע"י שאלה מועיל נעקר הדבר למפרע דאתי דבור ומבטל דבור וא"כ בנדר נמי דיש שאלה ואדרכא מצוה לשאול דמה"ט מקרי דשיל"מ שפיר ס"ל דאף שאינו יכול לעכב אחרים מליקח פירות שנדר הנאה מהם על עצמו אבל כיון דשאל עליהם הוויין לן הנך פירי כאלו לא איתסרו מעולם ולהר"ן צ"ל דס"ל דאמירתו לגבוה הו"ל כמסירה להדיוט ממש וכגמ' קידושין כ"ח וא"כ הגם דמהני שאלה אהקדש ואיסור נדר אבל לא מהני שאלה אממון שקנהו אחר מן ההפקר לאחר שנדר ממנו.

אמנם מרן הח"ס יו"ד סי' רמ"ג כתב דהיתר נדרים ושאלה להקדש אינו מדין אתי דבור ומבטל דבור כלל אלא נדרים שנעקרים מעיקרן ע"י חרטה או הקדש בטעות פשיטא דלא הדיבור מבטל המעשה אלא הקדש בטעות אינו הקדש אלא חומרא הוא דאחמור דחמנא דצריך היתר לא יחל הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו ואפילו נדר אשתו דבעל מיגז גיזו ולרשב"א יש נדרים דלא בעי פתח חרטה וניתרו מכאן ולהבא מ"מ לא שייך כאן לא אתי דבור ומבטל דבור דלא אמרו כן אלא בדבור של עצמו לא יבטל מעשה עצמו אבל הקב"ה נתן כח לבעל שדבורו יבטל נדר אשתו או יחיד מומחה או ג' הדיוטות אפשר אמיץ כח דיבורים של אלו נגד מעשיהם של הנודרים ע"ש, ולטעם זה הוא מדין גזה"כ וא"כ מה שיש בידו לישאל אינו עושה שום פעולה בעצם הדבר אלא שהדבור הוא כל כך חזק שמבטל כל המעשה למפרע כאילו לא היתה. אלא דרברי מרן הח"ס ז"ל לכאורה צ"ע מאי נפ"מ בין בא ליד כהן או גזבר או לא בא כיון דבידו לישאל ואולי ס"ל דאהכ"נ דהבעלים יכולים לישאל אפילו כשבאה ליד כהן וכשיטת הרא"ה ממי"ץ והכ"מ פ"ד מהל' תרומות הי"ז כתב דגם דעת הרמב"ם כן כפי' הראשון וכן תפס הנוב"י ת' סי' קנ"ד יו"ד בפשיטות ודחה פי' הב' שבכ"מ שתי ידים.

וחזון הרבתי להנוב"י ת' הנ"ל שכתב טעם חדש אמאי בבא ליד כהן לא מצי לאיתשולי הא הטעם דיש שאלה להקדש הוא משום דרומה להקדש בטעות דקיי"ל שאינו הקדש וא"כ מה בכך שהיא ביד כהן אטו מי שטעה ונטל חולין וסבר שהוא של תרומה ומסרה ליד כהן בתורת תרומה אם אח"כ נודע לו שהוא חולין מי יחזיקנו כהן ויאמר כבר זכיתי בה, וכתב הטעם דכל שאלה ופתח הוא שהנדר אומר אלמלא הייתי יודע כן לא הייתי נודר ופשוט שאם הדבר שקר שהי' נודר בכל אופן אין לו התרה אלא שאין אנו יודעין שמשקר ואין צריכין לחשדו בזה וכל שבא לחכם המתיר שומע לו ומחיר אבל הכהן אינו מחויב להאמינו ויכול הכהן לומר שאולי אתה משקר לי לפי שאתה רוצה ליקח ממני התרומה ואין הכהן מחויב להאמינו ולהחזירו התרומה ולכן תרומה ביד כהן לא מצי מיחשלי ומה"ט נמי בנמסר ביד גזבר כיון

שערי הלכות

שכידו נמסר לצורך עניים אינו מחויב להאמינו ולהפסידו לעניים ע"ש. ולכאורה טעם זה הוא כעין טעם הח"ס אלא שהרוסיף טעם משום נאמנות ולפי"ז לעולם השואל יכול לישראל על נדרו אלא עד שלא יצא מרשותו הרי הוא כידו ומהימן על עצמו אבל אינו מהימן לגבי אחרים נגד חזקת ממון שכבר בא לידם. ולפי האי טעם נמי צ"ע אמאי פודה בפחות משווי' לשמואל ומאי מהני הטעם שיכול לשאול.

הן אמת דבחי' בענייתי הקשתי למרן הנובי" ז"ל דא"כ דהטעם משום דכהן אין חייב להאמינו לגבי ממון ולהחזירו מ"מ אחתי ספיקא הוה דאולי אמת אתו שמתחרט והו"ל הקדש בטעות א"כ אפילו נימא דלגבי להחזיר לו ממון הו"ל ספיקא דמונא ולקולא ואינו חייב להחזיר משום דאין צריך להאמין לו מ"מ יהא אסור הכהן לאכול דעכ"פ ספיקא הוה וספק טבל אסור וחתני עדיו לגאון מוה"ר יהודה ארי' אלטר שליט"א העיר לי דאפשר כיון שכבר החזיק כן לגבי ממון שוב מחזקינן כן נמי לאיסורא כדעת התוס' בכורות והפלאה פ"ק דכתובות והדבר צ"ע.

איברא דהריטב"א נדרים פ"ג ע"ב במתני' דכהנים ולויים נהנים לי כתב דאיכא דמשמע ליה מהכא דכיון דאמרו דתרומה לית ליה בגוה היתר אכילה ולא היתר הנאה כלל אינה חשובה ממון מאן דאסר נכסי עליה בקונם גמור ואתא אחרינא ושקליה לא מצי האי חבע ליה מידי דלאו ממוניה הוא כלל דלא חזי ליה לזבוניה ולא למיתביה לאחרינא ואפילו איתשל עליה לבסוף כיון דבשעתא דשקליה לא הוי ממוניה זכי ביה אידך ולא מצי האי מיתשל עליה כדאמרינן תרומה ביד כהן עסקינן דלא מצי לאיתשולי עליה ולא נהירא דשאני התם דכהן אית ליה זכיה בתרומה דנפשיה מתחלת הפרשה ומכיון דאתי לידי זכה בה לגמרי והוה ממוניה גמור ולא מצי ישראל לאיתשולי עליה אבל גבי קונם ישראל דזכי ביה מהיכי זכי בה כיון דהאי לא אפקריה לגמרי אע"ג דלאו ממוניה דהאי חשוב ואפילו כי איתא ברשותיה דהאי מצי מרי קמא לאיתשולי עליה וחכם עוקר הנדר מעיקרו והוה ליה גזל בידא דחבריה וכן כתב מורי נר"ו ע"כ והנראה דדעת הריטב"א הוא דעה שלישית דלעולם שאלה מהני והו"ל כטעות בהקדש וכן בנדר וא"כ חוזר לגמרי אלא דבתרומה שאני שמיד שהפריש הרי הוא מעות כהן ומיד שזכה בממונו אין האחר יכול לשאול עליו עוד דאין זה ממונו שוב כיון שיצא מרשותו אבל כל זמן שעדיין ברשותו יכול לשאול עליו וס"ל כרשב"א במקצת דשאלה מהני לגמרי להיות חוזר אלא דמ"מ לענין תרומה לא מהני מטעם דכהן זכה בשלו וזה דלא כר"ן ודלא כנובי" וח"ס ז"ל ג"כ ודלא כש"ך בח"מ הנ"ל.

האמנם אחתי צ"ע אי כוונתו דכיון דאתי' בשאלה ממילא אינה כמסירה ממש וכדעת הרשב"א הנ"ל בתש' רבינו בצלאל ז"ל או דבזה ס"ל כהר"ן דהו"ל מסירה ממש וקנין ממש וכדעת הנובי" וח"ס אלא דמ"מ מהני שאלה לעקור הדבר למפרע

ומדכתב לשון כיון דהאי לא אפקרי' לגמרי משמע לכאורה דס"ל כהרשב"א בתשו'.

ומעתה לנידון דידן נראה דבהא תליא אי אמרינן הטעם דאיתא בשאלה הוא משום דאז לא יצא עדיין מרשותו לגמרי ולא הוי כמסירה להדיוט ממש א"כ שפיר אין נפ"מ אי שמאווה ב"ד או לא שמאווה דסוף סוף בידו לשאל על האיסור והממון ממילא נשאר ברשותו ולכן שפיר מועיל לחללו על פחות משוין ואדרבה בחילול זה מראה יותר שלא הו' בדעתו להקדש גמור ונמצא הו"ל הקדש בטעות אבל אי נימא דהשאלה הוא מגזירת הכתוב או מטעם אחר אז אפשר דבשמאווה ב"ד הכ"נ דאינו מועיל, וכל זה לפי דעת הטו"א הנ"ל שנתן טעם להקדש שו"מ שחיללו על שו"פ מהני מטעם דאיתא בשאלה.

לאחר זמן זיכני השי"ת ומצאתי ראי' לפמ"ש בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' ס"ב על מה שהשואל רצה לחלק בין קדושת דמים לקדושת הגוף דבקדושת דמים דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט והו"ל כאילו מטא ליד גזבר דמיא ולא בקדושת הגוף וכתב עליו הרמ"ע דהא ליתא והביא ראי' מהר"ל בן חביב וגמ' ב"ק ע"ו ע"ב דהתנן גנב והקדיש ואח"כ טבח משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי דו"ה ומקשינן מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים ומשינן התם מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דשמעון הכא מעיקרא תורא דראובן ועכשיו תורא דראובן אלמא איסורא בעלמא הוא דרביע עלי' וכי איתשל פקע איסורא ודעדיפא מינ' משמי' ליה התם דאפי' היכא דלא מצי מיתשל כגון שמכרו לשמים ע"י תמורה או שמסרו לגזבר או לבדה"ב אקדשי' פטור מתשלומי דו"ה מההוא טעמא דהשתא נמי תורא דראובן מיקרי עד שיקרב או עד שימכרוהו גזבר ואין צורך להאריך בזה עכ"ל.

והנה ביאר לן הרמ"ע ז"ל נקודה חדשה דהקדש כל זמן שהוא תחת יד בעלים שהקדישוהו איסורא הוא דרביע עלי' אבל הממון אכתי שלו מיקרי דמעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן וכוה מוכן מאד דלאחר שבא ליד גזבר אינו מועיל שאלה והא דשאלה אינו מועיל רק על איסור וכיון שמסרו ליד גזבר הרי כבר מסר הממון לאחרים ולא הוי שלו ועל קנין לא מהני שאלה. ולפ"ז שפיר מובנים דברי התוס' מנחות הנ"ל דלא אמרו הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ אלא בבעלים וביארו הטעם דאין סברא שיוכל לפדות הקדש חבירו שוה מנה על פרוטה ויקחנו לעצמו והדברים מפליאים דאמאי קרי ל' הקדש חבירו הא אמריתו לגבוה כמסירתו להדיוט וכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא הוא וא"כ לאו דילי' הוא ואפי' לטעם הטו"א משום דבידו ליתשיל אכתי טעמא בעי דהא אכתי של הקדש הוא קודם ששאל עליו ולהנ"ל ניחא דכיון דאכתי לא יצא מרשות המקדיש שלו הוא דממונו הוא אלא דאיסורא הוא דרביע עלי' ושפיר קאמרי התוס' דאין סברא שיוכל לפדות הקדש חבירו וכו' וזה לפענ"ד נכון בס"ד.

אלא דלפי זה נראה דלענין פדיון נמי אין נפ"מ בין שמוה ב"ד או לא דדוקא לאחר שצריך לשלם דמי ההקדש ולקנותו צריך שומת ב"ד דהרי הפדיון הוא לקנות שויות ההקדש אבל בבעלים דהממון שלהם ולא בעי רק להפקיע האיסור אין נפ"מ בין שמוה ב"ד או לא לעולם פודה על שו"פ דאצלו הפדיון רק להפקיע האיסור וכנ"ל דלעצם ההקדש שלו הוא ובחי' הארכתי בזה.

ברם ברש"י ערכין דף כ"ט נראה דהטעם להלכתא כשמואל הוא משום דליכא פסידא להקדש כיון דליכא בית בזמן הזה דבגמ' שם מייתי מעשה מהאי גברא דאחרמינהו ונכס"י בפומבדיתא אתא לקמי' דרב יהודה א"ל שקול ארבעה זוזי ואחיל עליהו ושדינהו בנהרא ולישתרי לך אלמא קסבר סתם חרמים לברק הבית כמאן כשמואל דאמר הקדש שוה מנה כו' אימר דאמר שמואל שחיללו לכתחלה מי אמר ומשני הני מילי בזמן שבית המקדש קיים משום פסידא דהקדש אבל בזמן הזה אפילו לכתחלה ופרש"י שם בזה"ז דליכא בית וליכא פסידא אלא איסורא הוא דרביעא עליהו אפילו לכתחלה נמי ע"כ מבואר מדברי רש"י ז"ל שכתב דכיון דליכא פסידא להקדש אלא איסורא הוא דרביעא עליהו משמע דמדין ממון ליכא כלל בזה"ז בהקדש כיון דסתם הקדש לכה"ב וכיון דליכא בית בזה"ז ליכא פסידא אלא דמ"מ בעי פרוטה לא משום דין ממון אלא משום איסור והאיסור נפדה אפילו לכתחלה על פרוטה, ולפי טעם זה לכאורה ודאי אין נפ"מ בשומת ב"ד ואדרבה הרי א"א בשומת ב"ד שהרי אין להקדש שוויון כלל בזה"ז כיון דליכא בית, ולפי טעם זה צ"ע אי יש לחלק בין בעלים לאחרים כיון דהקדש אין לו שויות מ"ש הוא או אחרים שיפדוהו לאיסור בפרוטה, וי"ל דמה"ט כתבו התוס' דלא מסתבר שיהא כל אדם פודה הקדש חבירו בשו"פ. וזה לאמר דודאי מעיקר דינא ל"ל להקדש שויות וליכא אונאה להקדש אבל אין סברא שמי שהקדיש הקדש זה וידע שאין להקדש שויות ואין בית המקדש א"כ ע"כ לא הקדישו ע"מ שיבא מי שהוא רוצה ויחללו בשו"פ ויקח לו לעצמו וזה אין סברא כלל.

אלא דלפי"ז גם מה שכתב בט"א מגילה כ"ג ד"ה אדם שאם יצוייר הקדש הנעשה מאליו שלא ע"י הבעלים או גם הבעלים עצמן אינם יכולין לפדות בפחות משוויין והאכני שוהם שם השיב עליו ממש"כ השאלתות דנטע רבעי בזמ"ז מחלל שו"מ על שו"פ ולמד זה מהא דשמואל והרי התם הקדושה בא מאליה ומ"מ מחללין אותו על שו"פ והביאו מעכ"ג"ק במכתבו הבהיר ויצא לחלק בחלוקא דרבנן ע"פ המכואר בסוכה ד"מ ע"ב דשביעית מתחללת בין דרך מקח ובין דרך חילול ואמרו' מ"ט דריו"ח דכתיב כי יובל הוא קודש מה קודש מתחלל בין דרך מקח בין דרך חילול כו' ומבואר דהקדש מתחלל כ' אופנים דרך מקח ודרך חילול ודרך מקח הוא עוסק בהעברת בעלות הממון מרשות לרשות וממילא עוברת גם הקדושה על חליפין ודרך חילול הוא איפכא שעוסק בהעברת הקדושה מחפצא לחפצא וממילא עובר ג"ע

שערי הלכות

יט

הממון מרשות לרשות כי הקדושה והממון אגודים הם. וי"ל דא"א כלל למכור הקדש בפחות משווי דאם נתאנה הקדש מאן מחיל ומאן שביק ואע"פ דאין אונאה להקדש ואפילו ביטול מקח אין להם לשמואל מ"מ דין אונאה לא נצרכה אלא כששניהם הסכימו על המקח במחיר ויש כאן מעשה המכירה רק שנתאנו כגון בהדיוט המוכר להדיוט וכן בהקדש למ"ד גזבר כמו בעלים הוא כשהגזבר יקנה לצורך הקדש או ימכור (ויש שם אונאה) איכא מעשה המכירה שהרי ה"י בהסכמת שניהם וליכא אלא טעם אונאה אבל כשהארם עושה מעצמו מקח בממונה דהקדש כל זמן שלא היתה הסכמה מצד ההקדש למכור או לקנות אין כאן מעשה מכירה כלל ורק כשעושה דרך חילול אז נעשה הכל ע"י הפודה שבדרך חילול אינו עוסק בלקיחת ממון דהקדש אלא בחילול הקדושה מחפצא לחפצא והאריך לבאר חידושו היקר הנ"ל המכושם ע"פ דברי מרן הגר"ח מבריסק בחדו"ת שנדפס במכונת כתיבה, וכזה מחלק בין פדיון פט"ח דלא שייך ביה דינא דשמואל כלל שהוא מחלל ואין הקדושה עוברת על החפץ השני ולא דמי להקדש שהקדושה עוברת על החפץ השני והאריך הרבה בכיאר הדברים כנתינתן מסיני.

ולפ"מ שפרש"י דינו של שמואל בזה"ז משום דליכא פסידא להקדש וא"כ אין רא"י להט"א שאם יצויר הקדש הנעשה מאליו שלא ע"י הבעלים אז הבעלים עצמן נמי אין יכולין לפדות בפחות משווי דו"ל כיון דההקדש אינו שוה כלום מה לי הוא ומה לי אחר ומה לי בעלים הקדושה ומה לי נעשה הקדש מאליו סוף סוף אינו שוה כלום ואינו מפסיד כלל להקדש, אלא דלאחר אמרו שלא יפדה משום דלא מסתבר, אבל הבעלים אפילו נעשה הקדש מאליו נמי מסתבר הוא דפודה בפרוטה שהרי אין להקדש שוויות שיתאנה ההקדש כלל. ולפ"ז יש לענין גם לענין מקח בהקדש בין דרך חילול ובין דרך מקח אין נפ"מ לענין שוויות כיון דאין להקדש בזמן הזה שוויות מה לי דרך מקח ומי לי דרך חילול לענין שוויות ההקדש אלא לענין האיסור צריך לחלל בפרוטה שיתחלל האיסור מעליו וזה די בפרוטה וסברת הגר"ח ומעכנ"ק אתי שפיר בזמן הבית דיש לו שוויות להקדש כיון דאיכא פסידא להקדש אבל לא בזה"ז. ומאד צדקו בזה דברי מעכנ"ק דפט"ח מיהו עכ"פ יש לו שוויות שהרי יכול לפדותו גם בזה"ז ואיכא פסידא והו"ל גורם לממון או ממון ממש לכשיפדה ולא דמי להקדש בזה"ז כלל.

וממה שכתבנו נראה לפענ"ד להבין מחלוקת הראשונים ז"ל במעשה שני ובכרם רבעי אי מחללין על שו"פ דדעת רבינו הגדול הבה"ג והשאלות פ' קדושים כתב בפשיטות דכרם רבעי ומע"ש נמי יכול לחלל על שו"פ והתוס' ר"ה ל"א ע"ב ד"ה וביקש מספקא להו דמתחלה כתבו דאין רא"י מהקדש למע"ש וכ"ר דבפ' התקבל גיטין ס"ה גבי מערימין על מע"ש שמשני הכא במאי עסקינן במע"ש בזה"ז דרבנן כו' והו"ל לאקשו"י מע"ש בזה"ז מה הערמה צריך והלא על שו"פ יכול לחלל הכל

קִרְן וְחוּמֵשׁ וְסִימָנוּ וְמִיָּהוּ בַּהֲגֵג וְשֵׁאִילוֹת כּו' וּבְתוֹס' מְגִילָה י' פְּשִׁיטָא לְהוּ דַּאֲפִילוּ
 בְּמַעֲשֵׂי וְכִ"ר מְהַנִּי וְכִ"כ בְּכּוֹרוֹת דָּף ל' ע"א ד"ה בְּאֲתָרֵי דְרֵי יְהוּדָה וְהוֹסִיפוּ לְהַבִּיא
 רֵאִי דַכֵּן מַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם שְׁאֵנוּ מַחֲלִילִים כִּ"ר שׁו"מ עַל שׁו"פ ע"ש (וְאֵגֶב שֵׁם לֹא
 הִבִּיאוּ רַק הַשְּׂאִילוֹת רַק בְּר"ה זָכְרוּ מִבְּה"ג) וּבְתוֹס' יִשְׁנִים יוֹמָא דָּף ט' ד"ה וְלֹא
 אֶטְרַחֲיָנְהוּ רַבְּנֵן הִבִּיאוּ הָא דְבַפ' הִתְקַבֵּל דְּמִשְׁמַע קֶצֶת דְּמַע"ש לֹא מְהַנִּי לְחַלְלוּ בְּשׁו"פ
 וְהִקְשׁוּ לְעֶצְמָן מַעֲרֻכִין דְּשִׁפִּיר יִכּוֹל לְחַלְלוּ עַל שׁו"פ וְנִרְאָה דְּסַפּוּקֵי מִסְפָּקָא לְהוּ
 עַכ"פ וְלַפְמ"ש יֵשׁ לוֹמֵר דְּמִסְפָּקָא לְהוּא בְּטַעַם הַפְּטוּר דּוֹמֵן הַזֶּה בְּשִׁמּוּאֵל אִי הוּא
 מִשׁוּם טַעַם דִּיכּוֹל לְשֹׂאֵל עֲלֵיו אוֹ דְּהִטַּעַם מִשׁוּם פְּסִידָא דְּהַקְדָּשׁ, וְקֶצֶת הִי נִרְאָה עוֹד
 לַפְמ"ש הַמֵּאִירֵי שֶׁבֶת קִבְּזוּ שֶׁהִבִּיא דַּעַת הִיא שֶׁאֵי לְשֹׂאֵל אֲלֵא בְּתוֹרוֹת הַוֵּאִיל
 וְתוֹרָמָה נִטְלָת כְּאוֹמֵר וּבְמַחֲשֶׁבָה וְנוֹתֵן עֵינֵינוּ בְּצַד זֶה וְאוֹכֵל בְּצַד אַחֵר אֲבָל מַעֲשֵׂר
 שְׁאִינוּ נִיטֵל בְּמַחֲשֶׁבָה אֲכ"כ הַפְּרִישׁן אֵינּוּ יִכּוֹל לְשֹׂאֵל עֲלֵיו ע"ש וְלַפִּי"ז עַכ"פ שִׁפִּיר
 יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין מַע"ש לְתוֹרָמָה וְהַקְדָּשׁ שִׁישְׁנָן בְּשִׂאלָה וּמַע"ש לִיתָא בְּשִׂאלָה וִי"ל.

וּבְרַגְמ"ה עֲרֻכִין הַנִּל' כָּתַב הֵנִי מִלִּי בּוֹמֵן בִּיהֵמ"ק קִיִּים לֹא הוּי שְׂרִי לְמִפְרָקֵי
 לְכַתְחֵלָה אֲלֵא בְּשִׁוּוֵי מִשׁוּם פְּסִידָא דְּהַקְדָּשׁ וּכְפִרְשׁ"י לְכַאוֹרָה, וְקֶצֶת צ"ב דַּעַת
 הַתוֹס' מִנְחוֹת שֵׁם שִׁפִּי דַאִין סִבְרָא שְׁכַל אַחַד יַפְדָּה הַקְדָּשׁ שֶׁל חֲבִירוֹ עַל שׁו"פ וְיִקְחָנוּ
 לְעֶצְמוֹ, וְאִין לּוּ מוֹבֵן דְּכִוּוֹן שֶׁהַקְדִּישׁוּ הָרִי כִּבְר אֵינּוּ שְׁלוּ וּמ"ש הוּא אוֹ חֲבִירוֹ וְלִגְבֵי
 חֲמֵץ בְּפִסַּח הָרִי קִי"ל בְּפִסַּחִים ו' ע"א וְאֵמֵר רַב יְהוּדָה אֵמֵר רַב חֲמִצּוֹ שֶׁל נִכְרֵי עוֹשֶׂה
 לוֹ מַחֲצִיזָה עֲשֶׂרָה טַפְּחִים מִשׁוּם הִיכָר וְאֵם שֶׁל הַקְדָּשׁ הוּא אֵינּוּ צָרִיךְ מ"ט מִיבְדֵּל
 כְּדִילֵי אֵינְשֵׁי מִינָה, וְהַרְמַב"ם פ"ד מֵהַחֲו"מ ה"ב חֲמֵץ שֶׁל הַקְדָּשׁ אוֹ שֶׁל עֲכוּרִים כּו'
 אֲפִי" הִי עֲמוּ בְּבֵית הָרִי זֶה מוֹתֵר מִפְּנֵי שְׁאִינוּ שְׁלוּ וְהֵתֵם כְּשֵׁלָא בָּא לִיד גֹּזֵר נְמִי
 מִיָּרִי, וּבְשֶׁבֶת קִבְּזוּ, מִפְּקִירִין בְּשֶׁבֶת וְאִין מְקִדִּישִׁין בְּשֶׁבֶת וְכָתַב הַמֵּאִירֵי דַּע"פ
 שְׁאֵמְרוּ אִין מְקִדִּישִׁין בְּשֶׁבֶת אֵינּוּ דוֹמָה שֶׁהַקְדָּשׁ כְּמִכְרָה הִיא וְכִמּוֹ שְׁאֵמְרוּ מָה לִי
 מִכְרוּ לְהַדְיוּט מָה לִי מִכְרוּ לְשָׁמַיִם אֲבָל הַפֶּקֶר אִין כֹּאן שִׁינוּי רְשׁוּת ע"ש. וְכִדְּמִשְׁמַע
 נְמִי בְּקִדּוּשֵׁין כ"ח הַנִּל', דַּאֲמִירְתּוֹ לְגַבּוּהָ כְּמִסִּירְתּוֹ לְהַדְיוּט, וְלֹא מִיבְעִיא לְהַדְיוּט לְמִי
 קִדּוּשֵׁין דְּהִטַּעַם דַּאֲמִירְתּוֹ לְגַבּוּהָ יִלְפִינָן מְקָרָא דְּכַתִּיב לְה' הָאֶרֶץ וּמִלּוּאָה א"כ הוּא
 מְדַאֲוִרִיתָא כְּנִמְסָר אֲלֵא אֲפִילוּ לַפִּי הָרֵא"ש נִדְרִים כ"ט שִׁפִּי דְּהוּא מִשׁוּם נִדָּר דְּהוּי
 כְּמוֹ נִדָּר וּמִשׁוּם מוֹצֵא שִׁפְתֵיךְ תִּשְׁמֹר מ"מ מִשְׁמַע דְּנִמְסָר מִמֶּשׁ, עַכ"פ לְכ"ע אֵמֵר
 קְרִי לִי הַקְדָּשׁ חֲבִירוֹ, אֲבָל לַפְמ"ש אֲתִי שִׁפִּיר דְּקִרִי לִי הַקְדָּשׁ חֲבִירוֹ דַּאֲכִתִּי יֵשׁ לוֹ
 לְחֲבִירוֹ אַחִיזָה דַּע"מ שִׁפְדוּהוּ חֲבִירוֹ וְדַאִי לֹא הַקְדִּישׁוּ וְהו"ל כְּהַקְדָּשׁ בְּטַעוֹת אֵם יִבָּא
 אַחֵר וְיַחֲלֵלְנוּ עַל שׁו"פ וְצ"ע.

וּבִזְזָה נִרְאָה הַחֲלּוּקָה בֵּין בּוֹמֵן שְׁבִיהֵמ"ק קִיִּים לּוֹמְה"ז בְּבוֹמֵן הַבֵּית הַמְּקִדִּישׁ
 לְכַדְה"ב מְקִדִּישׁוֹ בְּכָל לְבוֹ וְגַמְר וּמְקִנֵי לִיָּה לְהַקְדָּשׁ וְהַפּוֹדָה אוֹ מַחֲלָל עַל שׁו"פ
 מִפְּסִידָא לְהַקְדָּשׁ וְאִין נַפ"מ בֵּין בְּעֵלִים לְאַחֲרִים לְעוֹלָם לְכַתְחֵלָה אִין פּוֹדִין בְּפַחוֹת
 מִשׁוּי' וְאִין נַפ"מ נְמִי בֵּין בָּא לִיד גֹּזֵר אוֹ לֹא בּוֹמֵן הַבֵּית אֲבָל בּוֹמְה"ז דְּהַמְּקִדִּישׁ

שערי הלכות

מחלל לכתחלה על שו"פ מסתבר דלא הקדיש לגמרי ולא גמר ומקני ע"מ שיבא אחר ויקחנו לעצמו וז"ש התוס' ואין סברא כו' כלומר שההקדש אכתי של חבירו הוא מטעם הנ"ל. עוד ה"י נראה לומר טעם אחר למה מועיל חילול לכתחלה בשו"פ לפ"מ דאמר במנחות ע"ט ע"ב שאני התם דאית להו תקנתא בדעייה ופרש"י להכי אין נפדין דהא אית להו תקנתא ולעולם ס"ל לב כ"ד מתנה עליהן ומשמע היכי דלית להו תקנתא היה לב כ"ד מתנה והיו יוצאין לחולין וא"כ י"ל דהכ"נ כיון דל"ל תקנתא לקדשי בה"ב וליכא הפסד הו"ל כאילו לב כ"ד מתנה שיוכל לחללו בשו"פ.

והנה בגמ' נדרים נ"ט כל דבר שיל"מ כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בו חכמים שיעור וכל דבר שאין לו מתירין כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה וערלה וכלאי הכרם ובגמ' שם נ"ט שאני קונמות הואיל ואי בעי מיתשל עליהו ופריך והרי תרומה דאי בעי ומתשל עלה ובטלה ברוב (והגר"א ז"ל מוחק תיבת רוב דהא בעינן ק' ומ"ש בש"מ דחוק דהא הכל מדרבנן דמדאורייתא אף דשיל"מ בטיל כמ"ש ב"נ נ"ג אמנם בכ"מ פ"ז ממעילה כתב בדעת הרמב"ם דלכך באומר פרוטה בכיס זה הקדש לא בטיל ברוב משום דהוי דשיל"מ ובשו"ת מוצל מאש דמה"ת לא בטיל דאל"כ איך מביא קרבן ובשד"ח כללים אות מ' בשם קרית ספר להמב"ט בפ"ו ממע"ב דס"ל כן דמעות חולין ומעות מעשר שנתערב מה"ת לא בטיל דהוי דשיל"מ וגם דבר חשוב לכ"ע מן התורה לא בטיל ע"ש). ומשני אלא אימא בשלמא קונמות מצוה לאיתשולי עליהן משום דרכי נתן כו' תרומה מאי מצוה לאיתשולי איכא. וכתב הרשב"א דרק בנדר בעינן מצוה לשאול להיות דשיל"מ אבל בקדשים אף דאין מצוה לשאול הוי ג"כ דשיל"מ והרמב"ם פ"ה מנדרים הו"ד כתב דשבועה הוי דשיל"מ אף שאין מצוה לשאול הואיל ובידו לשאול, וראיתי קושית האחרונים שהביא בשד"ח בפאת השדה אות ד' דהלא לנו ש"ס מפורש דתרומה לא הוי דשיל"מ כיון דלא הוי מצוה לשאול ומ"ש הני, ולדידן אדרכה תקשה הרי בגמ' שם דף נ"ח מפורש כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומע"ש והקדש וחדש לא נתנו בהן חכמים שיעור ומכואר דהקדש הוי דשיל"מ וכרשב"א (ובאמת כי גם להשיטה במאירי שהבאנו לעיל צ"ע דמשמע דמע"ש הו"ל דבר שיש לו מתירין ע"י שאלה) וצ"ע.

ברם המעיין בדברי הר"ן נראה שכבר תי' קושיא זו דלא תקשה סתירת הדברים שכתב תרומה מאי מצוה כו' הלכך כיון שאין היתר בא מעצמו וליכא מצוה למעבד הכי לא מקרי דבר שיש לו מתירין והקדש דקא מני לעיל בדשיל"מ בהקדש בדה"ב עסקינן דעל כרחין לפדייה קאי ע"כ. הרי דכבר הרגיש הר"ן ז"ל בסתירת הדברים וחלק בין תרומה להקדש דהקדש כיון דע"כ לפדיה עומד הו"ל דשיל"מ והיינו הפדיון ולא מדין של שאלה, ובאמת כי כן רמזו גם שאר ראשונים שם בדף נ"ח שפי' והקדש דאיבעי' פריק ליה וביותר מבואר בתוס' פסחים כ"ז ע"ב ד"ה הקדש דאפי' באלף לא בטיל שהקשו תימה מה חומר הוא זו הלא הקדש דבר שיל"מ הוא ע"י

חילול, מבואר דנתנו טעם להקדש לדשיל"מ מטעם חילול ולא מטעם שאלה משום דליכא מצוה בשאלה א"כ מה"ט אדרבה לאו דשיל"מ הוא אלא מ"מ הו"ל דשיל"מ משום דאי בעי פריק לה ע"י חילול איברא כי כן כתב הרשב"א בת"ה דף ק"ג וז"ל ומעשר שני יכול הוא לפדותו ולאכלו בכל מקום והקדש יכול הוא לישאל עליו ע"כ נראה דבמע"ש נתן טעם מטעם פדיון ולא מטעם שאלה ואולי ס"ל כ"א בהמאירי דאין למעשר שני שאלה, אמנם להקדש נתן טעם דיכול לשאול עליו וזה לכאורה צ"ע דבגמ' אמרו להדיא דליכא מצוה לשאול לא הוה דשיל"מ וכקושית האחרונים ז"ל וראיתי שכבר תמה כן על הרשב"א ז"ל בשו"ת מוצל מאש סי' י"ט, והניח בצ"ע, אלא שבסוף העלה דבר חדש ע"פ דעת התוס' נזיר כ"ד ד"ה ושלמים דהקדש אפילו ישאל עליו צריך עוד ליתן איזה דבר שלא יאמרו הקדש יוצא בלי פדיון ולכן מה שאומר דהקדש הוי דשיל"מ מטעם שאלה הכוונה פדיון כיון שמוכרח לפדותו אחר השאלה א"כ הכל דבר אחד הוא. ובס' קרנות המזבח סי' כ"ב כ"ג האריך הרבה בדברים אלו.

איברא דהש"מ כ"מ דף נ"ז הביא בשם הרשב"א וז"ל וא"ת למ"ד דשמואל אפילו לכתחילה והא בערכך כתיב ועשרה כהנים כתיב בפרשה דאלמא לכתחלה מיהו צריך לדקדק וליתן דמים מכוונים יש מתרצים דקראי בהקדש ביד גזבר שמכרו לאחר בכדי דמים אבל הא דשמואל בהקדש ברשות בעלים שעושה דרך חילול ע"ל דאיצטריך להא דפרה זו תחת פרה זו של הקדש הקדשו אינו פדוי וטעמא משום שלא הזכיר דמים כלל ורחמנא אמר בערכך דאלמא צריך להזכיר בו ערך וכשהכהן מוכרו צריך לדקדק בדמים אבל הקדש ביד בעלים אפילו ככ"ש לשמואל דאמר לכתחלה ע"כ. הנה ביאר הרשב"א ז"ל דהא דינא דשמואל דוקא בבעלים משום דלא נאמר בהו בערכך הוא ושיוון דמים לא נאמר אלא בכהן המוכרו ועליהו קאי קראי דבערכך ולא על הבעלים שהן אינם מוכרין אלא מחללין ולכן כ"ז שהוא ביד בעלים אפילו בשו"פ לכתחלה.

ואכתי פש לן לבאר למ"ד דהקדש הוה דשיל"מ משום פדיון תקשה דהט"ז יו"ד סי' ס"ט בשם הרש"ל הקשה דאמאי חתיכה שלא נמלחה שנתערבה באחרות בטלה הא הוי דשיל"מ ע"י מליחה ותי' כיון דצריך להוציא הוצאות לא הו"ל דשיל"מ וכן מבואר ברמ"א הל' טבילת כלים וא"כ תקשה אמאי מקרי הקדש דשיל"מ כיון דצריך הוצאות לפדותו ולא דמי לנדירים דסגי בשאלה לחודי' וא"כ אכתי הקדש לא הוי דשיל"מ מטעם פדיון, ו"ל בתרי אנפין או יאמר דכיון דהקדש מתחלל אשופ"ה הו"ל דבר מועט ולא מקרי צריך להוציא אלא כשעולה הוצאות יתרות. אופן הב' י"ל דלכן דייק הר"ן דעל כרחק לפדייה עומד דכיון דע"כ צריך לפדותו בלי טעם דשיל"מ א"כ כיון דחייב לפדות בע"כ ממילא הו"ל דשיל"מ ע"י פדיון שהרי לאו הכשר גרמה לו הפדיון. או יאמר שלכן צירף הרשב"א גם טעם דשאלה דכיון דהקדש איתא בשאלה

שערי הלכות

כג

א"כ מהאי טעמא כבר לא הוה בכלל שצריך להוציא הוצאות להתירו והא דצריך שו"פ כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון לא מקרי דצריך להוציא הוצאות דההוצאות אינם לעצם החילול להתיר ההקדש דלזה מהני השאלה אלא החילול על שו"פ הוא כדי שלא יאמרו כנלפענ"ד.

ומעתה לדין עכ"פ נראה דהטעם לדינא דשמואל דהקדש שו"מ מתחלל אשו"פ הוא משום דהקדש בה"כ לפדייה קאי, והא דהקדש לפדייה קאי היינו בזה"ז דליכא ביהמ"ק (דכזמן הבית לא לפדייה קאי דאינו שוה כלום ומה שהקדש לפדייה קאי) ע"כ נמי לפדייה ע"י הבעלים דאחרים אין להם שייכות להקדש זה קודם שבא ליד גובר עכ"פ ואפילו כזמן הבית הדין דהבעלים קודמין שהם מוסיפין חומש ורוצה אדם בקב שלו וא"כ שפיר כל זמן שהוא ביד הבעלים פודהו אפילו על שו"פ ואין שומת כ"ד מעלה ומוריד. וי"ל נמי דהו"ל כפט"ח דאינו פוסק ממונו מיניה והפדיון רק על האיסור ולא על הממון דלא נפק מרשותיה לענין זה.

ונחלקו הראשונים ז"ל בהא דהקדש שו"מ שחיללו אשו"פ אי בכלל הקדש אמרו בין מטלטלין ובין מקרקעי או דוקא קרקע.

הרי"ף ע"ז י"ג כתב תניא אין מקדישין ואין מעריכין כו' ואם הקדיש או העריך או החרים בהמה תיעקר פירות ירקבו כסות וכלים יקברו מעות וכלי מתכות יוליך לים המלח כו' ואי פריק לה בשו"פ שפיר דמי דאמר שמואל הקדש שו"מ שחיללו על שו"פ מחולל נראה דס"ל דכמטלטלין נמי אמר שמואל הקדש שו"מ שחיללו על שו"פ ומותר אפילו לכתחילה בזה"ז ור"ת קשיא ל"י מהא דאחרמינהו לנכסו בפומבדיתא ומחלק בין מקרקע למטלטלין וכתב הר"ן דהרי"ף נראה דס"ל דבע"ז קתני דינא ובערכין אשמעינן ר' יהודה תקנתא כלומר דמה דקתני בע"ז דמטלטלין אין פודה אלא יבערם מן העולם דינא הוא הכי אבל אם פודה בשו"פ שפיר דמי ולא צריך לבערם ולהשחיתם מן העולם והטעם כיון דליכא ביהמ"ק ואין מקדישין בזה"ז אם הקדיש תקנו ז"ל לחללו על שו"פ ואפילו מטלטלין והטעם כיון דליכא פסידא להקדש דממילא בהמה תיעקר פירות ירקבו א"כ ליכא כאן הפסד ממון ולכן תקנו למיחל אשו"פ ולפ"ז נמי לכאורה אין נפ"מ אם שמאוהו כ"ד דהרי לית ל"י שום שוויות להקדש זה, וצ"ע.

ובש"מ ב"מ נ"ז אהא שינויא אב"ע דכ"ע אית להו דשמואל והכא בהא קמפילגי מר סבר שחיללו אין לכתחלה לא ומ"ס אפילו לכתחלה וכתב הש"מ בשם הרשב"א והריטב"א ז"ל ולמ"ד אפילו לכתחלה כי היכי דלא תקשה דתמיה מילתא דאיך אפשר אפילו לכתחלה למישרי למיעבד הכי צ"ל דודאי בהקדש שכבר בא ליד גובר ורצו הבעלים לפדותו לכתחלה אינו יכול לחללו בפחות משוויו והא דהכא מיירי בהקדש שהוא עדיין ברשות הבעלים ובאים הבעלים לחללו כמו דלענין שאלה יש

הפרש דהקדש שבא ליד גזבר אינו יכול לישאל עליו ובהקדש ביד בעלים יש בו שאלה להוציאו לחולין כן נמי לענין פדיון יכול לחלל פחות משוויו. והר"ט אלגאזי בכורות פ"ק אות ח' הביא בשם תוס' חיצוניות כ"י אהא דמבעיא בגמ' הפודה פט"ח של חבירו פדיונו לפודה או לבעלים ואליבא דר"י דאמר אסור בהנאה להקדש מדמי לה ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו או דילמא כיון דקני להו דביני ביני לא דמי להקדש והקשו התוס' דכל הקדש נמי איכא דביני וביני דהא אמרינן בעלמא דהקדש שוה מנה שחיללו אשו"פ מחולל ומ"מ אחר מצי פריק ליה וי"ל דדוקא בעלים יכולים לחללו על שו"פ ולא אחר ותמה הריט"א דבערכין כ"ט דאמר שמואל מחולל היינו בדיעבד אבל לכתחלה לא וא"כ לא דמי הקדש לפט"ח דפט"ח בידו לפדות לכתחלה ולזכות דביני וביני מש"ה לאו כל כמיני' דפודה להפקיע זכותו משא"כ בהקדש דאין ביד הבעלים לפדותו בפחות משוויו לכתחלה ואם הפודה עבר על איסור ופדאו בפחות לא הפסידו הבעלים כלום וסברא הוא שהפודה בדיעבד הוא דזכה בהיא טופיינא ותי' דהתוס' חיצוניות ס"ל כהרשב"א וריטב"א הנ"ל וכוונת הקושיא דהקדש דעדיין ביד בעלים דביד הבעלים לפדותו בפחות לכתחלה הרי זה דומה ממש לפדיון פט"ח וא"כ בהקדש אפילו בכה"ג זוכה הפודה אם פדאו בפחות במאי דביני וביני משא"כ בפודה פט"ח דפדיונו לבעלים דבהכי נימא מה שתי' דדוקא בעלים יכולים לפדותו בפחות ולא אחר דזה דבר חדש דלענין הקדש יד בעלים ואחרים שוים הם ולפי האמור דדבריהם מיירי בהקדש שלא בא ליד גזבר והיינו טעמא דיכולים לפדותו בפחות דלפי זה איכא טעם כעיקר דדוקא בעלים דבידו לישאל עליו ולהוציאו לחולין בחנם יש להקל בו ולחללן בפחות אבל אחר שאין בידו לישאל עליו ואין בידו לפדותו לכתחלה בפחות ע"ש. ולה"ט נמי אין הנפ"מ אלא אי יצא מרשותו או לא.

והריטב"א שם יצא לומר דאליבא דר"י לפי שאנן קיימין אפילו בכה"ג דוקא בדיעבד ולא לכתחלה ועיין תוס' רי"ד קידושין נ"ח דמשמע דלכתחלה עושה כן ועיין שעה"מ פ"ה מה"א ה"א ומהרי"ף הנ"ל נמי משמע דאפילו לכתחלה בזה"ז עכ"פ וכן משמע לכאורה מדברי התוס' ומדברי הר"ן נדרים הנ"ל דכתב דבע"כ פודה משמע נמי משום תקלה וכמו שביארנו לעיל בס"ד.

עוד רגע אדבר מה שהביא מעכגהדר"ק באות ב' וז"ל ועוד נלענ"ד ראי' מהא דתנן התם במתניתין (ערכין כ"ז) מעשה באחד שהקדיש שדהו מפני רעתה ואמרו לו פתח אתה ראשון ואמר בכאיסור ולר"י אמר בכביצה וא"ל הגזבר הגעתך ולא משמע כלל שכבר הי' שומת ב"ד עלי' שמחירו כאיסור, ועוד דא"כ אין חידוש כלל במעשה זו כיון שכך נישום ע"פ ב"ד אע"כ שלא הי' שם שומת ב"ד ומוכח דבעלים שומת ב"ד לא מעכב עכ"ל"ק.

אהרן אליעזר ליפא הלוי זילבערמאן העורך

אי יש מצוה לת"ח לילך לב"ד להעיד

הרמב"ם כריש הלכות עדות כתב העד מצווה להעיד בב"ד בכל עדות שיודע כו', ובהלכה ב' היה העד חכם גדול והיה בב"ד פחות ממנו כחכמה הואיל ואין כבודו שילך לפניהם עשה של כבוד תורה עדיף ויש לו להמנע. וכ"כ החינוך במצוה קכ"ב

ורק להתלמד באתי דבש"מ ב"מ הנ"ל (דף 282) ד"ה מר סבר הקשה וא"ת דבזה"ז היאך יכול לחללו דקאמר התם בערכין דבזה"ז יכול לחלל שו"מ על שו"פ והתניא אין מקדישין ואין מעריכין כו' ומחלק ר"ת בין מטלטלין שיכול לכלותם ובין קרקעות דאתי בהו לידי תקלה כו' ויש להביא רא"י עדיין מהא דתנן התם ברי' פ' המקדש שדהו כשעה שאין היובל נוהג אומר לו פתח אתה ראשון לפי שהבעלים מוסיפין חומש אלמא בקרקעות פודין אותה ולא אמרינן תבור והיינו כזה"ז כו' ומהו ע"כ צריך לאוקמה בזמן ביהמ"ק קיים דאי כזה"ז אמאי אומר לאו פתח אתה ראשון הא ליכא פסידא להקדש וכול לחלל שו"מ על שו"פ וצריך לאוקמה בבית ראשון לאחר שגלו שבט ראובן כו' תוס' שאנ"ץ. הנה מפרש הא מעשה דמקדיש שדהו מחמת רעתה היתה בזמן הבית דלאחר החורבן ליכא דין דפתח אתה ראשון אבל כזה"ז דליכא פסידא להקדש ליכא דין דפותח ראשון כלל כיון שפודהו אשו"פ ודי. ומיהו התוס' ערכין כ"ז שם ד"ה רבי יוסי כו' תמהו איך הו' זה המעשה בימי ר' יוסי והלא ר' יוסי לא הו' בזמן הבית וא"כ לא הוצרך לפתוח תחילה בבעלים ותי' א"נ אפילו שלא בזמן הבית גאולה בבעלים תחילה כדכתיב אם לא יגאל ונמכר ע"כ נראה דמספקא להו אי לאחר החורבן יש דין דבעלים תחילה וממילא בפ"י הא מתניתין אי מיירי בזמן הבית או שלא בזמן הבית.

והנה הארכתי בדברים שהם ללא יועיל לרום מעכג"ק והאמנם האהבה מקלקלת השורה שמשורת הדין לא הו' ראוי לי להטריח את מעכג"ק אמנם מטיבותי דמר אבקש סליחה על הטריחו ואם אזכה וישים עיין עיינו עלי דברינו לטובה וישיב לי אפילו בקיצור אמרים אשמח מאד בתשובתו ואענדנה עטרה על ראשי די"נ קשור כאהבתו המתפלל בכל יום פעמים לכר מצהרים אל אריכת ימיו ושניו ככפלים עדי יבא אסור בנחשתים ויגאלנו כשמחת עולם בירושלים דסגידנא מקמי' יקרא דאורייתא הדכג"ק שליט"א ובכרכת חג כשר ושמח בלב ונפש.

מנשה בן רחל לאה

שאם היה העד חכם גדול והב"ד פחות ממנו שיש לו להמנע אם ירצה מלהעיד לפניהם שעשה של כבוד תורה דוחה עשה דערות. ובמנ"ח אות כ' שמה נראה מדבריו [של החינוך] דברצונו תליא מלתא ואם ירצה יעיד כמו בפריקה וטעינה והשבת אבידה דכ"ה דעת הר"מ דמצוה לעשות לפנים משורת הדין, אבל הרא"ש דעתו דאין ראוי לבזות ע"כ עיין חו"מ סי' רס"ג, והר"מ כתב כאן עשה דכבוד תורה עדיף ויש לו להמנע משמע דמהראוי לו להמנע וקצת צ"ע על הר"מ דהרי שם במקומות הנ"ל דעתו דראוי לעשות לפנים משורת הדין וצריך לדחוק דכאן הפירוש ג"כ דיש לו להמנע דרשאי להמנע אבל אם רוצה ודאי טוב עשה ויעיד עכ"ל.

אבל באמת זה דוחק וכמש"כ המנ"ח בעצמו שצריך לדחוק ולומר כן דאם ירצה להעיד ודאי טוב עשה ויעיד דמהפשטות לא משמע כן דמכיון שכתב הר"מ דעשה דכבוד תורה עדיף ויש לו להמנע משמע דמהראוי לו להמנע.

ונלענ"ד בס"ד ונקדים לבאר הסוגיא במסכת ב"מ דף כ"ט ע"ב במשנה מצא שק או קופה וכל דבר שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול ובגמ' [דף ל.]. מנה"מ דת"ר והתעלמת פעמים שאתה מתעלם ופעמים שאי אתה מתעלם הא כיצד היה כהן והיא כביה"ק או שהיה זקן ואינה לפי כבודו כו' [ולהלך בע"ב] אמר רבא כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר וכל שבשלו פורק וטוען בשל חבירו נמי פורק וטוען ומייתי עובדא מרבי ישמעאל ברבי יוסי ע"ש.

ובמהרש"ל זו"ל וקשה לי לפי האי כללא [כל שבשלו מחזיר כו'] מה חילוק יש בזקן ואינו לפי כבודו לשאר בני אדם הלא אף הזקן אי היה מחזיר בשלו כודאי צריך להחזיר אף בשל אחרים וא"כ למאי נפק"מ תלה התלמוד בזקן ואינו לפי כבודו וכן דרש בכרייתא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו ומאי תלה בזקן הלא כללא כידך כל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר ונראה בעיני לפרש דסתם אדם הוא בחזקת שראוי להחזיר אם לא שבידוע שבשלו אינו מחזיר וסתם זקן הוא בחזקת אינו מחזיר אם לא שבידוע שבשלו מחזיר עכ"ל.

ובחשן אהרן [לבעל ה' בתים] חו"מ סימן רס"ג רצה לתרץ קושית מהרש"ל זו"ל: ונ"ל ליישב בשנדקדק בדבריו רבא דאינו אומר כ"א צד אחד בכל שבשלו מחזיר בשל חבירו נמי מחזיר, ולמה לא פירש גם לצד השני, דאם בשלו אין מחזיר בשל חבירו נמי אין מחזיר, ונראה משום דהאי לאו כללא היא, דדוקא אם לפי כבודו באמת אין ראוי להחזיר בשלו, אז פטור מהשבה אבל אם לפי אומדן דעתנו במצב כבודו כי ראוי הוא לטפל בכה"ג בשלו, ורק הוא רוצה לנהוג סלסול בעצמו להתנהג כמנהג המכובדים ולא לטפל אפי' בשלו, בכה"ג חייב בהשבה אפי' אם גם בשלו אין מחזיר, דבשלו הוא רשאי לוותר ולא בשל חבירו, ומשו"ה נקט רבא רק צד הראשון וצד הזה הוה כללא שפיר, דאם אך מחזיר בשלו ודאי מחוייב גם בשל חבירו, אבל

צד השני לאו כללא הוא, דיש שבשלו אין מחזיר, ואפ"ה בשל חברו חייב, ולפי"ז דדוקא במי שהוא זקן שאינו ראוי לכבודו באמת אין חייב להחזיר אם בשלו אין מחזיר, אבל בשארי אנשים שרק הם בעצמם נהגו סלסול, מחויב להחזיר בשל חברו, אפי' במקום שבשלו אין מחזיר, ושפיר איכא נ"מ בין זקן לאדם דעלמא ומיושב קושית מהרש"ל עכ"ל

והנה גברא רבה אמר מילתא לכן איננו אומר כלום אבל מ"מ לולא דבריו הייתי אומר דאף בכה"ג אינו מחזיר דכן איתא במשנה וכל דבר שאין דרכו ליטול הר"ז לא יטול ולכן לא אמר רבא הצד דאם בשלו אין מחזיר בשל חברו נמי אין מחזיר דאת זה לא הוצרך לפרש, דזה מפורש יוצא ממתניתין, ורק הוצרך להשמיענו דאף שזקן הוא אם בשלו מחזיר, אז אף בשל חברו מחזיר, וגם ע"פ השכל נמי כן הוא דאם בשלו אינו מחזיר למה בשל חברו מחזיר ומאי נפק"מ אם ראוי לאותה איצטלא או לא הלא סוכ"ס מתנהג כן וכללא כייל לן רבא דכל בשלו מחזיר בשל חברו נמי מחזיר ומכלל הן אתה שומע לאו וכדמפורש במתניתין דכל דבר שאין דרכו ליטול הר"ז לא יטול [ודוגמא לזה מצינו בהלכות צדקה ברמב"ם ספ"ז מהלכות מתנות עניים ה"ג ונפסק בטוש"ע י"ד ריש סימן ר"ג דלפי מה שחסר העני אתה מצווה ליתן לו, דאם אין לו כסות מכסים אותו כו' עד אפילו היה דרכו של זה העני לרכוב על הסוס ועבד רץ לפניו והעני וירד מכנסיו קונין לו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו ומקורו טהור מכתובות ס"ז ע"ב אפילו סוס לרכוב עליו כו' אמרו עליו על הלל הזקן שלקח לפניו בן טובים אחד כו' אבל הוא הדין כן בכל אדם ולא רק לפניו בן טובים, א"כ ה"נ יש להקשות וכי ראוי לאותה איצטלא וממילא יש לבדוק מקודם אם ראוי לזה [ע"ד שכודקין לכסות — שם בהלכה ר"ן] ולא לכל אדם צריכין לקנות לו סוס ועבד א"ו שאם זה דרכו, הוה בכלל צדקה, הן אמת שיש לדחות ששם כתיב די מחסורו אשר יחסר לו אבל סוכ"ס דוגמא היא] והדרא הקושיא לדוכתא

ובכלל צריכים לדעת דלפי"ז נתחלקה הדרש של והתעלמת שדרשין מינה שפעמים אתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו שאם הכבוד יאתה לו אז יכול להתעלם ואם לאו אינו יכול להתעלם ומנ"ל לחלק בזה, אם דרשינן דבאינו לפי כבודו רשאי להתעלם והיינו שאין דרכו ליטול אז הוה דבר מסויים דתליא בדרכו משא"כ אי אמרינן שתליא בכבודו באמת וכי מי יוכל לשער זאת, וכן מפורש יוצא ברמב"ם בפ"א מה' גזלה ואכדה מצא שק או קופה אם היה חכם או זקן מכובד שאין דרכו ליטול כלים אלו בידו אינו חייב להטפל בהן ואומר את דעתו [הוא בעצמו אומד את דעתו] אילו היה שלו אם היה מחזירן לעצמו כך חייב להחזיר של חברו, ואם לא היה מוחל על כבודו אפילו היה שלו כך בשל חברו אינו חייב להחזיר עכ"ל, מפורש יוצא דל"א כן, רק אם בשלו אינו מחזיר ה"ה בחברו אינו צריך להחזיר ע"ש וד"פ.

(ב) והנלענ"ד בס"ד דהנה הריטב"א בחידושו כתב והובא בשטמ"ק דזקן היינו זקן כחכמתו ואינה לפי כבודו מפני חכמתו ומפני כבוד תורתו דחי לה אבל זקן או נכבד דעלמא לא חשיב אינה לפי כבודו אלא או יטפל בה או יתן דמי' וכתב השטמ"ק אבל הרמב"ם [הנ"ל] כתב אם היה חכם או זקן מכובד וכ"כ הר"ן לקמן עכ"ל והנה הרא"ש [סימן כ"א] כתב בהך בעיא דלא איפשיטא שם דאם דרכו להחזיר בשדה ואין דרכו להחזיר בעיר מהו כו' דיש גדולים שפסקו דאזלינן לחומרא ומיחייב כו' ויראה לי כיון שפטרה תורה את הזקן שאין לו לזלזל בכבודו איסור הוא לגבי דידיה שמזלזל לכבוד תורה במקום שאין חייב, ומשום ספק ממון חבירו אם הוא מחויב בו לא יזלזל בספק איסור, והחכם שבא לעשות לפניו משורת הדין יותר מממונו ויעשה כמו שעשה ר' ישמעאל בר' יוסי [שלקחה ממנו ואפקרה] אבל אין לו רשות לזלזל בכבודו עכ"ל.

ומעתה י"ל דכ"ז בזקן שאין לו לזלזל בכבודו שמזלזל בכבוד תורה אבל באדם נכבד או סתם אדם שאין דרכו ליטול אדרבה מצוה לעשות לפניו משורת הדין ותבוא עליו ברכה ולכן תלה התלמוד בזקן ואינו לפי כבודו שאז בכל אופן אין לו ליקח משא"כ בסתם אדם יכול להשיבו ואדרבה ישיבו, ושפיר יש חילוק בין ת"ח לאדם דעלמא ומיושב קושית המהרש"ל, ומה שהמהרש"ל לא תירץ כן עיין לקמן אות ג'.

אבל דעת הרמב"ם הוא שם בהי"ז ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפניו משורת הדין מחזיר את האבדה בכל מקום אע"פ שאינה לפי כבודו וכן פסק המחבר בסוס"י רס"ג והרמ"א הביא דעת הרא"ש בשם יש חולקין ע"ש והובא בפתח דברינו, ולכן פסק הר"מ לחומרא בהך בעיא דלא איפשיטא הנ"ל דבלא"ה צריך לעשות לפניו משורת הדין לשיטתו.

והנ"ל בס"ד דאזלי לשיטתיהו ותליא בהנ"ל והא בהא תליא, דאי אמרינן כשיטת הריטב"א דרק לת"ח נאמרה הדין שיכול להתעלם משא"כ לאדם נכבד לא א"כ כל הדין הזה שפעמים אתה תוכל להתעלם ניתנה לו מחמת כבוד תורתו ולכן אינו רשאי להחמיר שאז מזלזל בכבוד תורתו משא"כ להרמב"ם ולהר"ן שכתבו דלאו דוקא חכם אלא ה"ה זקן מכובד נמצא שאין זה דין בשביל כבוד תורה רק זה דין בהאבידה שאם אין דרכו של מוצאו להחזירו בשלו ה"ה בשל חבירו אינו מחזיר א"כ כשמחמיר אינו מזלזל בכבוד תורתו, דכבוד זו לא ניתנה לו בשביל תורתו דהא אף לזקן מכובד ניתנה הכבוד הזה א"כ אדרבה ראוי לעשות לו לפניו משורת הדין ולכן הרא"ש לשיטתו שכנראה ס"ל כהריטב"א דלא חשב זקן מכובד לכן ס"ל שאסור לזלזל בכבוד תורתו משא"כ הר"מ לשיטתו שפסק דגם זקן מכובד אינו חייב להטפל בה נמצא כשמחזיר אינו מזלזל בכבוד תורה לכן ס"ל דיעשה לפניו משוה"ד ורו"ק.

(ג) וממילא לפ"ז נסתרה התירוץ על קושית מהרש"ל דמנ"פ לדעת הרא"ש

דלא נקט זקן מכובד כל עיקר וא"כ דינא הוא בכבוד תורה דוקא דאל"כ אלא דאף בזקן מכובד הדין כן [חוץ שאי אפשר לומר כן שהיה לו לפרש דבריו להדיא] א"כ למה אסור לו להחמיר הלא אינו מזלזל בכבוד תורה דהא אף בזקן מכובד הדין כן א"ו דרק לת"ח נאמרה שאינו חייב להטפל בה ולכן כשמטפל בה מזלזל בכבוד תורתו ולהרמב"ם אתיא שאף ת"ח חייב להטפל בה א"כ הדרא הקושיא לדוכתא דמאי נ"מ בין ת"ח לאיניש דעלמא. הן אמת שי"ל כן לשיטת הש"ס בכוונת רבא כל שבשלו מחזיר דא"כ ה"ה לאדם דעלמא דבשלו אינו מחזיר ה"ה בשל חבירו אינו מחזיר והנפק"מ יהיה באם רוצה לעשות לפניו משה"ד דת"ח אסור לשאת משא ולבנות עצמו משא"כ אדם דעלמא תע"ב. משא"כ בדעת הרא"ש והר"מ ל"ש תירוץ זו, אבל אליבא דרבא לק"מ קושית מהרש"ל, ולכן לא תירץ המהרש"ל כן דס"ל כשיטת הר"מ דאף אדם דעלמא פטור דכן הקשה מ"ש ת"ח מאדם דעלמא, ומ"מ ראוי לעשות לפניו משורת הדין וכשיטת הר"מ וכמו שביארנו דהא כהא תליא ודו"ק.

ד) והנלענ"ד ליישב קושית מהרש"ל הנ"ל בפתח דברינו עם קושית החשן אהרן דלמה לא פירש רבא גם לצד השני. דלדעת הריטב"א דרק זקן בחכמה אינו מחויב להחזיר משא"כ זקן מכובד מחויב להחזיר א"כ אה"נ מה שאמר רבא כל שבשלו מחזיר אינו כולל כל אדם והיינו להקל דאם אינו מחזיר בשלו אף בשל חבירו אינו מחזיר, רק בא להחמיר דאם הזקן הזה מחזיר בשלו אזי אף בחבירו מחזיר נמצא דכל בשלו מחזיר בא להחמיר על הזקן, דאף אם באמת אינו לפי כבודו אבל מכיון שמחזיר בשלו אף בשל חבירו נמי מחזיר, אבל אם אינו מחזיר בשלו אף בחבירו נמי אינו מחזיר זה א"צ להשמיענו דזה כבר נשמע ממתניתין, ואדרבה רבא אינו בא להקל אלא להחמיר, משא"כ להרמב"ם ודעימי' דס"ל דאף זקן מכובד אינו מחזיר א"כ אה"נ י"ל דרבא בא להקל דאם בשלו מחזיר אף בחבירו מחזיר אבל אם אינו מחזיר בשלו אף בחבירו נמי אינו מחזיר ונמצא דלהריטב"א בא רבא להחמיר ולהרמב"ם בא רבא להקל א"כ להריטב"א מיושב קושית המהרש"ל דמ"ש ת"ח מאדם דעלמא, דאה"נ דאדם דעלמא אינו בכלל כל בשלו מחזיר התלמוד תלה לה בזקן דייקא, והכלל דכל בשלו מחזיר בא להחמיר על הת"ח וכאמור, ומיושב גם קושית החשן אהרן דלמה לא פירש גם לצד השני דאם בשלו אינו מחזיר בשל חבירו נמי אינו מחזיר דהא זה נשמע ממתניתין ואדרבה רבא בא רק להחמיר ודו"ק.

ה) וע"פ דרכנו הנ"ל יתיישב קושית החשן אהרן שהקשה בעיקר הדין דפטרותו לזקן ממצות עשה מה"ת משום דינה לפי כבודו דאיך שייך לומר על עשיית מצוה שאינה לפי כבודו והלא אדרבה זהו כבודו וזכותו שזכה לעבוד את ה' בגופו, ומשה רבינו נתכבד בתאר עבד ה', ובביהמ"ק פייסות היו מי מדיח את הקרביים, אע"ג דודאי מלאכה בזויה היא לעשות כזה לצורך הדיוט בכ"ז לצורך גבוה במקדש היו

פייסות ע"ז, וכמה אמוראים התעסקו בעצמם במלאכות בזויות לכבוד שבת [קידושין מ"א.], וא"כ איך פטרינן מהשבת אבירה היא מ"ע משום אינה לפי כבודו ע"ש מה שתירץ. ובה מוסבר שיטת הר"מ שאף ת"ח ראוי לו לעשות לפניו משורת הדין שאין זה בזיון לכבוד התורה וכ"כ הכ"מ שם בד"ה היה וז"ל ולדעת רבינו י"ל דלא מיקרי מזלזל בכבוד התורה בשביל כך אדרבה הוא כבוד שמים שאין דרכו בכך בשלם והוא מיטפל בשל חבירו לפניו משה"ד עכ"ל.

ולדרכינו יובן בס"ד דלהנ"ל דלדעת הרא"ש אתיא דהוא דין בכבוד תורה, א"כ אה"נ דראוי להת"ח לוותר על שלו אבל מ"מ בשביל ממון חבירו יוותר על כבוד התורה בתמ"י, והלא אף חבירו בעצמו מחויב לנהוג בו כבוד, ודוגמא לזה מצינו שהקשה הגאון מהר"י באסן ז"ל ומובא בקונטרס הספיקות דלמה קיי"ל ספק ממונא לקולא והמוציא מחבירו עליו הראיה הלא כל ספק ממון הוא ספק לא תגזול דהוא ספק איסורא וא"כ ה"ו צריך להיות ספיקא לחומרא ותירץ דאה"נ אבל הלא גם אצל חבירו הוה ספק ולכן אמרינן דמוטב שיהי' ביד המוחזק והמע"ה עכ"ד. וה"נ דלא רק הת"ח מחוייב להזהר בכבוד תורתו עד שאמרו [יומא כ"ב:] כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש אינו ת"ח, ובסוטה ה' ע"א א"ר חייא בר אשי אמר רב ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית כו' ולא אמרו בלשון מותר אלא צריך שהוא חיוב וכמש"כ הח"א שלא ישפיל הת"ח עצמו יותר מדאי משום כבוד התורה כו' ע"ש, אלא אף הבעל אבירה צריך לנהוג בו כבוד וממילא אף כשהת"ח בא לעשות לפניו משה"ד מ"מ צריך הבעל אבירה למחול על ממונו וממילא נמצא שהת"ח אינו עושה שום מצוה רק מזלזל בכבוד התורה, ונמצא לפ"ז מתוק מדבש דברי הרא"ש שמכיון שפטרה תורה את הזקן שאין לו לזלזל בכבודו נמצא שאף בעל האבירה מחויב ליתן כבוד לתורה, א"כ אף כשיעשה הת"ח לפניו משורת הדין ויחזיר האבירה מ"מ מכיון שבעל האבירה מצווה לחלוק כבוד להת"ח ממילא צריך למחול ולהפקיר ממונו ונמצא ע"ז שהת"ח מזלזל בכבודו דמכיון שהבעל אבירה מחל ממונו אינו מחזיר אבירה רק מחזיר ממון הפקר, וזה הפירוש בדברי הרא"ש, שאל"כ קשה הלא קיי"ל בקידושין ל"ב דהרב שמחל על כבודו כבודו מחול דכן הוא המסקנא שם, א"כ רשאי למחול על כבודו וא"כ האיך כתב הרא"ש שמזלזל בכבוד תורתו, אבל הכוונה הוא כנ"ל דבעל האבירה צריך למחול על ממונו וממילא הוה האבירה ממון הפקר ולכן אין הת"ח רשאי למחול על כבודו, וכ"ז אי אמרינן דפטור זו ניתנה לו בשביל תורתו משא"כ אי אמרינן דאף זקן מכובד בכלל אז לא ניתנה לו הפטור בשביל כבוד תורה לכן יעשה לפניו משה"ד וכנ"ל ומיושב קושית חושן אהרן ודו"ק.

ושמחתי בראותי דבחשן אהרן בסימן ט"ו ד"ה ועונ"ל כתב כדרך זו על קושיא אחרת הנזכר שם בתחילת הסימן, והביא ע"ז רא"י מהשטמ"ק שכתב וז"ל דכיון דאפילו בעל אבירה כהן אינו רשאי להטמא האיך יטמא זה בשבילו והרי אם באו

שערי הלכות

לא

בעלים ואמרו לא בעינן לה ליתא לעשה כלל הלכך לא דחינן מ"ע משום מצוה שבממון שאם הפקיר בעליו ממונו פטור זה מאותה מצוה שהרי חייב הוא לומר כן כדי שלא יטמא כהן ששניהם חייבין בכבודו של מקום והתורה אמרה להחזיר אבידה ולכבד אביו ולא יעבור על המצוות עכ"ל. הרי אמרינן התם להדיא דבעל אבידה מחויב למחול על אבידתו כדי שלא יעבור הכהן על איסור טומאה עכ"ל, ומיושב קושית החשן אהרן וכ"ה שהנחני בדרך אמת.

(ו) נמצא דלשיטת הרמב"ם אין זה דין בכבוד התורה רק דין כאבידה ולכן מחויב הת"ח למחול על כבודו ולעשות לפנים משוה"ד, וכן בפריקה וטעינה כתב הרמב"ם בפ"ג מהלכות רוצח ה"ג דאם היה זקן [היינו אף מכובד וכמ"ש בה' גזילה ואבידה] שאין דרכו לטעון ולפרוק הואיל ואינה לפי כבודו פטור, ובה"ד זה הכלל כל שאילו היתה שלו היה טוען ופורק הר"ז חייב לטעון ולפרוק בשל חבירו, נמצא שגם זה אין פטור בכבוד תורה וכנ"ל ולכן כתב תיכף ומיד ואם היה חסיד ועושה לפנים משוה"ד כו' פורק וטוען עמו [ומה שהביא הגהות מיימוניות באות ב' מר' ישמעאל אינו ראוי שצריך לטעון רק שיותר מממונו כמו שכתב הרא"ש הנ"ל באות ב' ע"ש], משא"כ הכא בהלכות עדות דדין זה הוא רק לת"ח וכמו שכתב הר"מ היה העד חכם גדול ומקורו טהור משבועות ל' ע"ב ואמר רבה בר רב הונא האי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דיינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזל, א"כ הדין הזה נאמרה רק לת"ח ולכן ראוי לו להמנע כשהולך דאז מזלזל בכבוד תורה ומיושב תמידת המנ"ח דלמה בהנ"ל רשאי לעשות לפנים משוה"ד דשם לא הוי דין בכבוד תורה רק תנאי כהשבת אבידה ובפריקה וטעינה משא"כ הכא הוי דינא בכבוד תורה א"כ אסור להחמיר [כמו שיטת הרא"ש בהשבת אבידה] ולק"מ בס"ד.

(ז) ודאיתנא להכי יהיה ראיה לשיטת הריטב"א דדין זה רק לת"ח נאמרה דשם בשבועות אמר רב שישא בריה דרב אידי אף אנן נמי תנינא מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול הר"ז לא יטול ה"מ בממונא כו' ע"ש ואי אמרינן דדין זה הוא אף בזקן מכובד א"כ מאי אף אנן נמי תנינא איזה שייכות יש להנ"ל. אלא כע"כ ראוי כשיטת הריטב"א שדין זה נאמרה רק לת"ח וממילא שפיר הביאו כאן ורק מקיש לה ללעיל. וי"ל דאה"נ מכאן יצא לו להריטב"א דדין זה לא נאמרה לאדם דעלמא רק לתלמיד חכם ודו"ק.

בסוגיא דרב מנגיד קידושין דף י"ב ע"א

בטור (אה"ע סי' כ"ו סעיף ד') הביא שיטת הרמב"ם דנגדינן למאן דמקדש בביאה ובשוקא ובלא שידוכי ושהרא"ש חולק עליו וסובר דלא נגדינן אלא אמאן דמקדש בביאה ומקור הדין הוא במסכת קידושין (דף י"ב:.) וביבמות (דף נ"ב.) דרב מנגיד על דמקדש בשוקא ועל דמקדש בביאה ועל דמקדש בלא שידוכי ועל דמבטל

גיטא ועל דמסר מודעא אגיטא ועל דמצער שליחא דרבנן ועל דחלה שמתא עילויה תלתין יומא ועל חתנא דדיירי בי חמוה וכו' נהרדעי אמרי בכלהו לא מנגיד רב אלא על דמקדש כביאה ע"כ הגמרא ועל זה כתב הטור דהרמב"ם פסק כרב והרא"ש פסק דלא כרב.

וכבר הקשה הדרישה על לשון הטור דאינו מדויק דהא נהרדעי לא חלקי ארב אלא סברי דרב לא מנגיד אכולהו ואיך כתב הטור שהרא"ש פסק דלא כרב היה צריך לכתוב שפסק כנהרדעי שהוא ג"כ אליבא דרב ותייך דמה שכתב הטור שהרא"ש אינו סובר דנגדינן היינו בדברים שמירי בהם דהיינו מקדש בשוקא ובלא שידוכי אבל כאחרינא דהיינו מבטל ומוסר מודעא אגיטא וכו' יש מהם שסובר הרא"ש דנגדינן ויש מהם שסובר דלא נגדינן נמצא שהרא"ש פוסק דלא כרב דהיינו בין ללישנא קמא דרב דמנגיד אכולהו ובין לנהרדעי אליבא דרב דמנגיד רק על מקדש כביאה ויפה כתב הטור שפסק דלא כרב.

ומהב"י לא משמע כהדרישה דכתב דממה שכתב הרא"ש (בקידושין י"ב:) ועל נהרדעי סמכי האינדא מדייק הטור דהרא"ש לא פסק כרב ממילא משמע דפסק לגמרי כנהרדעי ואע"פ שהב"י בעצמו כתב שאינו ראה מוכרחת דהא אפשר דסמכי וליה לא סבירא ליה מ"מ למד שזהו הראיה של הטור וממילא למד שהרא"ש פסק לגמרי כנהרדעי אליבא דרב והדרא קושית הדרישה לדוכתיה וראה לזה שהב"י למד שהרא"ש פסק לגמרי כנהרדעי דכשכתב הטור לקמן (סי' קל"ד סעיף ו') גבי מוסר מודעא תחילה כדי לבטל גט דשמתין ליה תמה עליו הב"י למה סתם שלא כדעת אביו שפסק דלא כרב.

ולכאורה יש להביא ראה ברורה כהדרישה שלא פסק הרא"ש כנהרדעי לגמרי דבמסכת שבועות (דף מ"א.) כתב הרא"ש לגבי מי שלא רצה להשבע שבועה דרבנן וז"ל, משמתין ליה ונטרינן תלתין יומין עד דמטו זמן נגדיה ומנגדינן ליה ושביקין ליה עכ"ל ממילא רואין שהרא"ש פוסק כרב דמנגיד על דחלה שמתא עילויה תלתין יומין ומכאיו הטור בקיצור פסקי הרא"ש ואיך למד הב"י שהרא"ש פוסק לגמרי כנהרדעי.

ועל כרחק צריכין לומר שלא נעלם מהב"י הרא"ש הנ"ל דהא ביו"ד (סי' של"ד סעיף א') כשכתב הטור דאין נידוי פחות מל' יום ואם אינו חוזר בו שוין לנדותו לאחר ל' יום הביא הב"י הגמרא דרב מנגיד למאן דחילל עליה שמתא דרבנן שלשים יום ונהרדעי אמרי דלא מנגיד ביה רב ואח"כ כתב וז"ל וכתב רבינו ירוחם דמלקין אותו שרוב הפוסקים הסכימו דלית הלכתא כנהרדעי (ע"כ) אבל הרמב"ם לא כתבו משמע דס"ל דכיון דספיקא הוא אי מנגיד רב אי לאו אזלינן לקולא ואחריו נמשך רבינו עכ"ל הב"י ולכאורה קשה להבין למה הלך הב"י לחפש סמך לפסק הטור דלא

נגדין ליה שנמשך אחר הרמב"ם הא אמרינן לעיל דלכ"י פסק הרא"ש כנהרדעי בכולהו דלא נגדין ועל סמך זה פסק הטור דלא נגדין ולמה באה"ע כשפסק הטור כלישנא קמא דרב תמה עליו הב"י שסתם שלא כדעת אביו והכא שסתם הטור כאביו דלא נגדין הלך לחפש לו סמך שנמשך אחר הרמב"ם אלא על כרחך דמכת הרא"ש הנ"ל שפסק בפירושו כלישנא קמא דרב לגבי מאן דחלא עילויה תלתין יומין לא הקשה הב"י כאן על הטור כמו באה"ע וגם הלך לחפש לו סמך שפסק דלא כהרא"ש והוא שנמשך אחר הרמב"ם וא"כ האיך למד הב"י (באה"ע סי' כ"ו) דהטור מדייק מדברי הרא"ש שכתב ועל נהרדעי סמכי האידנא דפסק כנהרדעי הא משם משמע שבכולהו פסק כנהרדעי ובשבועות פסק הרא"ש בפירוש כלישנא קמא דרב דמנגיד למאן דחלא עילויה שמתא תלתין יומין.

והאמת הוא דלא על הב"י קשה אלא על הרא"ש עצמו דבסוגיא דרב מנגיד במסכת יבמות כתב הרא"ש וז"ל והאידנא נהוג עלמא כנהרדעי ואע"ג דרב יוסף אית ליה כלישנא קמא דרב בפ"ק דקידושין בשל סופרים הלך אחר המיקל עכ"ל נראה בעליל דבכולהו פסק כנהרדעי ובשבועות סותר עצמו וכתב דנטרינן תלתין יומין עד דמטי זמן נגדיה ומנגדין ליה דהיינו כלישנא קמא דרב ובאמת כשהקשה הב"י על הטור באה"ע (סי' קל"ד) מכת דברי הרא"ש האלו הקשה עליו ושמא מכת סתירה זו יש גירסא כהרא"ש בשבועות שמוחק מלת נגדיה ויהיה הפשט דנטרינן ליה תלתין יומין עד דמטי זמן דהיינו זמן נידוי דהא סתם נידוי שלשים יום ולא כמו שלמדנו עד עכשיו עד דמטי זמן נגדי דהיינו שיש זמן נגידא בשמתא לאחר ל' יום דהיינו כלישנא קמא דרב אלא באמת פסקינן כנהרדעי והכא דין בפני עצמו הוא דנגדין ליה על שלא רצה להשבע אבל סתם מאן דחיילא עילויה שמתא תלתין יומין לא נגדין ליה אליבא דהרא"ש דהא פסק כנהרדעי. עוד ראיתי בפלפולא חריפתא שעל קיצור פסקי הרא"ש שהביא גירסא דלא נגדין ליה ואולי גם הוא מכוון לתרץ הסתירה שהבאנו.

והב"י וודאי סובר שמה שמשמתין ומנגדין למי שלא רצה להשבע שבועה דרבנן הוה דין בפני עצמו ואינו תלוי בדין דרב מנגיד וכדי להביא ראיה לזה נחזור להב"י שהבאנו לעיל כיו"ד לגבי הדין דלאחר ל' יום של שמתא שונין לנדוהו עוד פעם דכתב שם שר' ירוחם כתב דנגדין ליה והרמב"ם לא כתבו משמע דסבירא ליה דכיוון דספיקא הוא אזלינן לקולא ואחריו נמשך רבינו ע"כ ולכאורה קשה דהרמב"ם בה' טוען ונטען (פ"א ה"ה) לגבי שבועה דרבנן כתב בפירושו וז"ל לא רצה להשבע משמתין אותו שלשים יום אם לא בא ולא תבע נידויו מלקין אותו מכת מדרות עכ"ל והטור בחו"מ (סי' פ"ז סעיף ט') ג"כ הביא דנגדין ליה והיאך כתב הב"י שהרמב"ם לא כתבו ושאריו נמשך רבינו אלא על כרחך צריכין לומר שהב"י סובר דהנגידא בשמתא דשבועה דין בפני עצמו הוא ואינו תלוי בהדין דרב ולפי זה מובן ג"כ למה

שמואל קליין

בסוגיא דהבחנה ומחזיר גרושתו

יבמות מ"א ע"א מתני' היבמה לא תחלוץ וכו' וכן כל שאר הנשים לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהו להן ג' חדשים וכו' עיי"ש כל המשנה.

בח"מ (סי' פ"ז) כשנכתב הטור דנגדינן לא הקשה עליו הב"י כמו שהקשה באה"ע (סי' קל"ד) למה סתם דלא כדעת אביו שפסק כנהרדעי דהא אין זה ענין לרב.

אבל האמת הוא דבהרמב"ם קשה לומר כן דהא בהדיא כתב שם בהמשך דבריו וז"ל, וכל מי שחלה עליו שמתא שלשים יום מכין אותו מכת מרדות עכ"ל, דמשמע אפילו במקום אחר ולא דוקא כשלא רצה להשבע שכועה דרבנן ואיך כתב הב"י דהרמב"ם לא כתבו וכדי לתרץ הב"י צריכין לומר שלמד דאפילו כשכתב הרמב"ם וכל מי שחלה וכו' לא כוון לשמתא דאיסורא אלא דממונא דאיירי ביה וראיה לזה איבעית אימא גמרא ואיבעית אימא סברא איבעית אימא גמרא דבמסכת מו"ק (דף ט"ז). אמר רב יודא בריה דרשב"ש משמיה דרב מנדין לאלתר ושונין לאחר ל' ומחרימין לאחר ששים אמר ליה רב הונא בר חיננא הכי אמר רב חסדא מתרין ביה שני חמישי ושני ה"מ לממונא אבל לאפקירותא לאלתר ע"כ ממילא רואין בפירוש דשמתא דממונא יש לו דין בפני עצמו ועוד דמאמר הגמרא הנ"ל משמיה דרב הוה דהוא המנגיד במאן דחלא עליויה שמתא ל' יום והכא גבי שמתא דאיסורא לא הזכיר כלום מנגידא ואיבעית אימא סברא דכיון דבאפקירותא שונין לנדותו ושמתא חמירא מנגידא לא שייך לומר דמה שרב מנגיד היינו באפקירותא ג"כ אלא דוקא בממונא וכמו שהביא הב"י בכ"מ שעל הרמב"ם בהלכות סנהדרין (פ' כ"ה ה"ה) וכן בטור ח"מ (סי' ח' סעיף ה').

וכזה מתורץ ג"כ קשית הלחם משנה והמשנה למלך (ה' אישות פ"ג ה' כ"ב) שהקשו על הב"י שכתב ביו"ד (סי' של"ד) שהרמב"ם סובר לגבי רב ונהרדעי דכיון דספיקא הוא אזלינן לקולא הא בשאר הדינים שאיירי בהן רב ונהרדעי פסק הרמב"ם בפירוש לחומרא כרב ממילא א"א לאמר שהרמב"ם סבור דכיון דספיקא הוא אזלינן לקולא אבל לפי דברינו הנ"ל דהב"י מיירי רק בשמתא דאיסור לא קשה מידי דאיה"נ בשאר הדינים דרב ונהרדעי ואפילו בדין זה עצמו דהיינו מאן דחלא עליויה שמתא ל' יום מודה הב"י שהרמב"ם סובר כרב דנגדינן ליה ורק צריכין להבין הל"מ והמ"ל לשיטתם למה לא הביאו ראיה מהרמב"ם המפורש שהבאנו לעיל לגבי מאן דחלא עליויה שמתא ל' יום שהוא הנידון שם במקום לילך למרחקים להביא ראיות מהדינים האחרים של רב.

שערי הלכות

לה

ופסקינן כר"מ דהיינו ת"ק והטעם בראשונים דר' יוחנן הדר ב'י ממה שאמר (דף מ"ב ע"ב) הלכה כר' יוסי מהא דתניא כר"מ דכולן צריכות להמתין ג"ח. ועוד דאמרי' בכתובות ס' ע"ב אר"נ אמר שמואל הל' כר"מ בגזירותיו.

וצ"ע מסתמא דמתני' בנדרים ע"א ע"א נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום נתארסה בו ביום אפי' למאה אבי' ובעלה האחרון מפירין נדריה, משמע דס"ל לסתמא דמתני' דמותרת ארוסה שנתגרשה להתארס מיד בלי המתנה וזהו דלא כר"מ.

ובנמו"י וכן בריטב"א הרגישו בזה וכתבו דמיירי דיעבד שעברה ונתארסה דלא מפקינן לה אע"ג דלא הוה לה למעבד הכי לכתחילה עד שתמתין ג' חדשים.

והנלענ"ד ליישב דמתני' מיירי שפיר בלא עברה לפי גירסת הרי"ף שם במקום נתארסה בו ביום "אפי' למאה" גרס אפי' מאה פעמים, ונקדים מש"כ בשו"ת הריב"ש סי' תס"א שנשאל במחזיר גרושתו אי צריך להמתין ג"ח והשיב דא"צ וכן פסק בשו"ע אהע"ז סי' י"ג סעיף ד', (ועיי"ש בהגהות הגר"א שציין המקורות כמו שהן בריב"ש הנ"ל, ופלא שכ"כ מעצמו ולא הביא הריב"ש) ולא הביאו שום חולק ע"ז (ועי' ברכ"י שדחה דברי מי שרצה לומר דהרדב"ז חולק), וא"כ לפ"ז י"ל במתני' שם דזהו כוונת הרי"ף בגירסתו שהוקשה לו כנ"ל הא פסקינן דאפי' ארוסה להתארס צריכה ג"ח ע"כ גרס אפי' מאה פעמים והיינו לאותו ארוס שגירשה חזרה ונתארסה לו וכזה א"צ הבחנה כנ"ל ומותרת להתארס לכתחילה.

אלא דבגמ' שם א"א ללמוד בלא עברה דאיתא שם מנלן דארוס אחרון מיפר נדרים שנראו לארוס ראשון אמר שמואל אמר קרא ואם היו תהי' לאיש ונדריי' עלי' נדרים שהיו עלי' כבר, ותניא כוותי' דשמואל וכו' ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת ונתארסה בו ביום ואפי' מאה פעמים אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה, והנה בכאן אע"ג דגרסי' מאה פעמים כגי' הרי"ף במתני' א"א לומר בלא עברה ובחזרה ונישאת לאותו ארוס שהרי מת וע"כ נצטרך לתרץ כהריטב"א ונמו"י הנ"ל דמיירי בעברה ונתארסה.

אמנם בכל זאת נלענ"ד לעמוד בדברינו דאין הכי נמי מתני' דוקא מיירי בחזרה ונשאת בהיתר לאותו ארוס והברייתא מיירי בעברה ונשאת לאחר, ובזה יתיישב שפיר מה שהקשו שם הראשונים מאי מייתי תניא כוותי' דשמואל מברייתא הנ"ל הא שמואל מתני' קדייק ולמה צריך לסיועי' מברייתא עיי"ש מה שתירצו. ולדברינו יתיישב יותר דמתני' ליכא למידק דארוס השני מיפר נדרים שנראו לארוס ראשון לפי גי' הרי"ף וכמו שביארנו דמיירי במחזיר גרושתו וא"כ אין ראי' דגם כב' כנ"א אחרון מיפר לראשונים משו"ה מייתי שפיר תניא כוותי' דשמואל במת הארוס ונתארסה דע"כ נתארסה לאחרים ואפי' קתני אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה מזה מוכח שפיר כשמואל דארוס אחרון מיפר נדרים שנראה לארוס ראשון

אלא דאכתי יש לסתור בהשקפה ראשונה דמהיכא תיתי דשמואל מיירי בבי כנ"א הרי במתני' ג"כ פשטות הלשון משמע שנשאת לאחר ומפני הקושיא מיבמות יצאו לחדש דמיירי במחזור גרושתו והא דתנן אביה ובעלה האחרון מפירין ר"ל ובעלה בארוסו האחרון מיפר נדריה מארוסי ראשון וא"כ גם בדברי שמואל י"ל דקאי אציור דמתני' ור"ל מנלן דאותו ארוס בלקוחין שניים מיפר נדרים שהיו עליה מאירוסיו הראשונים.

אלא דיש לחלק שפיר דהלא שמואל לא מיירי שנתארסה ק' פעמים ונקט סתמא ארוס ראשון וארוס אחרון וזה שייך אפי' בנתארסה לאחר וגם כשלא עברה אדין דהבחינה דע"י בחשק שלמה כאן בנדרים (ע"א ע"ב) שכ' דאי פסקינן כמ"ד בגיטין דף י"ח דמונין ג"ח משעת כתיבת הגט משכחת לה דתתארס נמי לאחר בו כיום אפי' לר"מ כגון דנתאחר ג"ח בין כתיבה לנתינה וביום הנתינה שמע הנדר ואח"כ נתארסה לאחר בו כיום, וא"כ שמואל לשיטתו' דהוא מארי' דהאי דינא דמונין משעת כתיבה א"כ מיירי שפיר בנתארסה לאחר אבל מתני' בק' פעמים לא שייך בנתארסה לאחר דבארוס השני כבר לא שייך שנכתבה הגט צ' יום קודם הנתינה שהרי הכל מיירי כיום אחד וא"כ ע"כ מתני' במחזור גרושתו ואין ראי' לשמואל ומשו"ה מייתי תניא כותיה' במת הארוס וע"כ בעברה ונישאת לאחר ואפ"ה אביה ובעלה מפירין נדריה.

וע"פ חידוש הנ"ל מהרב בעל חשק שלמה אתי שפיר דברי הר"ן שם בנדרים ע"א ע"ב ד"ה ואהדרה וז"ל והא דאמרי' ואהדרה לאו דוקא הוא דה"ה אחר אלא מילתא דשכיחא נקט עכ"ל הר"ן וע"פ פשטות קשה דהול"ל משו"ה נקט דאהדרו' איהו דבאחר צריך הבחינה ג"ח ולא מיתוקמא רק בעברה ונתארסה (ובאמת כן הביא הריב"ש הנ"ל סי' תס"ב מהריטב"א כאן וכך הביא בכיפור הגר"א באהע"ז סי' י"ג סעיף ד' וגם בחשק שלמה ובעניי לא מצאתי מקומו), אלא דלהנ"ל ניחא דהר"ן לשיטתו' שפסק כשמואל דמונין משעת כתיבה (וכן הביא הב"י שיטתו') ומצי מיירי שפיר שנתארסה לאחר בו כיום בהיתר דהיינו שנכתבה גיטה ג"ח קודם הנתינה וביום הנתינה נדרה ונתגרשה ונתארסה לאחר, ומשו"ה כתב הר"ן דה"ה אחר אלא מילתא דשכיחא נקט (והנה מה שכ' דמילתא דשכיחא להחזיר גרושתו יותר משתתארס לאחר אולי זהו משום דמיירי בו כיום ובכה"ג דוקא שכיחא יותר שתתארס לארוסתה הראשון משתתארס לאחר).

שערי הלכות

יהודה ארי' אלטר חדב"ן

בסוגיא דא"א שזינתה ופלגינן דיבורא

בנו"כ מהרו"ק ח' אה"ע סי' ע"ב האריך כשאלה שנשאל בנדרון אשת איש שזינתה שאחד מהעדים הכאים לאוסרה הוא הכעל עכירה שעמו זינתה ונשאל אם נאסרה לבעלה עפ"י עדותו של זה דהרי קיי"ל דאף דאין אדם משים עצמו רשע מ"מ פלגינן דבורא וע"כ אפילו שלא היינו מחייבים זה העד מיתה מ"מ האשה נאסרה לבעלה, והשיב הנו"כ והציב ששה היתרים להתיר וחזר ודחה וסתר כל היתר בפ"ע והנה ההיתר השני של הנו"כ הוא לפי דברי הרשב"א כתשובה סימן אלף רכ"ז דרוקא כשאמר אשתך זנתה עמי אז שייך למיפלג דבורו וליטול חיבת עמי ונשאר רק חיבת אשתך זנתה משא"כ כשאומר אני זניתי עם אשתך דל חיבות אני זניתי וישאר רק חיבות עם אשתך ואין לזה משמעות כלל ולא נשאר בעדותו שום טעם לא פלגינן דבורו עי"ש וא"כ הכ"נ בנדון דידן כשמעיד שעבר עמה לא שייך למיפלג דבורו כלל. אולם האריך הנו"כ לסתור כל דין הרשב"א כראיות וקושיות כד ה' הטובה עליו עי"ש עד שפסק דאין בדברי הרשב"א כלום וכבר האריך בדבר החדושי הרי"ם זצ"ל בחו"מ סי' ל"ד והצדיק את הצדיק הלא הוא אדונינו הרשב"א ודחה כמה מטענות הנו"כ והראה לדעת אשר הנו"כ טעה בכמה מדבריו וכתב אשר תלמידי הנודע ביהודא ג"כ הסכימו עמו ותמהו על הנו"כ וכתב החדושי הרי"ם דודאי לא היה מזדמן לרב כמוהו טעות כזו אלא משמים היא יען הפליג כלשונו נגד הרשב"א ז"ל, כאשר מכואר כל זה בארוכה כחידושי הרי"ם בחו"מ.

ונבוא בארה אל כמה מהרברים וקושיות הנו"כ שלא השיב בהם החדושי הרי"ם ז"ל, וראשון לציון מה שכתב הנו"כ שהרשב"א יחידאה בזה ואין לו חבר בזה מלבד מה שגדולי הפוסקים הלא הם הד"מ בחו"מ ל"ד והסמ"ע שם ותשובות עבודת הגרשני סי' כ"ח הביאו דבריו לפסק הלכה הדבר גם מפורש בדברי התוס' כתובות כה ע"ב ד"ה ואין אדם משים עצמו רשע עי"ש בתורף השלישי ודבריהם הם יסוד דברי הרשב"א, וא"כ מצוה ליישכ.

והנה כאחד מהדחיות שדחה הנו"כ להרשב"א כתב אשר אחר יגיעה גדולה ועיון רב מצא שדברי הרשב"א מפורשים המה ותלויים כפלוגתא דאמוראי בגיטין דף ח' ע"ב, ת"ר עבר שהביא גיטו וכתוב בהם כל נכסי קנויין לך מהו (דעל עצמו נאמן ועל הנכסים אינו נאמן) ודעת אב"י דמתוך שלא קנה הנכסים לא קנה עצמו ורבא סבר פלגינן ועצמו קנה ונכסים לא קנה וזה מפורסם דאב"י ורבא הלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם והרי לך דפלגינן דבורא אפילו בחד דכוד גופא וכ"ש כדינא דהרשב"א.

והא באמת תמיה קיימת על דין הרשב"א אולם לאחד העיון נראה שיש לחלק ולא דמי כלל והם שני דברים דיש פלגינן דבורא והוא שב"ד מחלק דברי העדים ויש ענין אחר והוא פלגינן נאמנות שלא בעדים, ופלגינן נאמנות הלא הש"ס מלא מזה כגון נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסוך בניך (יבמות מ"ז). נאמן אתה להפסיד שכרך ולא לפסול ס"ת נאמן האב על בנו ולא על בן בנו (יבמות מ"ז). נאמן העבד על עצמו ולא על הנכסים (גיטין ח'): וכהנה דבות ואין זה ענין לפלגינן דבורא, כי דבר ברור הוא שאף רב יוסף שבסנהדרין דף ט' ע"ב חולק הלא אמרינן פלגינן דבורא בוודאי אינו חולק על כל הני מקומות שבש"ס הנ"ל שהם בריתות ללא שום חולק, אשר ע"כ מוכרח שהם תרי מילי ומחלוקת האמוראים דוקא בעדות ששם אנו צריכים לחלק דבורם ולומר שעל זה העיד ועל זה לא העיד וע"ז פליגי אם שייך לחלק כן משא"כ בפלגינן נאמנות שאין צריך לחלק את דבריו רק מאמינים לחצי דבריו (ועוד יבואר יותר החלוק בס"ד לקמן) ונמצא עכ"פ שאין שום קושיא על הרשב"א מסוגיא דעבר שהביא גיטו ששם אינו כלל מגדר עדות רק ענין פלגינן נאמנות אשר הוא מוסכם בכל הש"ס וגם הרשב"א מודה בהא ואל"ה תקשי עליו מכל הני מקומות (ויותר מזה אפ"ל דהא דעבר נאמן על עצמו הוא תקנתא דרבנן כאשר ואין שייך כלל לפלגינן דבורא רק פלגינן נאמנות ועיין שם בגיטין ויתבאר לפי"ז כמה תמיהות שם אבל אכמ"ל) וביתר ביאור דיש להבין מהו הביאור דפלגינן דבורא דיש לפרשו בכ' דרכים כגון פלוני רבעני לרצוני אפ"ל דהב"ד מקבל שפלוני רבעו אבל לא לרצונו דק לאונוסו ולכן לפלוני קטלינן ולדידיה שבקינן ואפ"ל דהב"ד מפרש דבריו שפלוני רבע אבל כלל לא לדידיה וכדרך השני מפורש בתוס' כאן בסנהדרין ט: ד"ה ואין אדם, (ועיין בלשון רש"י כאן ועיין מה שיש לישב בזה קו' חוס' על רש"י בב"ק מ"א: עיי"ש).

(עידן שו"ת כת"ס, א"ע סי' י"ט - המערכת)

ולפי"ז נמצא כאן תמיה עצומה דא"כ הו"ל עד מוכחש שהרי הוא מעיד שפלוני רבעו ואנו מפרשים שרבע אחד וה"ל עדות מוכחשת ואיך נקטול לפלוני והוא פליאה (ושוב מצאתי בח' הגר"ח שהתעורר על זה) ועוד קשה בזה הענין דפלגינן דבורא דהרי קי"ל נמצא א' מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ואפילו אחד ממאה ומעתה הדברים ק"ו כאן שהם שני עדים בלבד וא' מהן מעיד על עצמו הו"ל נמצא א' קרוב או פסול ואפילו לדברי התוס' שהביאור בזה שכלל לא מחזיקינן שהוא נרבע רק אחר יצ"כ ליכא כאן נמצא א' קרוב א"כ גם בנמצא א' מהן קרוב נחלק דבורו ושוב אין כאן קרוב, ומדברי הראב"ד המוכאין ברא"ש סוף פרק קמא דמכות מתבאר דהפסול דאדם משים עצמו רשע ופסול קרובים הם תרי מילי (האמנם רש"י בסנהדרין דף ט' ע"ב כתב כפרוש דאדם משים עצמו רשע הוא פסול קרובים עיי"ש ויש להאריך הקרושים ואכ"מ, ולדבריו ליחא למה שמתבאר כאן) דאדם המעיד על עצמו ליכא

קונטרס אום אני חומה

ח"ב

בענין לא תענה על רב

א' ותלך לדרוש את ה' התשמי"א בני"ו יצו"א
מע"כ ידירי הרב הגאון המפורסם ג"א ג"ה חוב"ט כג"ת מוה"ר שמחה עלכנדג שליט"א
בעמח"ס שלמי שמחה עורך הפרדס מנהל אנה"ר

אחדשכ"ג בידידות יתירה וביראת הכבוד כראוי לו ולאזהבי שמו, את נדרי אשלם בדבר אשר נדבר באסיפת ראשי עם קודש באגה"ר ואשמע אחרי קול רעש גדול אשר העבירו קול במחנה לומר הביטו אחרי מנשה במעשה התשובה אשר נכתבה בענין תקון עירובין בעירות גדולות באמעריקא ובכל העולם והגם כי רובם ככולם הסכימו גם אז גם עתה שהדין אתי מ"מ כיון דגאון ופוסק הדור מרן ר' משה פיינשטיין אוסר אסור לחלוק עליו. ולפי שאמרו הסר ממך לזות שפתים ועקשות פה ובפרט כה"ג שנראה ח"ו לדעתם כחולק על הרב אמרתי להסיר מעלי תלונותם ושכל דבריהם הם נגד ההלכה וזה החלי בעזר צורי וגואלי, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ.

דברי חכמים כדרכונות וכמסמורות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד (קהלת יב) למה נמשלו דברי תורה לדרבן לומר לך מה דרבן זה מכיון את הפרה לתלמיה להוציא חיים לעולם אף דברי תורה מכונין את לומדיה מדרכי מיתה לדרכי חיים אי מה דרבן זה מטלטל אף דברי תורה מטלטלין ת"ל נטועים מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פרין ורבין בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה הללו מטמאין והללו מטהרין הללו אוסרין והללו מתירין הללו פוסלין והללו מכשירין שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה ת"ל נתנו מרועה אחד (כולם נתנו מרועה אחד) א"ל אחד נתנו פרנס אחד אמרן מפי אדון כל המעשים ברוך הוא דכתיב וידבר אלקים את כל הדברים האלה אף אתה עשה אונך כאפרכס וקנה לך לב מכין לשמוע את דברי מטמאים ודברי מטהרים את דברי אוסרין ואת דברי מתירין את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין כלשון הזה אמר להם אין דור יתום שר"א ב"ע שרוי בתוכו ע"כ. (חגיגה ג' ע"ב).

ופרש"י א"ל אחד אמרן אין לך מכני המחלוקת מביא רא' מתורת אלוה אחר אלא מתורת אלקינו פרנס אחד אמרן אין לך מביא רא' מדברי נביא הבא לחלוק על משה רבינו עשה אונך כאפרכס מאחר שכולן לבן לשמים עשה אונך שומעת ולמוד ודע דברי כולן וכשתדע להבחין אי זה יכשר יקבע הלכה כמותו ע"ש ועיינן ח"א למהרש"א ז"ל. ומעולם מצינו חולקין בדברי תורה הללו אוסרין והללו מתירין ומשה רבינו רועה נאמן הורה לו לאהרן כשאמר לו שמא לא שמעת אלא בקדשי שעה והורה ולא בוש לומר לא

שמעתי אלא שמעתי ושכחתי, ואח"כ במחלוקת בסמיכה יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך יוסף בן יוחנן אומר לסמוך יהושע בן פרחיה אומר שלא לסמוך ניתנאי הארבלי אומר לסמוך יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך שמעון בן שטח אומר לסמוך שמעי' אומר לסמוך אבטליון אומר שלא לסמוך הלל ומנחם לא חלקו יצא מנחם נכנס שמאי שמאי אומר שלא לסמוך הלל אומר לסמוך הנה נמשך כמה דורות מחלוקת אחת ופשוט דהי' איזה מנהג בזה ונחלקו הקטנים על הגדולים ועיין תוי"ט שם.

ומשרבו תלמידי הלל ושמאי שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקת בישראל ונחלקו התנאים ואמוראים והגאונים ואפילו בן על אביו ולהדיא אמרו קידושין ל' ע"ב כי ידברו את אויבים בשער מאי את אויבים בשער אמר רבי חיאי בר אבא אפילו האב וכנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה. שנאמר את והב בסופה אל תקרא בסופה אלא בסופה ופרש"י נעשו אויבים ע"י שמקשים זה לזה ואין זה מקבל דברי זה. ורבינו הקדוש שהיה ענוותן מכל בני דורו נחלק על אביו פעמים אין מספר ור"ע חלק על רבו ר"א ור"ל על ר' יוחנן והרי"ף שעלה על כל בני דורו חלק עליו בעה"מ והראב"ד ז"ל ורבינו הבה"ג שכל דבריו דברי קבלה חלק עליו הרמב"ם בתוקף שהי' מאות שנים אחריו והראב"ד על הרמב"ם והב"י שעשה וחבר את הש"ע חלק על כל הקודמים לפניו ופסק כהרא"ש והרמב"ם והרי"ף שלשה רועי ישראל ועזב את כל שאר הפוסקים וחלק עליהם עד שבא מרן הרמ"א ז"ל וחלק עליו ופירס מפה על שלחנו הטהור והחזיר עטרה ליושנה ואח"כ הט"ו והש"ך חלקו על המחבר בכמה מקומות וגם זה על זה ועיין פסקי מהרא"י מה שהאריך בזה והגם שהש"ך יו"ד סי' רמ"ב פקפק על המהרא"י מדברי המהרי"ק בשו"ת יעב"ץ ח"א סי' ה' האריך הרבה לישיב דבריו והעלה בדבר הנוגע להלכה ולהוראה לא שרשאי לחלוק ולגלות דעתו וראיותיו לסתור דברי רבו אלא אפילו חובה איכא שלא ישתוק מפני כבוד רבו דכבוד התורה עדיף.

ובש"ע יו"ד סי' רמ"ב ס"ג כתב הרמ"א דמותר לחלוק על רבו באיזה פסק או הוראה אם יש לו ראיות והוכחות לדבריו שהדין עמו (פסקי מהרא"י סי' רל"ח) ובביאור הגר"א חיזוק ההלכה דכמה מקומות מצינו שהיו חולקין על אביהם ורבים כמ"ש בקדושין מ"ב א' ור"נ כו' וכן רבי על רשב"ג ע"ש וכבר יוסף הראשונים היו חולקים על רבם וכן בכל דור ודור ויכול לחלוק עליו בחייו בראיות ברורות דרך משא ומתן אבל לא לקבוע ישיבה ולדרוש כרבים. ובשו"ת הרדכ"ז סי' תצ"ה האריך הרבה רבינו הקדוש חלק על אביו רבא על רבה בר נחמני הרשב"א על הרמב"ן הרא"ש על הרמ"ה וכן בכל דור ודור אלא שהיא בדרך כבוד אבל לכתוב בספר דברי רבו וראיותיו ודברי עצמו וראיותיו אפילו שהם סותרים דברי רבו דבר זה מותר וכן עשו כל הראשונים ואין בזה בזיון כי הבא אחריהם יבחר לו הדרך הישר והטוב ע"ש. רמז עליהם כפת"ש וגם הביא השאלת יעב"ץ ע"ש נפלאות גדולות בענינים אלו.

איברא דהגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א בעצמו בהקדמתו לא"ח ח"א הביא דברי מרן הגרע"א והתנצלות כרוכ ענותנותו על מה שיצא לכתוב תשובות להורות הלכה

לרבים כתב וז"ל ולכן מצאתי גם לנכון להדפיסם מאחר שאיני בזה אלא כמכרר הלכה שכל ת"ח ומורה הוראה יעיין בהדברים ויבחון בעצמו אם להורות כן וכאשר יראה שאני לא סמכתי כסומא בארובה אף על חברי רבותינו אלא בדקתי בכל כחי להבין שהם נכונים כאשר צוה הגרע"א שם וכן אני מכקש לכל מעיין בספרי שיבדוק אחרי דברי ואז יורה למעשה עכ"ל"ק ע"ש. הנה שכתב הגאון שליט"א להדיא שאין לסמוך על דבריו בסתם כסומא אלא לבדוק אחר דבריו כאשר עשה הוא והרי גם זה הוראתו וצריך לשמוע אליו כמו בשאר הוראות א"כ מאי זה הרעש אם מי שהוא מקיים דברו ומעיין לפי שכלו הקט בדבריו היקרים ומפלפל בו ואם כמו שראה הגאון שליט"א בכמה מקומות לחלוק על אחרים לפי שכלו הגדול שנתנו לו חלקו בתורה מן השמים כן יש ביד אחרים להעיר ע"ד הקדושים ואין בו בזה ח"ו שום פחיתת הכבוד אדרבה יקר וגדולה הוא שמפלפלין בדבריו וזה רצונו ורצון כל ת"ח שיתברר האמת ולא ח"ו שיצא מכשול מיד מי שהוא. ואטו ח"ו מי שהוא חושד את מרן הגאון שליט"א שישכים ח"ו להכשיל את הרבים רק כדי שלא יסתרו דבריו אם האמת הוא כהמשיג, ואם המשיג טעה ודאי שלא יזיק ולא יפחות מגדלות הגאון שליט"א.

בר מן דין זה לי כשלושים שנה כד הוינא טליא וילדות היתה בי כתבתי לכ"ק מרן שליט"א בענין לצאת בשבת בהעט קאווער מפני הגשמים בשבת וכחב לי אז וז"ל מה שמתנצל כתר"ה במה שחולק עלי בדבר הלכה הוא למוחר כי כן דרך התורה שצריך לברר האמת וח"ו מלשתוק מי שסובר שאינו כן בין לקולא בין לחומרא ומצד לא תענה על רב עיין בנמ"י סנהדרין דף ל"ו בשם המפרשים דאדרבה אסור לו לשתוק אלא הכי אמר קרא שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב וכו' ולבר זה אין דין זה אלא בעמידה למנין ולא באמר הגדול הדין דרך לימודו או אף דרך תשובה ולא היה בצירוף למנין וגם מסתבר שאין בזה"ז דין גדול ומופלג לגבי דין זה שלא לחלוק עליו ואף שהרמ"א ח"מ סי' י"ח כתב דטוב להתחיל מן הקטן הוא משום דלכתחלה יש עכ"פ להחמיר גם בזמן הזה שליכא דין גדול ומופלא לכן אף אם יחשוב אותי כתר"ה לגדול רשאי לחלוק וממילא מחויב לומר דעתו ואין הצורך להתנצל עכ"ל"ק ע"ש והובאו דבריו בספרינו משנה הלכות מדור החשובות ח"ב סי' ע"ג באריכות ע"ש ועיין אגרות משה א"ח סי' ק"ט ויר"ד ח"ב סי' מ"ה וא"ע ח"ב סי' י"א. הנה מפורש כתב לן הגאון שליט"א דלית לן בזמה"ז דין גדול שאסור לחלוק עליו ועכ"פ נתן לי רשות לחלוק ולא שנתן רשות אלא שהטיל חובה לחלוק עליו כל שלא נראה לו כדעתו וא"כ לא ידעתי מאי קאמרי רבנן בכבוד הגאון שליט"א שאינו לפי כבודו ה"ו שמפלפלים בדבריו ופשוט דרבים כאלו הם רק פטפוטי דברים בעלמא ולא ניחא ליה להגאון שליט"א לכבוש דברי תורה למי שנראה לו אחרת לאחר העיון ביראת הכבוד בדבריו הקדושים וז"פ.

והנה כל זה היה לי די התנצלות על כתבי הקונטרס אום אני חומה ויצאתי כחולק בענין תיקון עירובין בעירות גדולות.

ברם בנידון דידן מטעם אחר נראה דאין זה בכלל חולק דנלפענ"ד דחולק לא מקרי אלא כשחולק בסברא או בראיות אחרות שמביא לעצמו לסברתו אבל אם בא גדול לפסוק

בדבר אחד מסברא דיליה שהמציא לעצמו והביא ראי' לסברתו ובא אחר והביא מקבלה או מפוסקים אחרים מפורש הא הלכתא היפוך סברת הגאון הזה אין זה בגדר חולק עליו שהרי הוא בעצמו אינו אומר כלום אלא מראה מקום הוא לו מה שפסקו אחרים או מעיד על קבלתו מפי אחרים ואין לזה דין חולק כלל אלא אדרבה אם אעפ"כ יחלוק האחרון על הקבלה או הפוסקים נמצא הוא חולק על הפוסקים הנ"ל כלומר הגדול חולק על הראשונים אבל לא אותו התלמיד ולזה אפילו תלמיד ותיק יכול להכריע אפילו לגדולי ישראל.

וראי' גמורה לדבר זה ממשנה עדיות פ"א הלל אומר מלא הינ מים שאובין פוסלין את המקוה אלא שאדם חייב לומר בלשון רבו ושמאי אומר תשעה קבין וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא עד שכאו שני גרדיים משאר האשפות שכירושלים והעידו משום שמעי' ואבטליון שלשת לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה וקיימו חכמים את דבריהם ופי' הרע"ב שם ורש"י שבת ט"ו שהזכיר התנא שם אמנותן ושם שכונתן לומר לך שלא ימנע אדם את עצמו מבית המדרש שאין לך אומנות פחותה מן הגרדי שאין מעמידין הימנו לא מלך ולא כה"ג ואין שער בירושלים פחותה משער האשפות והכריעו בעדותן לכל חכמי ישראל ע"כ. ובתוספתא הובא בראשון לציון שם כתב וז"ל ולמה הוזכרו שם מקומם ושם אומנותן והלא אין לך אומנות ירודה אלא גרדי ואין לך מקום ירוד משער האשפות אלא מה אבות העולם לא עמדו על דבריהן במקום שמועה על אחת כמה וכמה שלא יהא אדם עומד על דבריו במקום שמועה עכ"ל ק.

ולכאורה צ"ע דהני גרדיים היאך הרהיבו בנפשם לחלוק על הלל ושמאי וחכמים שכדורו שהיו חכמים גדולים ושני גרדיים היו פחותי ערך ממקום ירוד וגם למה קבלו דבריהם חכמי הדור האמנם לפמ"ש אתי שפיר דהם לא אמרו מרנפשם אלא אמרו שכך קבלו מפי שמעי' ואבטליון וכיון דהי' להם קבלה בטלו הלל ושמאי את דבריהם ופלא באמת דהלל ושמאי נמי תלמידי שמעי' ואבטליון היו ואדרבה הרי הלל אמר הינ שכך שמע מפי שמעי' ואבטליון וחייב לומר בלשון רבו ועיינ רמב"ם מפני שהיו גרים ולכך אמרו אין וא"כ לכאורה הי' זה מחלוקת בקבלה והגרדיים אמרו מפי שמעי' ואבטליון ג' לוגין והלל אמר מפייהם הינ ושמאי אמר מפייהם תשעה קבין וקיימו את דבריהם ע"פ הני תרי גרדיים ולא עמדו הלל ושמאי על דבריהם והכלל כי הקבלה מכריע ואין כזה משום חולק על הגדול.

ורבינו הגדול בא"ז באלפא ביתא אות למ"ד מ"ם נו"ן כתב וז"ל כי תורה שבקבלה שקבל מרבתי הוא עיקר ומביא ראי' מההיא (פסחים ס"ו) בהלל הכבלי שאמרו לו שכח ולא הביא סכין מע"ש מהו אמר להם הלכה זו שמעתי ושכחתי אלא הנח להם לישראל אם אינן נביאים בני נביאים הם למחר מי שפסחו טלה סכין טבח לו בצמרו כו' ראה מעשה ונזכר הלכה כך מקובלני מפי שמעי' ואבטליון ואמר עלה בירושלמי ר"ז בשם ר' אלעזר כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה כלומר כל תורה שאין לה קבלה אינה תורה לסמוך עליה למעשה אלא הקבלה היא העיקר למעשה ולא מסברא אע"ג דסברא נמי דאורייתא הוא כדאמר איבעית אימא קרא אי בעית אימא סברא ואפ"ה קבלה היא עיקר ויש לאדם

לומר הקבלה אפילו קבלה מקטן ממנו כדאמר בירושלמי בשביעית (פ"ז ה"א) ר' בא בר זבדא ר' אבוהו בשם ר' אלעזר הלכה כר' יהודה דמתניתין ואמר התם אקלס פי' ר' בא בר זבדא דאמר שמועה בשם קטן ממנו פי' אקלס כמה משובח בעיניה ר' בא בר זבדא שבחו ששמע דבר שהנהנו מר' אבוהו שהר' קטן ממנו ואמרה לתלמידיו משמו שיקיים הא דאמר בירושלמי פ' כל ישראל נתנו מרועה אחד, אמר הקב"ה למשה אם שמעת מפי קטן מישראל והנייך לא יהיה בעינך כשומע מפי קטן אלא כשומע מפי גדול ולא כשומע מפי גדול אלא כשומע מפי נביא ולא כשומע מפי נביא אלא כשומע מפי רועה ואין רועה אלא משה וכו' ולא כשומע מפי רועה אלא כשומע מפי הגבורה נתנו מרועה אחד ואין אחד אלא הקב"ה שנאמר ה' אחד שהקב"ה הוא אמת ודבריו אמת וכל מי שאמר אמת דבריו של הקב"ה ע"כ ע"ש.

ומבואר דאפילו קטן שקבל תורה שיש לה בית אב קבלה הוא והיא תורה לסמוך עליה כי הקבלה היא עיקר והגם שהגדול הוא כיהושע בן נון והמקבל שקבל בקבלה מפי רבותיו הוא קטן כהני גרדיים הקבלה מכריע שהוא כאלו קבלה מפי הקב"ה כביכול וכל שאמר אמת הם דבריו של הקב"ה וממילא כל מקום שהגדול אומר מסברא והקטן אומר מקבלה הוא מכריע ואין זה בכלל לא תענה על רב כלל. ובראש דברי שי"ר (טהארן) אות כ"א כתב דמחלוקת בדבר התלוי בשיקול הדעת אבל דבר המפורש החיוב על כל אדם לענות ולהראות הטעות ואם אין עונה הרי הוא עובר על לפנ"ע. ועיין גמ' נזיר ל"ח ע"ב מתיב ר' פפא לאביי מברייתא דלוקה חמש ומסיק דברייתא לא תניא חמש ופי' הטעם דס"ל דלאו גמרא הוא בידיה אלא סברא והי' חוזר מסברתו בקל ולא ידחוק לתרץ הברייתא לדבריו אבל לא הדר דגמרא הי' בידיה שכן קבל מרביה עיין תוס' שם.

ועוד בו שלישייה דנראה דבמקום מנהג שנהג עלמא מקדמת דנא ובא גדול ורועה לשנות או לבטל מנהג הקדום כה"ג נמי אפילו קטן יכול לחלוק ולמחות ואין זה בכלל חולק כי אדרבה הגדול הוא דחולק על כל הקודמים אליו ורועה לעקור מה שנטעו הם כבר ועל זה נאמר לא תסיג גבול עולם גבול שגבלו ראשונים ומהאי טעמא יצא רבינו הרמ"א לחלוק על הב"י על שלחנו הטהור כמ"ש בהקדמה בר"מ לפי שהב"י פסק בכל מקום ע"פ שנים ושלושה הלא המה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ו"ל ובכל מקום ששנים מהם נצמדים לא חש לשאר פוסקים ואפילו הם בתראי ולא חש על מה שצווחו קמאי דקמאי הרי"ף פ"ב דעירובין ומהרי"ק ומהרא"י דהלכה כבתראי ואפילו תלמיד במקום רב ועי"ז סתר כל המנהגים אשר נהגו בכל מדינות אשכנז אשר רובם בנויים על הכלל הזה בפשיטות ותמימות ופשוט דכל ישראל יוצאין ביד רמ"א דהלכה כבתראי ואין אחר המנהג כלום ואפילו אם המנהג הונהג בדוחק מ"מ כבר קיי"ל דמנהג דוחה הלכה כמבואר בש"ך ח"מ סי' ל"ח ועוד ואם בא אפילו גדול להנהיג מנהגים שלא כמנהג אבותינו ואפילו הביא לו סמוכים וראיות משיטת הגאונים אין שומעין לו ואפילו קטן שרועה להחזיק במנהג אבותינו לו שומעין כי כן נהגו. ובגמ' יבמות ק"ב אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם

בסנדל וכו' ע"ש הרי דאפילו אליהו יעיד שלא לחלוץ בסנדל אין שומעין לו דאחי לבטל מנהג ישראל.

ובא"ז הגדול כתב כן שאנן נוהגין לקרות בת"צ פ' ויחל ובגמ' מבואר לקרות בכרכות וקללות ומנהגינו ע"פ ספרים חיצונים והוא קבלה כאלו יצא בת קול שקוראין ויחל ואם יבא גדול אחד ויאמר לקרות בכרכות וקללות כמבואר בגמ' ויאמר שנשחבש עלמא במה שקורין ויחל ע"פ ספרים חיצונים דהלכה כש"ס דילן נגדם לא נאמין לו ולא נשמע לו שכבר נהג עלמא לקרות ויחל, וכעין זה כתבתי מה שרצו קצתם לעקור מנהג אבותינו במצות מילה למול באיזמל ולפרוע בצפורן וקצתם רצו לשנות אופן המילה ולחתוך עור הפריעה יחד עם הערלה והביאו לעצמם משענת קנה רצוץ מתשו' המיוחסת לרב האי גאון וכתבתי דח"ו לשנות סדרי המילה הנהוג בינינו אלפים שנה אפילו הי' רב האי גאון חתום על תשובה זו וכ"ש דלאו מר רב האי גאון חתום עלה ולאו מר בר רב אשי חתום עלה מן ספין לשנות מנהג אבותינו במצות מילה הבנוי על מנהג ותיקין עד משה רבינו ע"ה. עוד כתב הש"ך בכללי או"ה סי' רמ"ב דכל מקום שדברי הראשונים כתובים על ספר והם מפורסמים והפוסקים אחרונים חולקים עליהם הולכים אחר האחרונים והוא שיש להם ראיות ברורות לחלוק עליהם אבל בלי ראיות ברורות ודאי גדול צפרנס של ראשונים ממתנן של אחרונים, אבל אם נמצא ראשון שלא הי' מפורסם כל כך ולא הי' לו להאחרון לדעת מאותו ראשון וכתב להיפוך כה"ג קיי"ל דהלכה כראשון דאמרינן אלו הוה ראה אותו הי' חוזר ומורה לו וכה"ג הדרינן לכללא דהלכה כראשונים עיין מהרי"ק שורש צ"ד ורמ"א ח"מ סי' כ"ה ובש"ך שם סקכ"א בשם מהר"ם אלשיך בחשוכה סי' ל"ט דאע"ג דסברת מהרי"ק שלא כדעת התוס' וסמ"ג אל יעלה על דעתך כיון דבתרא הוא נקטינן כותיה דהא דנקטינן כבתראי היינו כשראה האחרון הראשון ומהרי"ק ז"ל נראה דאישתמיטתיה דברי התוס' שלא הזכירם ע"ש ועיין רדב"ז סי' תרמ"ב כתב ואם הרשב"א הי' רואה טעמו של הרא"ש ודוחה אותו אז הי' מקום לסמוך עליו אבל כיון דלא שמיע ליה תלינן דאי הוה שמיע ליה דלמא הוה מקבל ליה והדר ביה וכו' ועיין כנה"ג ח"מ סי' נ"ה ב"י אות ח' וח"ס יו"ד סי' רל"ג ושו"ת פרת מטה אהרן ח"ב סי' כ"ג בשלהי התשובה וכיון דהרא"ש מרבוותא קמאי ליה צייחנינן וכותיה עבדינן כיון דהרדב"ז והר"ש עוזיאל מרבוותא בתראי לא מייתי האי מלתא דברא"ש ודאי לא חזי ליה א"כ ודאי כהרא"ש קיי"ל ע"ש ועיין משנה הלכות ח"ג סי' ב' ובפסקי מהרא"י סי' רמ"א. ולפ"ז היכא דאחרון אפילו הוא גדול מייתי ראיות לסברתו ונמצא שלא כדבריו בהקודמין לפניו אין הלכה כמותו לפי שלא הביא אותם האחרונים ולא ראה אותם והגם שעכשיו מחזיק בדבריו יש לומר דאדם עביד לאחזוקי דבורי' וכעין הא דאמרר אס הורה קודם שבא מעשה לידו קיי"ל כותיה ואם לאו אין קיי"ל כותיה ודו"ק.

ופשוט הוא שאין כת באחרון לחלוק על ראשון היכא שפסק הלכה ונתקבלו דבריו הגם שאין אנו יודעין מקום מוצא דין זה ואפילו חידש דין זה מעצמו אנו מתחשבינן בו וכדבריו הקדושים שהראשון הוא בעצמו מקור ורק לדוגמא כיו"ד סי' ל"ז ס"ד אבעבוע שנמצא בשיפולי הריאה נוהגין לאיסור וכתבו התוס' כן בשם בה"ג וכתב הש"ך סקכ"א דין זה אין

אום אני חומה

לו שורש בש"ס רק מדברי בה"ג הוא ודחקו הפוסקים למצא טעם ליישב דבריו מפני שכל דבריו דברי קבלה עיי"ש ובט"ז ופסקו כן ובסי' ל"ג ס"ב ניטל לחי העליון להרמב"ם טריפה וראוי לחוש לדבריו ואין לו מקור בש"ס, ועיין פר"ח אע"פ שהטור תמה עליו אין להשגיח על חמיהתו וכו' והכי קיי"ל, ועוד הרבה הלכות כאלו, ובמנ"ח מצוה ל"ב על לאו דמעמר כ' ואף דלא נודע מהיכן יצא זה לרבינו הרמב"ם אפשר מצא באיזה מקום וכיון שלא נסתרו דבריו מהש"ס לא נוכל לדחות מפני שאין לנו יודעין מוצא הדין כי ראתה עין רבינו יותר מאתנו עכ"ל. וא"כ כ"ש מה שהביאו רבותינו בעלי השו"ע להלכה ופסקו כן בשם ראשונים שאין כח בשום אחרון לחלוק עליהם מסברא לפי שאין יודע מקום מוצא דין זה מהש"ס.

ואביא רא' ברורה ומופת חותך מדברי רבינו הגדול הרמב"ם ששאלו אותו על כמה הלכות שיאמר מקום מוצא ולא זכר והתחרט על אשר לא עשה וציין המראה מקומות בש"ס כאשר חפס עליו רבינו הגדול הראב"ד ז"ל כידוע ועתה אם רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל אשר תורת אמת בפיהו כמלאך אלקים שבעצמו כתב כמה הלכות ואח"כ לא זכר מקור מהיכן מצא הלכה זו ועכשיו אנחנו באים לומר כיון שלא מצינו מקור להלכות הראשונים בש"ס נדחה דבריהם ח"ו וכי גדולים לנו מרבינו הרמב"ם ז"ל וכיון דנפסקה הלכה בש"ע מרבנותינו האחרונים נוסף על הראשונים אליהם שומעין ולא ניטה מהם ימין ושמאל וזה ברור מאד.

ואכתי פש לן לבאר קצת הא דסנהדרין ל"ו לא תענה על רב לנטות ודרשו חז"ל דריני נפשות מתחילין מן הצד וכתב הסמ"ג לאוין קצ"ה והרא"מ סי' רמ"ה דהוא אזהרה על הקטן שלא יחלוק על הרב ע"ש והגם כי הבאתי לעיל בשם הגאון הגדול מוה"ר משה פיינשטיין שליט"א דבזה"ז הזה ליכא דין זה דל"ל דין גדול כזה בזמן הזה ולכן אין בזה"ז דין זה דלא תענה על רב מ"מ גם בזמן הסנהדרין נמי נראה דכה"ג לא מקרי מענה על רב, חדא דלא תענה על רב מסתבר שאינו אלא כאותו מנין שיושבין שם כל הב"ד והקטן משיב על הרב כה"ג הוא בכלל לא תענה אבל היכא שאמר גדול דין בעל פה או בכתב ורב אחר דרך לימודו או דרך תשובה באופן אחר כה"ג ליכא דין דלא תענה וכמ"ש גם בזה הגרמ"פ שליט"א.

ואולי דלאחר שהורו ב"ד וכו' אחר וחולק על הוראתם ומביא ראיות נגדם נמי ליכא האי דינא דלא תענה על רב וליכא דינא דלא תענה אלא יש כאן איסור לחלוק על פסק ב"ד אבל בהא הא קיי"ל דיכול כל אדם וחייב לומר דעתו דעת תורה ואם לא יסכימו עמו הרי בזמן הסנהדרין מיירי הרי אז בידם לילך לב"ד של לשכת הגזית ולכן מסתבר דגם בזמן הבית ליכא לאו דלא תענה לאחר שפסקו אלא שאם לא יסכימו עמו אח"כ ב"ד הגדול של לשכת הגזית צריך לחזור בו ואם לא יחזור בו ויעשה מעשה אז הו"ל בכלל זקן ממרא וגם בזה תלמיד שלא הגיע להוראה אין לו דין זה כלל עכ"פ לפענ"ד דאפילו בזמן הסנהדרין לא הו"ל דין לא תענה על מי שחולק על פסק הב"ד שמביא ראיות לדבריו. ונראה לבאר קצת דבריו בזה דהנה ברפ"ק דהוריות אמרו הורו ב"ד וידע אחר מהם שטעו או תלמיד שהגיע להוראה והלך ועשה מעשה על פיהם הרי זה חייב מפני שלא תלה בב"ד ושקיל

וטרי ומוקי לה בש"ס כגון שידע דטעו כ"ד אלא שטעה במצוה לשמוע דברי חכמים וכיותר מבואר כן בירושלמי ריש הוריות ואי דטעה במצוה לשמוע משום דאחריהם אחריהם לאו שמעון כן עזאי הוא דהרי תניא ימין ושמאל עד שיגידו לך על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל ע"ש ולכאורה כיון דהורו כ"ד ועמדו במנין ופסקו הלכה למעשה הרי הוא מוכרח לעשות ע"פ הוראת כ"ד כדבריהם שאסור לחלוק עליהם והרי הוא אנוס ע"פ הוראתם ולמה חייב קרבן אדרבה אם לא יעשה הרי הוא בכלל חולק על הכ"ד ועל הרב והרי הוא כמעט כזקן ממרא. והאיך יתחייב קרבן.

האמנם כבר עמד על מדוכה זו רבינו הגדול הרמב"ן בשורש א' וכתב שם וז"ל ויש בזה תנאי יתבונן המשתכל פ"ק הוריות. והוא שאם הי' בזמן סנהדרין חכם וראוי להוראה. והורו כ"ד הגדול בדבר אחד להיתר והוא סובר שטעו בהוראות אין עליו לסמוך על דעת החכמים ואין רשאי להתיר לעצמו דבר האסור אבל ינהג חומר לעצמו וכ"ש אם היה מכלל הסנהדרין יושב עמיהם ככ"ד הגדול ויש עליו לכא לפניהם ולסדר טענותיו והם ישאו ויתנו עמו ואם הסכימו כלם בכיטול הדעת שאמר ושכשו עליו סברותיו יחזור וינהוג בדעתם אחר ההסכמה עכ"פ ורמז לדבריו הר"ן פ' הנתקין והחינוך פ' שופטים ועיין גם בכאר שבע רפ"ק הוריות וכפני משה בירושלמי ריש הוריות מה שכתבו בזה.

והמבואר מדברי הרמב"ן ז"ל דדוקא זקן שהי' במנין עם הסנהדרין וטען כל טענותיו לפניהם ונשאו ונתנו בדבר ואפ"ה הורו שלא כדבריו אז אסור לו לחלוק על הוראת הכ"ד אבל אם הוא רק יושב ושמע דבריהם ולא הרצה סברותיו ודעתו לפני הכ"ד להראות טענתו וכך עמדו למנין אז יכול לחלוק ואסור לו לנהוג כדעת הרוב היכי שידוע ודאי שטעו והגם שאמרו אחרי רבים להטות י"ל דהכא ליכא דין דאחרי רבים שאפשר שאם היו שומעין דעתו וראיותיו היו חוזרים בהם והיו מורים כהיחיד וכ"ש היכא שלא הי' עמהם כלל בשעת המנין ודאי שלא נחבטלה דעתו כלל וכה"ג עם עשה כהוראת כ"ד חייב קרבן אבל היכא שטען טענותיו והסכימו לבטל דעתו כה"ג חייב לעשות כהמרובין ואפילו על ימין שהוא שמאל נמצא לעולם מי שלא הי' בשעת המנין יכול לחלוק על הכ"ד אם יש לו ראיות אחרות מה שלא ראו כ"ד זה וטענות נגדם. אבל אם הי' עמהם במנין שוב אסור לו לזוז מהם במנין ואם חולק עליהם זה נכנס בגדר של חולק על הכ"ד ובכלל זקן ממרא לבסוף כשיעלו ללשכת הגזית.

וראי' לזה מגמ' שבת ל"ד ע"א אמר רשב"י להאי סבא (שפקפק על מה שטהר מקום מסופק) אלמלא היית עמנו ואפילו היית עמנו ולא נמנית עמנו יפה את אומר (כלומר דבאופן זה לא נחבטלה דעתו כיון שלא נמנה עמהם) שיכול לסתור דעת המרובים אם מראה להם שטעו אבל עכשו שהיה עמהם ונמנה עמהם ביחד שוב אסור לו לזוז מהם ולהרהר אחר דברי המכריעין ועיין תוספתא סוף אהלות שישבו רבי ורבי ישמעאל כ"ד יוסי ונמנו ופטרו את אשקלון מן המעשרות ושאל רבינו הקדוש לר"י בר"י מה טעם לא רצה למנות עמהם מפני שאם הי' נמנה גם הוא עמהם לא היה יכול להתבטל המנין לעולם

ועיין כנה"ג סי' ט"ז ובגט פשוט כלל א' בסוף ספרו שהסכימו להרמב"ן ז"ל דלא שייך אחרי רבים להטות רק ברובו מתוך כולו שהיו ביחד בישיבה אז נתבטלה דעת היחידים.

והרמב"ם בפיה"מ (שבת י"ג ע"ב) בי"ח דבר שנמנו ורבו ב"ש על ב"ה כתב וז"ל חנניא גדול הדור היה והיו חכמים מבקרים אותו תדיר ופעם אחת בקרו אותו בעת חליו ונתקבץ שמה קיבוץ גדול עד שלא נשאר באותו הדור מי שהיה ראוי להוראה ולא היה באותו המעמד והיו ב"ש יותר מב"ה והתורה כתבה אחרי רבים להטות, הנה שכתב שהיה קיבוץ גדול ולא נשאר באותו הדור מי שהיה ראוי להוראה ולא היה באותו מעמד משמע דאם היה נעדר משם חכם או יותר ראוי להוראה ולא היה באותו מעמד אכתי היה אפשר לחלוק על ההסכמה ע"י החכמים האחרים ובוהן מוכן לשון הרמב"ם פ"ב מהל' ממרים ה"א ב"ד הגדול שדרשו באחת ממדות שהתורה נדרשת כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך ודנו כך ועמד אחריהם ב"ד ונראה להם לסתור אתו הדין הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניהם ע"ש ולכאורה צ"ע האיך יכולין לחלוק ולהנ"ל אתי שפיר שהרי באו ב"ד האחרון בסברות אחרות ובטעמים אחרים ועיין ש"ך יו"ד סי' רמ"ב שהתעורר אחרי רובו הוא דאורייתא וא"כ מה טעם סומכין בהפסד מרובה על דעת יחיד ומה בכך שהוא הפסד מרובה הרי דיני נפשות הוא גופו של אדם חביב מממונו ואין לך הפסד גדול מזה ואפ"ה אזלינן בתר רובא ובאמת מצינו גם בגמ' נדה כיוצא בזה כדאי הוא ר"א לסמוך עליו בשעת הדחק ופי' בגמ' אחר שראה שר"א יחידאה הוא ואיך נסמוך ולהנ"ל אתי הכל שפיר ודו"ק כי קצרתי ועיין משפטי הוראה למהר"ץ חיות.

ועוד דאפילו לדעתם לכאורה הוא רק לענין דיני נפשות אבל לענין איסור והיתר ס"ל דליכא לא תענה, לבר כי כבר הקשה המל"מ בדרך מצותך דהדבר תימא שאם כבר דבר המופלא שיענו חבריו בע"כ אמן ויטו את הדין ויאמרו שקר ויעוותו את התורה ח"ו. אלא דבס' ווי העמודים תי' די"ל כמ"ש התוס' סנהדרין שם דבדרך שאלה יכול לענות אלא שאסור לחלוק עליו ועיין תי"ט פ' אד"מ.

ברם הנמק"י פ' אד"מ שם כתב בשם המפר' דלאו למימרא דאסור לענות על רב אלא אדרבא אסור לו לשתוק אלא ה"ק שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב שידברו הם תחלה מטעם שמא לא ירצה התלמיד לחלוק אח"כ על הרב שיחבייש ממנו וחששו בדיני נפשות משום חומר שבהם ולא חששו בד"מ וסיים ומיהו טוב הדבר להתחיל לעולם מן הצד כדאמר בהנזקין כלהו מנייני דבי ר' מן הצד הוו מתחלי ופי' הרא"ה שם אע"ג דקרא לא חשש אלא בד"נ רבי חשש אפילו בדיני ממונות ע"ש והתי"ט כתב אנמק"י דנראה דס"ל דקרא לא תענה משתעי נמי בד"מ מ"מ לא חששו ופלא שלא סיימיהו קמי' דברי הנמ"י וכבר הקשה בווי העמודים ע"ש.

ובמהר"ן סנהדרין שם כתב דהאזהרה היא על הגדול שלא יתחיל ויאמר דעתו תחילה ולא על הקטן שלא יענה וכ"כ הרדב"ן ח"א סי' ש"ח וז"ל וכי אחד מן הסנהדרין שראה את

המופלא טועה בדין ומזכה או מחייב לא יוכל לחלוק עליו ולא עוד אלא שאם חלק עליו עובר בלאו והא כתיב מדבר שקר תרחק תשובה אין האזהרה זו על הקטן אלא עיקר האזהרה הוא על הגדול שלא יתחיל ויאמר דעתו תחילה ע"ש גם מלשון הר"מ מצוה רפ"ג כתב הזהיר הדיין מהטות לדעת דיין אחד על צד ההשען עליו בחיוב החייב או זכות הזכאי מבלתי שיהי' הדבר מוכן אצלו לפי היקשו ושכלו מהקדמות התורה והוא אמרו לא תענה על ריב לנטות ע"כ. וכדעת הר"ן כתב גם המאירי שלא ירצו לחלוק עליו וכ"כ רבינו יונה דהאי לא תענה גו' אין פי' שיהא אסור לחלוק עליו אלא פי' שהרב לא יאמר דעתו תחילה וחשש הכתוב כרי שלא יהא משוא פנים בדבר ולא יירא אחד מהם לגלות דעתו וכ"נ דעת הרמב"ם פ"י מה' סנהדרין והחינוך מצוה פ"ג דאין האיסור על הקטן אלא האיסור הוא על הגדול שלא יתחיל וכן נראה דעת רש"י כמ"ש המהרש"א שם וכ"כ הריטב"א בפ' הנזקין ועיין ש"ע ח"מ סי' י"ח ובסמ"ע ותומים שם. ובתוספתא פ"ז דסנהדרין כתבו רבד"נ מתחילין מן הצד שלא יהא סמוך על דברי רבו ע"ש וכ"ה במכילתא נמצא לפ"ז אדרבה רוב פוסקים ס"ל דלא תענה על רב אזהרה הוא על הגדול שלא יאמר דעתו קודם הקטן שלא יהא הקטן מירתת מלומר דעתו ונמצא לקה מדת הדין אלא חייב כל אחד לומר דעתו ע"פ התורה.

והנה כי כן א"כ נמצא אדרבה הני תלמידי שצועקין כבוד התורה וכבוד הרב ואסור לחלוק אדרבה הם הם הגורמים לעבור על איסור של לא תענה שהרי הם מאיימים שאסור לחלוק על הרב והדין הוא להיפוך שמהאי טעמא אסרו והזהירו את הרב שלא להתחיל כדי שלא ייראו לאמור דעתם והוא הוא עיקר המצוה לומר כל אחד דעתו בדעת התורה כפי אשר חננהו ה' וזה ברור מאד.

ובאמת כי עיקר הענין לדעתי הוא רק סמיות עינים ולא מחלוקה בהלכה לשם שמים ולא ענין של כבוד חכמים וגדולי התורה כאשר מכלומרשט צועקים כבוד התורה דכל מי שכבוד התורה נוגע בלבו אינו מבזה גדולי התורה רבנים וראשי ישיבות רבים ברדיפות נוראות יומם ולילה בשביל כבוד התורה המדומה וראי' ברורה שהרי עשרות הלכות ישנם ואולי למאות אשר רבני מורה הוראה חולקים עם מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א הן בהלכות שבת כמבואר בכמה ספרי גדולי זמנינו הרוצה לעיין במנחת יצחק להגאב"ד ירושלים בחלקת יעקב (להגאון מציריך) ובאוצר הפוסקים גם בספרי משנה הלכות בס"ד בכמה ענינים ועוד ועוד הרכה ספרים וכן גדולי התורה שחולקים בע"פ ומעולם לא שמענו פוצה פה ומצפצף שאסור לחלוק בהלכה ושיחרימו ושישמידו החולקים הן באיסורי או"ה או בא"ע ולא רציתי עכשיו פה לאסוף כל המקומות והמפורסם אין צריך ראי'. אבל נראה פשוט שהוא ענין של פאליטיקא זולה של כמה אנשים שבשכיל פליטיקא שלהם רוצים לכזות ולהשפיל כבוד התורה וכבוד הרבנים ובתוכם גם כבוד של מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א בכפה עליהם הר כגיגית ובכאן מודעה רבה לאורייתא והתורה באהבה וברצון הנחילנו ולא בשוטים תרתי משמע וכ"ש שברדיפתם את הרבנים שאינם

מסכימים להם הוא ממש רדיפת של הנאצים ר"ל ואוי להם ולנפשותם הגורמים בזיון התורה ולומדיה וגיהנםם כלה והם אינם כלים וניצל אותו צדיק מאותו עון.

היוצא לנו מזה :

(א) שחייב אדם לעשות אזניו כאפרכס ולשמוע דברי מטמאין ומטהרין ואוסרין ומתירין ופוסלין ומכשירין וללמוד דברי כולן וכשידע להבחין אי זה יכשר יקבע הלכה כמותו.

(ב) מותר אדם וגם חיוב יש לחלוק ולגלות דעתו וראיותיו בהלכה אפילו לסתור דברי אביו או רבו ולא ישתוק משום כבוד אביו או רבו דכבוד התורה עדיף.

(ג) חייב כל אדם לכדוק בכל כח להבין דברי רבותינו ואז יורה הלכה למעשה.

(ד) לא תענה על רב שהזהירה תורה הוא על הגדול שלא יתחיל תחילה שלא יצטרכו לחלוק עליו כדי שלא יהא משא פנים כדבר ולא יירא אחד מהם לגלות דעתו ולא שיהא אסור לחלוק עליו, ואין האיסור על הקטן ואדרבה החיוב על הקטן לגלות דעתו ולא לשקר ולומר כהגדול, והמאיימים על הקטן שלא לגלות דעתו הם מגלים פנים בתורה שלא כהלכה ועתידין ליתן את הדין.

(ה) בזמן הזה אין דין גדול ומופלא בכלל לגבי דין דלא תענה על רב.

(ו) לא תענה על רב ליכא אלא בב"ד העומדין למנין אבל לא באמר הגדול הלכה דרך לימודו או שכתב תשובה ולא היה בצירוף למנין.

(ז) החולק על הב"ד לאחר שפסקו ההלכה אינו עובר על לא תענה על הרב, ועיין הוריות הורו ב"ד שחלב מותר.

(ח) דעת רוב פוסקים דלא תענה על הרב אינו עובר אלא כדיני נפשות ולא בד"מ ושאר איסורי תורה.

(ט) גדול שהמציא הלכה מסברא ובראיות מש"ס וקטן יש לו קבלה היפוך דינו הלכה כקבלה ואם הגדול לא ישמע להקבלה הרי הוא כחולק על הקבלה.

(י) השומע קבלה מפי קטן כשימע מפי הקב"ה ומכריע נגד הסברא שהגדול אומר.

(יא) מנהג שנהג עלמא מקדמת דנא אפילו נראה קצת נגד ההלכה וגדול רוצה לשנות אפילו קטן חולק עליו הלכה כקטן.

(יב) כל מקום שדברי הראשונים כתובים על הספר והפוסקים האחרונים חולקים עליהם הלכה ככתראי, אבל אם לא הביאו האחרונים את שלפניהם הלכה כקמאי ואפילו רק מדור או שתי דורות שלפנינו וכ"ש יותר.

(יג) היכא דהראשונים פסקו הלכה אפילו לא נודע לנו מהיכן יצא להם הדבר כל שלא נסתרו דבריהם ואין לנו ראיות מן הש"ס היפוך דבריהם לא נוכל לדחות דבריהם מחמת שלא ידענו מקום מוצא הדין כי ראתה עיניהם של ראשונים יותר מאתנו.

אלו י"ג סעיפין דרחמין שייצא לנו בעזה"י לבאר בהא שמעתתא דלא תענה על רב ומעתה הרוואה יראה שלא זאת שליכא איסור אלא מצוה איכא וחוב קדוש לחוות דעתו כדי להעמיד הדבר על האמת ועל כורו והשותק יש כזה גם מדבר שקר תרחק, וגם בכלל

אום אני חומה

בענין לא תענה על רב

א' לסדר מה פשעי ומה חטאתי החשמ"א כנ"י יצו"א.
מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג וו"ח ברקאי כו' כש"ת מוה"ר יוסף געלב שליט"א נכד ידי"נ גאון
בחסד מוה"ר חיים געלב הי"ו בעמח"ס ברכת יוסף לייקוואוד נ"דו.

אחדשכ"ח בידידות כראוי הנני לרשום בכתב מכתב פתוחי חותם אשר שאול שאל עליהם בעת בקרתם בכיתי עם חבריו מקשיבים לדבר ה' זו הלכה אשר נבוכו בה אולי יועילו דברינו עכ"פ לקצת תלמידים הרוצים לעמוד על האמת ולהסיר הספיקות והתרעומות מלבם, כי באמת בני הישיבות בזמן הזה רובם ככולם הם תמימים וישרים ושואפים לבא אל האמת ולפעמים החסרון ידיעה שלא למדו הלכה פרטית גורם אי הבנה ולא ידעו ולא יבינו הדרך ילכו בה ולכן אמרתי להעלות על הכתב דברים אלו ומה' אבקש שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה.

(א) בדין אי מותר לחלוק על גדול הדור או מי שהוא אחר שגמרו בדעתם שהוא מגדולי הדור או ראש ישיבה שלו או אדמו"ר מחסידים, והרכה תולים עצמם בקרא דלא תענה על רב נטת (משפטים כ"ג ב') ודייקו מינה שאסור לחלוק על גדול ולכן עם מי

חרב בא לעולם על המורים בתורה שלא כהלכה ומהאי טעמא נכנסתי בעובי הקורה לברר הא הלכתא הגם שאני מכיר מך ערכי ושאיני ראוי לחלוק על גדולים וכ"ש הגרמ"פ שליט"א והמאיימים דשלא לענות על הרב שייך גם באופן כזה עתידין ליתן את הדין שרוצים לסלף דיני התורה ח"ו ולגלות פנים בתורה שלא כהלכה ח"ו ואני דן אותם לכף זכות מפני שלא למדו הלכה זו על כוריו ובחושבם להגן על כבוד התורה נכשלו בבזיון התורה ח"ו ובבזיון ת"ח ופוסקים אחרים ובסילוף דברים ובדברי שקר שהוציאו על רבותינו הצדיקים האחרונים והנני מקווה שיתקיים בנו את זהב בסופה ובפרט כי הכוונה לש"ש ודרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ובירושלמי אמרו טעם אמר ר' יהושע מפני מה מערבין בחצירות מפני דרכי שלום מעשה באשה אחת שהיתה רבובה לחברתה ושלחה עירובה ביד בנה נסכתיה גפפתיה ונשקתיה אתא ואמר קומי אימיה אמרה הכין הות רחמה לי ולא הוינא ידעא מתוך כך עשו שלום ביניהם הדא הוא דכתיב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ע"כ. ובעונ"ה שיש כ"כ חלוקי דעות ופירוד לכבות אולי יתן ה' בזכות מצות עירוב שנתקן מפני דרכי שלום שיתן ה' ויתקיים בנו שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול ועושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ונאהוב לכל איש ישראל כמונו ותשרה שכינה במעשה ידינו ונזכה לביאת משיח צדקינו כב"א אלו דברי ידידי אדם מועט לעולם דושה"ט ושכ"ג אסקופה הנדרסת תחת רגלי חכמי התורה האמתיים הלומדים אותה לשמה לעשות נחת רוח למי שאמר והי' העולם מן העולם ועד העולם.

בלב ונפש מנשה הקטן

שהוא חולק בהלכה על גדול או למי שהוא נחשב בדעתם לגדול או ראש ישיבה או אדמו"ר הרי הוא עובר בלאו זה דלא תענה ורואים בזה גם בזיון התורה שמבזים גדול הדור או את רבם וממילא מותר לבזות אותו הת"ח החולק אפילו יהי' צודק במחלוקתו אבל הרי עבר על לא תענה וכ"ש שאין הלכה כאותו החולק שהרי אסור לחלוק על גדול הדור והלכה כמותו שמן השמים מסכימים כן.

והנה פשוט דהאומר כן הרי הוא מגלה פנים בתורה שלא כהלכה דהלכה פסוקה הוא דמותר לחלוק על רב וגדול ואם הוא ענין של איסור גם חובה איכא ומצוה לעולם איכא לחלוק ולברר האמת ואפילו על אביו ורבו מותר וחובה איכא לחלוק ולברר האמת וכמ"ש רש"י חגיגה ג' ע"ב עשה אונך שומעת ולמוד ודע דברי כולן (המטמאים ומטהרים האוסרין ומתירין הפוסלין ומכשירין) וכשתדע להבחין אי זה יכשר קבע הלכה כמותו ע"כ וכן מצינו ברכינו הקדוש שחלק על אביו בכמה מקומות ומר בר רב אשי כתב על אביו רב אשי הא דאבא דקטנותא הוא כלומר שאמרה כשהי' קטן ולאו הלכה היא (עיין גיטין כ"ט ע"ב) וכ"כ כל הפוסקים להדיא ומבואר בטו"שע יו"ד סי' רמ"ב ס"ב ברמ"א בשם מהרא"י סי' רל"ח ועיין פת"ש שם בשם הריעב"ץ ח"א סי' ה' ועיין רדב"ז סי' תצ"ה ועוד שהוא מבואר בכל התורה כולה וכל החולק על זה כחולק על השכינה ורוצה ח"ו לבטל תורת משה רבינו ע"ה שיש לכל תלמיד ותיק חלק בתורתנו הקדושה וחייב להגיד דעתו כפי מה שהראו לו מן השמים, ואני דן אותם לכף זכות שמחמת שלא למדו הלכה ולכן טעו בטעות גמור כזה ולא די שהם טועים אלא שרוצים לכוף אחרים לילך אחר טעותם והרי הם ח"ו בכלל מחטיאי הרבים שמונעים רבים מללמוד תורה ולברר האמת וללבנו כאשר נצטוינו לצרף וללבן ולברר הדברים כנתינתם מסיני.

וקרא דלא תענה על רב דוקא בכ"ד ובשעת הדיון נאמרה ובזמן הזה ליכא דין דלא תענה על רב לפי גדולי הפוסקים וכ"כ להדיא מרן הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א עיין בספרו א"ח סי' ק"ט וי"ד ח"ב סי' מ"ה שכתב להדיא דליכא בזמן הזה דין גדול שאסור לחלוק עליו. וחזן מזה אין הפי' דלא תענה על רב להזהיר את הקטן שלא יחלוק על הגדול אלא שלא יאמר דעתו קודם שיאמר הקטן באופן שהקטן יירא מלחלוק על הגדול כמבואר כל זה בפוסקים ובקונטרס הראיות המצורף פה ע"ש.

וז"ל הגרמ"פ שליט"א, א' מצוה ה' אדר תשי"ב מע"כ ידידי הנכבד מאוד הרב הגאון מוהר"ר מנשה קליין שליט"א כו'

הנה מה שהתנצל כתר"ה במה שחולק עלי בדבר הלכה הוא למותר כי כן דרך התורה שצריך לברר האמת וח"ו לשתוק מי שסובר שאינו כן בין לקולא בין לחומרא. ומצד לא תענה על ריב עיין בני"י סנהדרין דף ל"ו בשם המפרשים לאו למימרא דאסור לענות על רב דאדרבה אסור לו לשתוק אלא הכי אמר קרא שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב כלומר שידברו הם תחלה ולא מפני כבודו אלא שיש לחוש שמא לא ירצה התלמיד לחלוק אח"כ על הרב עיי"ש וכו' ולברר מזה אין דין זה אלא בעמידה למנין ולא באמר הגדול הדין דרך לימודו או אף דרך תשובה למעשה ולא הי' בצירוף למנין וכו'.

וגם מסתבר שאין בזמן הזה דין גדול ומופלא לגבי דין זה אלא לחלוק עליו וכו' לכן אף אם יחשוב אותי כתר"ה לגדול רשאי לחלוק וממילא מחוייב לומר דעתו ואין הצורך להתנצל עכ"ל. עיין משנה הלכות ח"ב סי' ע"ג ובאגרות משה א"ח סי' ק"ט הנ"ל. והנני מוקירו ומברכו בכל הטוב והשלום ולהצליח בתורה וביראה ובכל עניניו

משה פיינשטיין

ועתה הגע עצמך עיקר אזהרת התורה שהזהירה שלא לענות על רב היתה כדי שלא ירא הקטן מלחיות דעתו ולא ימנע מלחלוק לפי שיחשוב מי הוא לחלוק על הגדול ולא יתברר האמת לאמתו של תורה ועל זה הזהירה התורה על הגדול שלא יאמר דעתו קודם כדי שיבררו האמת ויצרפו ויחלבו הדברים על כרים ולאמתה של תורה וא"כ כ"ש המונעין ת"ח מלחיות דעתם ומאיימים עליהם כשטויות והבלים שזה בזיון גדול ועבירה גדולה והם הם המכזים התורה ולומדיה ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה ועוברים על רצון הבורא שרצה שהת"ח יאמרו כל אחד דעתו כפי מה שהורוהו מן השמים כדי שיצא הדין לאמתו כי זה עיקר רצון הבורא ואפילו כביכול לגבי השכינה מצינו קודשא ב"ה אומר טהור וכולהו מתיבתא דרקיעא אמר טמא ואמרי מאן נוכח רבה בר נחמני דאמר רבה בר נחמני אני יחיד כנגעים כו' כי הוה קא נח נפשי' אמר טהור טהור ויצתה נפשיה בטרהה (ב"מ פ"ו ע"א) ושם נ"ט נצחוני בני נצחוני בני ותורה לא בשמים היא ואפשר לחלוק ע"פ הכלל המקובל אצלינו מפי משה רבינו ע"ה אפילו על בת קול ואפילו אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין כמנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו בסנדל (יבמות ק"ב ע"א) והעוברים על זה ורוצים לסלף התורה עוברים על כל אלו ועל ידם בעונ"ה חרב בא לעולם שמורים בתורה שלא כהלכה שגורמים שלא להתברר ההלכה (עיין אבות פ"ה) וה' הטוב יכפר בעדם חוץ ממה שמכזים ת"ח העוסקים בתורה לשמה ומיגעים עליה והתורה תובעת את עלבונה הגם שהת"ח האמתים מוחלים על עלבונם ושמחים ביסורים אבל עלבון התורה אין בידם למחול והשם הטוב יכפר עליהם הגם שהם שוגגים ע"פ רוב מ"מ אחד שוגג ואחד מזיד בחלול השם ובזיון כל ת"ח או בן תורה הרי יש בו מחלול השם ר"ל. דלענין בזיון אין נפ"מ אם הוא גדול הדרור או מקטני בני ישיבה לעולם יש בזיון.

ב) בהא שהעיר לן עוד בדין חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר וכיון ששאל לרב אחד אסור לשאול לרב אחר ומינה יצא לטעון ידידי הרב לובין על רבני פלעטבוש, הנה כבר אמרתי לכם שאין אני מדבר בשם רבני פלעטבוש ולא מעירוב של פלעטבוש וזה כתבתי בקונטרסי וגם אמרתי זה לכל מי ששואל אותי וגם אמרתי לכם שאין אני גר בפלעטבוש ואין אני נותן הכשר או השגחה על העירוב שעשו רבני פלעטבוש ולכן אין אני יכול לדבר ואין אני רוצה לדבר בשמם ואין אני אחראי על מה שעשו או על מה שלא עשו ואם הם רבנים הרי הם יודעים בעצמם מה שהם עושים, ואם לאו אין נפ"מ מה שהם עושים עכ"פ אם יש לכם טענה עליהם לכו אליהם ודברו עמהם.

ומיהו לעצם דינא דחכם שאסר דס"ל דכיון דשואל לרב אחד אסור לשאול לרב אחר אלא יעשה כמו שפסק לו הרב הראשון הנה כבר אמרתי ליד ידי הרב לובין דדבר זה שגגה הוא והנה התוס' נדה כ' ע"ב ד"ה גמרי' הביאו יש מקשה על ילתא דכיתהו דר"נ היכא עבדה הכי (כלומר ששאלה קודם לרבה בר בר חנה וטמי לה ואתת לקמי' דר' יצחק בריה דר' יהודה ודכי לה) הא אמרינן בפ"ק דע"ז דף ז' ע"א הנשאל לחכם וטימא לא ישאל לחכם ויטהר וי"ל דקפידא לא הוא אשואל אלא אחכם אבל השואל ישאל כל מה שירצה דמתוך כך ידקדקו בדבר ופעמים שהראשון טועה ויצא הדבר לאורה ע"כ הנה אדרבה מבואר דהשואל צריך שישאול מכמה חכמים וע"י כך ידקדקו יותר בדבר ויצא הדבר לאורה דכל ששואלים חכמים יותר ויודעים שישאל השואל גם במקום אחר לא יסמוך עצמו אלא ידקדק יותר ויותר קודם שיפסוק, וגם מהא מבואר דיש חיוב לחוות דעתו ולחלוק על חבירו אם ס"ל דאין הלכה כוותי'.

והר"ן פ"ק דע"ז כתב הנשאל לחכם כו' כתב הראב"ד ז"ל בפירושו מס' ע"ז שלו דלא משום כבודו של ראשון נגעו בה אלא משום דכיון דאסרה ראשון שוי אנפשי' חתיכה דאיסורא ושוב אין לה היתר דאפילו התירה השני אינה מותרת וכו' והנ"מ בדבר שאין בו מחלוקת אלא משקול הדעת אבל אם טעה בדבר משנה חוזר ומטהר ומתיר וכו' והסכים לדבריו הרשב"א והרמב"ן, והר"ן הקשה דבשקול הדעת נמי מחזירין הוראתו ע"ש ובתוס' חולין מ"ד ע"ב ובש"ע יו"ד סי' רמ"ב סל"א בהג"ה חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר משקול הדעת אבל אם יש לו קבלה שטעה (ר' ירוחם בשם י"א) או שטעה בדבר משנה יכול להתיר (הר"ן בשם ראב"ד ורשב"א ורמב"ן ז"ל ורא"ש ותוס' ור' ירוחם נתיב ב') ואפילו אם טעה בשקול הדעת יכול לישא וליתן עם המורה עד שיחזור בו (סברת הר"ן). ולכן אין איסור לשואל לשאול לשני (מרדכי ואגודה ותוס' ורא"ש ורבינו ירוחם) ובלבד שיודיע אותו שכבר הורה הראשון לאסור (ר"י נתיב ב' ותוס' ורא"ש). ע"ש. מבואר מיהו דלכ"ע השואל יכול לישאל לכמה חכמים ואדרבה מעליותא הוא שישאל לכמה חכמים ועי"ז יצא ההלכה לאור העולם כמ"ש התוס' וכל השואל יותר יוצא לאור האמת יותר ולא מיבעיא אם יש לו קבלה או טעה בדבר משנה שע"י השאלה אפשר להתברר אלא אפילו שיקול הדעת יכול להתברר יותר ע"י שישאל כמה חכמים ועיין ר"ן ע"ז הנ"ל ובש"ך סי' רמ"ב סק"נ"ה"נ"ט. ומיהו במשכנות יעקב סי' נ"ט חלק על הש"ך ומסיק דדברי רמ"א נכונים ע"ש.

איברא דבשו"ת הרמ"ע מפאנו הובא בכית לחם יהודה כתב דדין זה דחכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר אינו נוהג בזמן הזה ובפרט מה שנוהגים כזה"ז באיסור שהולכין אחר המחמיר די לנו מה שמחמירין האחרונים אבל לאסור מספק כאשר שאינו בקי בדינים מפסיד ממונן של ישראל והתורה חסה על ממונן של ישראל, וכתב הרשד"ם דלא אמרינן חכם שאסר כו' אלא בהוראה חדשה אבל דבר שהותר כבר ע"י חכמים ונהגו בו היתר כמה ימים וחכם אחד אוסר יכול אח"כ להתיר ע"ש עוד כתב הר"ש דלהחמיר משום גזירה בלא שום טעם מה שהפוסקים אמרו שלא לגזור טועה בדבר משנה הוא ע"ש. מבואר מיהו דלכ"ע מותר לשאול לשני חכמים ואדרבה כן הוא הנכון

עוד בדין לא תענה על הרב

כס"ד

ח' לסדר ותרי"ג מצות שמרתי ואחר עד עתה החשמ"א בני"ו יצו"א.
מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג וו"ח תנא דליטרא דקציעות פ"ה כו' כש"ת הרב מוה"ר יוסף געלב שליט"א
נכד ידי"ג גאון בחסד מוה"ר חיים געלב הי"ו בעמח"ס ברכת יוסף לייקוואד נ"ז.

אחדשכ"ת בידידות נאמנה,

סימנא מילתא הוא ואמרתי כיון ששלחתי מכתבו וחזר אלי ראיתי בזה השגחה מן השמים להוסיף עוד כמה מילים מה שנוגע ואולי יועיל גם לחבריו היקרים בני התורה המסולאים מפז אשר ברור היתום הזה לא נשאר לנו רק התורה הזאת ובני התורה וההשיבות הקדושים אשר מוסרים נפשם לילות כימים על לימודה וקיומה הם הם

לשאל מ כמה חכמים, ולמטי ליה ככשבוא מכשורא, וכן הי' זאת מלפנים בישראל בכל שאלה שנתהווה כל הדבר הקשה בין בענין איסור והיתר ובין בענין הלכות שבת או גיטין וקידושין או עירובין ועגונות ששלחו לכמה גדולים ושאלו מהם וכמו שמצינו בשו"ת רבותינו הצדיקים האחרונים ששאלה אחת נשאלה מ כמה גדולים ואחר שכלם או רובם השיבו בשאלה זו הלכו אחר רוב דעות או אחר כירור היתר ברור לברר הלכה ברורה וזה הוא הדרך הנכון לברר הלכות, ולכן אינו מובן כלל מה שתמה בענין שאלה שאין שואלין לשני חכמים זה אחר זה, ולמדנו עוד מדברי הרשד"ם דלהחמיר משום גזירה מה שהפוסקים אמרו שלא לגזור טועה בדבר משנה הוא וזה תיובתא נמי להרוצים לגזור כאן משום שלא יבואו לידי מכשול דהרי הפוסקים שלפנינו לא חשו לה ואמרו להדיא שלא נחוש לה.

ומה שתמה כיון שחכם אסר היאך יכול לסמוך על השני המתיר הנה פשוט שאם יש כח ביד השני לפסוק להיתר יכול הוא לסמוך עליו והחכם השני המתיר הרי אינו מתיר מכח שיקול הדעת אלא מקבלה או ממשנה והו"ל הראשון טעה בדבר משנה הואיל ואין איסורו איסור וזה פשוט וברור.

ובאמת כי זה דרכם למו גם בזמן הזה כי אני רואה כמה בחורי חמד שכאים בשאלתם אצלי ואח"כ מספר לי שכבר שאל אצל רב פלוני ופלוני והם אמרו לו כך ואני אמרתי לו כך ואח"כ שוקל לעצמו כדת מה לעשות, ובאמת כי בגמ' אמרו בזה בדאורייתא להחמיר ובדרבנן להקל והולכין אחר המיקל.

והנה כל זה אמרתי לרשום ולשלחו למעכ"ת וישמע חכם ויוסיף לקח ולפענ"ד די בזה להסביר כל הענין והטעות לכל מי שרוצה להורות על האמת והשם הטוב יתן בעיני בני אדם לדונינו לכף זכות וכל הדין לכף זכות מן השמים דיין אותו לכף זכות ידי"ג דושה"ט ושכת"ר בלב ונפש.

מנשה הקטן

המקיימים את העולם ועל הכל פיהם בונים עולמות חדשות בכל יום כמבואר בזוה"ק ומי זוטר מה שאמר אביי לא מסגינא רישא אבי סדיא להפוך בזכותיה ואחד מן החכמים אמר פסלינא להו לדינא וודאי וודאי אנן יתמי דיתמי כד חזינן צ"מ אפילו לא שנה רק פרק אחד וכ"ש ת"ח מופלגים צריכים למשכוני נפשן להבינם ולהבינם ואם ח"ו קצתם מהם לא הבינו או חושבים להלכה דרך אחרת הריני דן אותם לכף זכות והרי ראב"ע אמר הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים כלילות עד שדרשה בן זומא וכל אחד יש לו חלק בתורתנו הקדושה כל זמן שכוונתו לשם שמים.

והנה בשבוע העברה כתבתי למעכ"ת כמה שבו דברנו אי מותר לחלוק על גדול הדור ובדין חכם שאסר אי חבירו רשאי להתיר וגם צרפתי לו שם מכתב שכתבתי להרב עלבוערג בזה, ואני חושב שבזה יראו הדרך ילכו בה שאדרכה לא זה שמותר לחלוק על גדול הדור ואדרכה איסור גמור ועבירה גדולה הוא שלא לחלוק אם יצא לו ע"פ הלכה לאחר שיקול דעתו ושכלו בתורתנו הקדושה ע"פ יסודות נאמנים המקובלים עלינו מפי משה רבינו ע"ה וכל המונע אחרים מלחלוק על גדול מפני איזה טעם שהוא הרי הוא מכשיל את הרבים ומנחיל שקר בכרם ישראל, ופשוט שכל ת"ח וכ"ש גדול הדור כשפוסק הלכה אינו פוסק שכן רצונו אלא שכן רצון הבורא ושזה הוא כוונת התורה ואם ח"ו טעה וודאי רצונו שלא יפסקו כותיה ולא יסמכו דאטו אנן חשדינן שגדול הדור או סתם ת"ח רוצה ח"ו שבנ"י יחללו שבת או יעשו איזה עבירה אחרת על פי פסקו אם ח"ו טעה במה שפסק וודאי ישמח הגדול הדור אם מי שהוא יחלוק עליו ויודה על האמת אם יראה לו להודות ואם לאו ממילא החולק לא יגרע מגדלותו וכן להיפוך החולק אם כוונתו לעמוד על האמת ח"ו בדעתו לסלף התורה ומי הוא שחושדין בו שכותב הלכות נגד התורה ברשותו אוי לו ואוי לנפשו אם מי שהוא מפני הכבוד המדומה ירצה לחלוק על גדול הדור רק לשם כבוד שלו ולסלף דברי תורה וח"ו ישראל או רבים מבנ"י ח"ו יחללו שבת בשביל זה ומי שחושדים בו בדבר כזה הרי חושדים אותו שהוא רשע גמור ואין לצרפו למנין שהוא בכלל ירבעם בן נבט שחטא והחטיא את הרבים ומי זה אשר לא חש לזה אבל האמת כי מצוה הוא לברר האמת ועל הב"ד הגדול שבירושלים אמרו ז"ל הורו ב"ד להתיר את החלב ואח"כ בא תלמיד וחלק עליהם והראה שטעו לא זה שחייבים לחזור מהוראתם אלא חייבים להביא קרבן וכבר אמר המלך שגיאאות מי יבין.

האמנם עכשיו כיון שדבר אלי על הטעלעפאן והזכיר מענין עירוב בארא פארק וגם מה שאמר רב אחד מפלעטבוש, והנה כבר כתבתי לו במכתבי הראשון שאין לי דוכרים אחרים ואין לשום רב גדול או קטן הן בפלעטבוש הן במקום אחר לדבר בשמי כלום ואין אדם יכול לדבר בשם מי שהוא אלא אם עשאו שליח ואני לא עשיתי שליח לשום אדם לדבר בשמי וכבר כתבתי בקונטרסי והנני כופל ושונה שאין לי שום עסק ויריעה מהעירוב שנעשה בפלעטבוש האין נעשה ומי הוא שעשאהו ולא שאלו אותי כיצד לעשותו ואין אני משגיח ולא נותן השגחה עליו האמנם כעצם מצות עירובין ותיקונם ככל העירות על זה כתבתי והנני מוסר נפשי להחזיר עטרה ליושנה מצות עשה דרבנן שמצוה לקיימה ואין בנו כח בסברות שלנו אפילו הכי גדולות וטובות לבטל מצוה ממצות התורה ואפילו מנהג

אין לנו כח לבטל וכ"ש מצוה שתקנה לנו שלמה המלך ובית דינו לבטל ח"ו בטעמים קלושים וחלושים ואפילו היו טעמים טובים וחזקים ונאמנים, ובשלמא אלו היינו אנחנו עכשיו רוצים לחדש מצות עירובין אז היינו יכולין לטעון ולשקול טעמים זה כנגד זה אם עדיף לתקן מצות עירובין שע"ז אפשר שיכאו אחרים לטלטל טלטולים שלא היו מטלטלים בלי עירוב או עדיף שלא לתקן ולהניח חילול שבת שמחללין ע"י שכחה ושוגג ובלתי ידיעה וכיוצא בזה כמו שהארכתי בזה, אבל כאמת לפנינו אין זה השאלה שהרי יש לפנינו מצות עשה שתקן שלמה המלך ובית דינו לתקן עירובין בכל מקום שאפשר מפני המכשול עיין ביצה ט"ז קלקולא וברש"י שם ובש"מ שם ובגמ' עירובין ס"ד ורכינו הגדול הרא"ש נדה לרכינו יעקב מבאלינסא על שלא רצה לתקן עירוב עם צורת הפתח רק שהחמיר וקרא לו זקן ממרא והתשב"ץ קרא שמא מינות נזרקה בו וזכות גדולה הוא למתקן וגדול האחרונים האב"ן כתשובה כתב שמי שאינו מניח לעשות עירוב עתיד ליתן את הדין וכדומה וכדומה ואין להאריך כי כבר הארכתי בזה וא"כ השאלה לפנינו אם לקיים המצוה כמו שתקנו לנו שלמה ובית דינו או לסמוך על סברתנו שאפשר יגרום לטלטול שלא היו מטלטלים בלתי זה, ובפרט כי בדבר זה נמי אנו לאו יחידא אנו חרד דמעולם לא חששו לחשות כאלו שהרי היו עירובין מימות שלמה עד דורינו אנו בכל העירות גדולות וקטנות עירות שהיו בהם הרבה אנשים מאדערנים מקילים באיסורי שבת ואדרכה שקרו בשבילם לתקן עירובין.

והגאון ר' צבי פסח פראנק ז"ל רבה של ירושלים במכתבו כ"ה מר חשון תש"כ לועד למען תיקון עירובין בנוא יארק כתב לאלה הגדולים שמודים שיש דרך לעשות תיקון עירובין ולהרים מכשול מדרך עם ה' כך שהם נמנעים מחשש תקלה צדדית שאפשר לצאת מתיקון זה שאחרים יחשבו הואיל והותרה הותרה גם בלי תיקון כתב שמלבד שכבר אמרו הראשונים שאין לנו לגזור גזירות מעצמינו והביא שם דברי המג"א סי' ש"א סעי' נ"ח ודברי הח"ס או"ח סי' צ"ט וגם הביא דברי הגה"ק בעל חי' הרי"ס ששמת מאד בתיקון עירובין בווארשא שיש לסמוך על תשו' מהרי"ט הגם שיש לפקפק הרבה בחי' מהרי"ט עם כל זה בשעת דחק גדול כמו פה ק"ק וורשא בודאי כדאי הגאון מהרי"ט לסמוך עליו עכ"ל. הרי דאף שלמעשה ה"י מפקפק בדינו של מהרי"ט מ"מ בשביל תיקון עירובין של עיר גדולה שמח עליו מפני הדחק א"כ מכ"ש כמנהטן שהנחיצות לתיקון עירובין גדולה עד מאד בודאי כל המסייעים למצוה דכה זו זכות הרבים יגן עליהם על העושים והמעשים עכ"ל וגם הגה"ק ר' יונתן שטייף זי"ע והגאונים החזו"א והגר"ח ע"ל לא חששו לה.

איברא דגם גאון דודנו ר' משה פיינשטיין שליט"א לא חש לה שהרי כתב להדיא במכתבו לקיו גארדענס שדבר גדול עושים להציל רבים מחילול שבת וגם כתשובה לדעטרויט מח' אלול תש"מ כתב שיש להתיר לתקן עירובין וגם המציאות שככל עירות בארץ ישראל בירושלים עיה"ק ת"א חיפה ועוד אנטווערפאן וגם פה בארה"ב בפאר ראקאווי פארעסט הילסט קיו גארדענס סי געיט מאנרא ניו סקווער וגם ככל מעוני קיין

בבאנגאלווס ועוד וקודם ולא חששו משום שמא יוכל של בה, ולמה נחוש דוקא בכרוקלין מה שלא חששו בשום מקום.

ולא אוכל לעבור מלהגיד קושט דברי אמת דבקול קורא שיצא בכסלו תשל"ט וז"ל אזרהה חמורה נגד תיקון עירובין בניו יארק, היות שבזמן האחרון התחילו איזה אנשים בשכונת פלטבוש להרעיש אודות עירובין שם אנו מפרסמין כזה דעת תורה שהוא דבר שכבר נאסר על ידי גדולי הרבנים שבארה"ב שכדורנו ושכדורות שלפנינו בין בניו יארק ובין בשאר עיירות גדולות בכל רחבי ארה"ב וכיום ח"י סיון תשכ"ב התאספו באגודת הרבנים מגדולי ראשי הישיבות והרבנים מגדולי ישראל ביזמת מרן הגאון ר' אהרן קאטלער זצ"ל וחתמו על איסור לעשות עירוב בניו יארק וכו'.

והנה הרואה יראה בקול קורא זה שהוא מזוייף מתוכו ורצו איזה זייפנים להשלות הרבנים שכ' ז"ל אנו מפרסים בהדעת תורה שהוא דבר שכבר נאסר ע"י גדולי הרבנים שבארה"ב שכדורנו ושכדורות שלפנינו בין בניו יארק ובין בשאר עיירות גדולות בכל רחבי ארה"ב וזה אינו אמת שמעולם לא נאסר לא על ידי רבנים גדולים ולא על ידי רבנים קטנים בכל עירות גדולות בארה"ב לתקן עירובין ולא ה' ולא נברא דבר כזה והוא שקר מוחלט ומה שהביאו בסמוך מיום ח"י סיון תשכ"ב אמת הרב אבן שם ה' האיסור על ניו יארק ועל ניו יארק לברו ואפילו לא על עיר ברקלין כלל וכן מבואר בהאיסור שם שמונח באגודת הרבנים, וכ"כ להדיא הגאון ר' משה פיינשטיין במכתבו מט' ניסן תשל"ד להרה"ג מוהר"ר שטיינבערג שרק על ניו יארק ה' האיסור ע"ש וא"כ שני זיופים ישנם חדא שלא נאסר מגאוני דורות שלפנינו כלל וגם מגאוני דורינו לא נאסר בכל רחבי ארה"ב וא"כ כל החותמים שם על שטר מזוייף חתמו וחתיתם עכ"ז מזויפת הוא ובאמת כי הרבה רבנים שחתמו שם אמרו לי שלא ידעו כלל מה שכתבו שם.

עוד זיוף אחד יש בקו"ק זה שחתמו שם הגאון ר' משה פיינשטיין בין החותמים והוא ג"כ שקר כי למען האמת הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א מעולם לא חתם על קול קורא זה והם זייפו חתימתו ולי יש קאפי מהארגינעל ושם לא נמצא שמו של הגאון ר"מ פיינשטיין שליט"א ולוטה פה צילום מהארגינעל ויראה שלא נמצא שם חתימת הגאון שליט"א.

ועתה אשאל למעכ"ת כל בית ישראל מדליקין נרות חנוכה כפי שתקנו לנו חשמונאי ובניו ובמדינה זו בעונ"ה הרבה בתים מאדערנים שמדליקין נרות חנוכה אבל ג"כ מדליקין (קראצמעך טר"י ר"ל) ובהרבה פעקטאריס ישנם שניהם יחד ועתה האם יבא מי שהוא ויאמר שיש לבטל הדלקת נרות חנוכה מפני שגורמים עי"ז שנכשלים על ידי הדלקתן שמדליקין גם קראצמעך אילן וכי לא נאמר שזה ח"ו בא לעקור מצוה ממצות חז"ל אלא אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע ואם יש איזה רשע שיכשל בה ע"ז אמרינן צדיקים ילכו עם ופושעים יכשלו עם ואין לנו חשבונות במצות הבורא ב"ה אלא לקיימם כמו שקבלנו מאבותינו ויש לי ב"ה קבלה אמיתית מאבותי ומרבותינו הקדושים אשר מקיום המצוה לא יצא דבר רע ולא יבא מכשול ח"ו ממקיים מצוה או מצוות בשביל שאיזה רשע ח"ו יכשל וע"ז אמרינן הלעיטהו לרשע ואין אנו אחראים להם באופן זה לבטל מצוה

והרי אמרו ז"ל אין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך וכ"ש שאין אומרים לרבים שיחטאו ח"ו בחילול ע"י הוצאות כלי עירוב בשביל שיזכה אחד שאולי יכשל ח"ו. איכרא בכמחצה"ש א"ח סי' של"ד ס"א בנפלה דליקה בשבת מצילין מזון ג' סעודות ולא יותר משום דאיכא למיחש משום דטרודים בהצלה ישכחו השבת וכו' וכתב המג"א סק"א יש מתירים דוקא בבית אחר ובמחצה"ש הטעם שלא התיר כ"א מזון ג"ס דאי לא נתיר לו להציל א"ל שמא יחלל שבת במזיד ואם נתיר לו להציל א"ל מצד טרדה ישכח שהוא שבת ויחלל שבת לכן יותר טוב שלא להתיר לו להציל (שאר מוקצה) כדי שלא יחלל שבת בשוגג דטפי ראוי להשגיח שלא יבא לידי שוגג מכדי שלא יבוא לידי מזיד דהמחלל במזיד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראין לפושעים ועדיף להצילו מהשוגג ע"ש הנה מפורש דעל השוגג יותר יש לחוש להציל מהמזיד ונפשט נמי ספיקן דחו"ל תקנו עירובין בשביל השוגגין ועל המזידין אין אנו אחראין וזה ברור בס"ד, ולזה העיר אותי הרה"ג מהר"ח מיאקא שליט"א.

והיות כי אז אמר הרב לובין כי כנראה שאני הוא יחיד בדבר שאומר שמתר לעשות עירובין בעירות גדולות הגם כי באמת לענין תורה אפילו יחיד נמי צריך לומר דעתו אמנם כבר ביררתי בעזה"י בקונטרסי אום אני חומה שאדרכה כמעט כל הפוסקים ס"ל להתיר מ"מ אשלח לו פה כמה קטעים כדי שיראה כמו עיניו ואם ירצה יכול להראות גם לידידי הרב לובין ועוד למי שהוא לתועלת הענין ושח"ו אין אני מחדש חדשות אלא מלבן ומברר העתיקות.

והנה פה איזה מכתבים מגדולי הרבנים שיחי' שכתבו לעודד לעשות ולתקן עירוב בווייליאמסבורג וגם רצוף פה ימצא כרוז שנתפרסם בשנת תש"ך מועד הרבנים למען תיקן עירובין במאנהאטען והנה כל הני גדולים שחתמו ואמרו לתקן עירובין והכריזו שכותבים למען כבוד השבת והצלת אלפים ורבבות מישראל מחללה ואטו כל הני גדולי ישראל לא נחשבו לכלום ואין דעתם דעת תורה ח"ו וגם בזמן הזה כמעט כולם שדברתי עמהם אמרו שלדינא מודים הם שמתר לעשות עירוב (לכד מאחד) והלא גם הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א כתב בכמה מקומות שדעת המתירים מרוכה ויש לסמוך עליהם ושאינו מוחה נגד המתירים לעשות עירוב כמבואר בקול קורא הני"ל ולכן ראיתי כי מן השמים הוא דנזדמן שהושב המכתב כדי להוסיף הני מילי מעליותא למען האמת ולברר האמת בתורתנו הקדושה וי"ר שלא נכשל ח"ו ולא נכוש לא בעולם הזה ולא בעוה"ב ואם ח"ו טעיתי מוטב שאכסוף בעולם הזה ולא אכסוף בעוה"ב ח"ו.

ובזה הנני ידירו דושכ"ת ואבקש ממך לעבור על דברי אלו כי לפענ"ד במשורה נתנו ואם יש לו איזה פקפוקים או השגות אל ימנע עצמו אלא יכתוב לי ואם יהי' ממש בדבריו ודאי אחזור ואכריז דברי שאמרת טעות הם ואם לאו אז נא לפרסם האמת בין החכרים ותלמידים המבקשים וצמאים לדבר ה' זו הלכה לאמיתה של תורה אלו דברי אדם מועט לעולם אסקופה הנדרסת תחת כפות רגלי ת"ח הלומדים תורה לשמה דושה"ט ושכ"ת בלב ונפש.

נ.ב. עוד צרפתי פה מכתב שכתבתי לאחד למען כבוד הגאון מרן ר' משה פיינשטיין שליט"א.

אי יש מצוה לתקן עירובין בכל המקומות שאפשר

אור ליום שנפלו בו כי טוב התשמ"א בני יצו"א מע"כ ידידי נפשי הרה"ג כו' כש"ת מוה"ר יוסף געלב שליט"א ומע"כ הרה"ג כו' כש"ת ר' שלמה לובין שליט"א

אחדשה"ט וש"ת בירידות נאמנה,

קבלתי מכתבכם עם הערות על מכתבי הנה מה שכתבתם שלא מצאתם בש"ע שיש מצוה חיובית לעשות עירוב ובלשון ש"ע הלי' עירובין סי' שס"ו דגזרו חכמים לטלטל עד שיערכו ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיובית לעשות עירוב וכזה הקשטם הדמיון שדמיתי ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיובית ולכן שפיר חיישינן לתקלה כיון דלאו מצוה חיובית היא וזה פשוט לכם שזה דעת הגאון ר' משה פיינשטיין שליט"א דכיון דליכא מצוה חיובית שפיר חיישינן לתקלה דזמנין דהעירוב מתקלקל והעמי הארץ מטלטלין בלי עירוב ע"כ.

ולפענ"ד לא ידענא מה אדון ביה חדא מה שכתבתם שזה דעת הגאון ר' משה פיינשטיין באמת כי הגאון ר' משה שליט"א במכתבו לקווינס כתב (ט' ניסן תשל"ו להרה"ג ר' פרץ שטיינבערג) וז"ל הנני רואה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג וכמזיד וזה היה גם דעת מרן הגר"א זצוק"ל נא לעיין שם בכל המכתב (ואם תרצו ואין לכם שם המכתב אשלח לכם צילום מהנ"ל) והנה דלא חש הגאון ר' משה לשמא יתקלקל העירוב או משום מכשול שיבא ע"י העירוב וכן התיר הגאון ר' משה את העירוב בפאר ראקאוויי ואך זה ח' אלול תש"מ כתב מכתב להרה"ג ר' יחזקאל גרובנער בדעטרויט שבמקומות שמבקשים הציבור עירובין יש להתישב באיכא רבים תובעים לצורך גדול ויש להשתדל בזה ע"ש אם יש לו המכתב הוזה ואם אין לו אשלח לו כל"נ גם מזה צילום. והגם שהזכיר מקלקול אמנם הרי כתב שיש להשתדל ולעשות עירוב וגם מעולם לא חששו שיתקלקל העירוב דא"כ האיך עשו עירובין בכל מקומות מושבות בני ישראל בכל העולם כולו מימות שלמה המלך ועד תתה ואטו כל הני לא ידעו מה שאנן ידעינן, וגם בזמן הזה ככל העולם ישנם עירובין לכד בארה"כ באיזה עירות ואטו כ"ע קטלא קניא אינון וכירושלים ותל אביב וחיפה והאג ואנטווערפען ווארשא ווילנא ויען ופאריז לא חששו ואין חוששין לקלקול ואנן נגזור מה שלא גזרו מעולם.

ומה שכתבתם דלאו מצוה חיובית היא נא לעיין מה שכתבתי בזה בקונטרס אום אני חומה דף ה' נתיב כ' אמנם מה שכתבתם דבש"ע סי' שס"ו לא נזכר בלשון ש"ע רק ואסרו וגזרו חכמים לטלטל ולא כתוב שום לשון שיש מצוה חיובית לעשות עירוב הנה כנראה לא באתם בש"ע רק עד ס"א אבל הנה כסי' שס"ו סי"ג כתב וז"ל מצוה לחזור אחר עירובי חצרות סי"ד מברך על מצות עירוב והטור סי' שצ"ה כתב דמצוה לחזור אחר עירוב. בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות ע"ש ומבואר דמצוה לערב. ועיין ביאור הגר"א וראב"ד בהשגות סוף הלכות עירובין.

ואגב במ"ב ש"ע הנ"ל כתב מצוה לחזור וז"ל פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול ע"כ הנה כתב מפורש דהטעם שמצוה לחזור אחר שיתופי מבואות ולתקן עירובין הוא בשביל

העם ששוכחין ומטלטלין ולא משום סוסים וחמורים ובהמות שהיו להם או בשביל הטשאלענט וכיוצא בזה שיוכלו להוציא ולהכניס אלא המצוה לערב הוא בשביל השוגגים שלא ישכחו ויבואו לירי איסור טלטול וחייב זה הוא לעולם ותיובתא הוא להסברות שהוציאו דתקון עירובין היו כך במקומות שלא הי' אפשר באופן אחר להשקות הבהמות וכיוצא בזה וזה ברור מאד. עכ"פ בעירות גדולות שרבים צריכים לעירוב ורוצים בעירוב לכ"ע הוה מצוה לערב ומצוה חיובית ולפי דעת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהל' ברכות הוא כמצוות מעקה ומוזזה שאין אדם חייב עכ"פ לעשותן שאם רוצה אדם לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב אבל אם יש לו בית חייב במוזזה ובמעקה בע"כ והכ"נ לענין עירובין דכל שהוא דר יחידי אין צריך לערב אבל עם הוא דר בעיר או חצר של רבים מצוה להרר אחר עירוב ולחקן ע"ש ועיין מרדכי עירובין ס"ח וז"ל מכאן משמע דמצוה לערב דלא ליתי לירי איסור ובהגמ"י כתבו כן בשם תוס' עכ"פ ודאי דאיכא מ"ע לערב בעירות ובחצרות של רבים והם הם דברי הסמ"ג אשר הבאתי (ואצרך פה צילום ממכתב אשר כתבתי בזה לתלמיד ישיבה).

ומש"כ עוד בביאור הלכה סי' שמ"ב סק"ז שיש להחמיר בענין עירוב אע"ג שאין ששים רבוא בעיר אם הרחובות רחבין ט"ז אמה וכיון דהמשנה ברורה הוא פוסק אחרון שכל בית ישראל נשען עליהם ממילא צריך לשמוע להחפץ חיים בענין זה.

אהובי ידידי לולי שהכרתי אתכם בטוב וידעתי שכונתכם לשם שמים הייתי חושב שרק לקנטר באתם והייתי מתחרט על מכתבי הראשון אשר כתבתי אמנם אני דן אתכם לכף זכות שפשוט נעלמה מכם כללי הוראה וכלל גדול הוא בירינו היכי גדול רוצה לחדש דבר ולא נהגו כותיה אין הלכה כמותו אפילו יהי' כאלהו וכמו שכתבתי לכם במכתבי הצעיר ועתה וכי לא ראינו בכל העולם עירבו בכל העירות בין שהיו שם ט"ז אמה ובין לא היו וכי אין בכל הפוסקים כח להכריע נגד המשנה ברורה שהיה פוסק גדול ברורינו והיכן ראה שנהגו כהמשנה ברורה כזה צר לי מאד שאני רואה שבני תורה אינם רוצים לדאות או להודות על האמת ואפילו המחמירין בכאן לערב לא הביאו טעם זה אלא חפשו טעמים לאסור או משום ששים רבוא לפי שיטתם דס"ל שיש ששים רבוא או משום גזירה וכיוצא בזה אבל מה טעם לאסור על דבר שנהגו כ"ע שלא כדברי המ"ב בזה. והרי אפילו על דברי חנאים ואמוראים אם נהג עלמא אמרו שכבר נהג עלמא ע"פ ספרים חצונים וכיוצא בזה והאדרכתי בזה הרבה במקום אחר ומה לו ענין של המ"ב לכאן.

איברא דגם בעיקר הערתו לדין ליכא תיובתא מדברי מרן המ"ב אפילו לשיטת מע"כ דיש לפסוק כותיה דפשוט דהמ"ב כתב דבריו במקום דאינו מוקף מחיצות אבל במקום שהעיר מוקף מחיצות מודי דלא הוי רה"ר ולא זאת בלי ששים רבוא אלא אפילו איכא ששים רבוא דלדעתו לפי שיטה זו אין נפ"מ בין ששים רבוא בוקעין או ליכא ששים רבוא בוקעים בו אלא כל שיש לו ט"ז אמה רוחב ושאר תנאי רה"ר יש לחוש דהו"ל רה"ר כשיטא קמייחא בש"ע והוא פשוט למעיין שם וא"כ אדרבה לדין עלתה לן קולא מדעת המ"ב לענין עירובין בברוקלין שהרי המ"ב לשיטתו כיון דאין נפ"מ לדידיה בין ששים רבוא לפחות מששים רבוא אלא העיקר אצלו שאם המקום מוקף מותר לערב בו ואם אינו

מוקף אסור לערב וא"כ פשוט דלדעת המ"ב אפילו עיר שיש שם ששים רבוא אם הוא מוקף מחיצות מותר לערב בה א"כ נוא יארק וברוקלין שהוא מוקף מחיצות נו יארק הוא מוקף מד' רוחות כמבואר כל זה בשו"ת אגרות משה סי' קל"ט ע"ש וברוקלין מוקף מג' צדדים במחיצות המים שהם בנוים בידי אדם יותר מרוב מחיצות והו"ל מחיצה לכ"ע לא מיבעיא לדעת החולקים על התוס' שהוא שיטת הרמב"ן ודעימיה דאפילו רק מחיצת המים הו"ל מחיצה כל שטח שדרך בני אדם להקיפו מיקרי שניכר שנמצא תוך אפילו עשויות בידי שמים עיין שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח וסי' קי"ב דעת הנובי"ש שכל הפוסקים לא ס"ל כתוס' לחלק בין מחיצה שנעשה ביד"א או ביד"ש ועיין חזו"א הל' עירובין סי' מ"ג סק"א ובמכתב הגר"ע זצ"ל מוילנא אלול תרח"ץ שכתב לפאריז להרב אליהו מונק. אלא אפילו ולשיטת התוס' עירובין כ"ב דמחיצות העשויות בידי שמים לאו מחיצות הן ע"ש ד"ה אילמא ובח"צ נראה דפסק כתוס' ומיהו הגר"ע כתב דאפילו להתוס' אינו אלא מדרבנן וצריך צוה"פ אבל מדאורייתא יצא מדין רה"ר אלא דלא מהני לשם מחיצה כלי צוה"פ והמג"א סוסי' שס"ג כתב דאפילו להתוס' דאחי רבים ומבטלי מחיצתא ב"ש ומיהו לא מקרי רבים פחות מששים רבוא אלא שמדכדי א"ז ה' עירובין לא משמע הכי והמג"א לא ראה דברי א"ז כידוע ומיהו היכי דנעשה מחיצת המים בידי אדם להחזיק השפת הים כה"ג לכ"ע מהני וא"כ כיון דברוקלין נמי איכא ג' מחיצות מוקפים במים ורוב נעשה בידי אדם כה"ג כיון דהוי עומד מרובה על הפרוץ ודאי מודה המ"ב דלא הוי רה"ר וזה פשוט מאד. וכ"ש דליכא כאן מבואות מפולשות מעבר לעבר ועוד כמה טעמים להתירא א"כ כ"ש הוא דלהמ"ב נמי מותר לערב בברוקלין ובנוא יארק ואדרכה לדידיה אין נפ"מ בין ששים רבוא לליכא ששים רבוא וא"כ לדידיה נמי ליכא האי חששא דחש לה הגאון ר' משה פיינשטיין דבעירות גדולות יטעו שמותר לערב ואדרכה הרי להמ"ב אין נפ"מ אם הם גדולות או קטנות שהרי אפילו ליכא ששים רבוא נמי לדידיה רה"ר מקרי ולא נפ"מ אלא אי מוקף מחיצות או לא וא"כ יצא לנו ראי' ברורה מהמ"ב שלא חש להאי חששא שמא יטעו שמותר לערב בעירות שיש שם ששים רבוא דלדעתו מותר לערב אפילו יש שם ששים רבוא ואין בו איסור אלא כשאינו מוקף ואפילו פחות מששים רבוא וששים רבוא לא מעלה ולא מוריד.

איכא דלדעה ראשונה בש"ע ולשיטת המשכנות יעקב ודעימיה שכתבו כולהו דאפילו פחות מששים רבוא נמי הוה רה"ר ולא תלו רק בדיני רה"ר א"כ כולהו ס"ל דאין נפ"מ בין פחות ליותר מששים רבוא וא"כ ה"ה להפוסקים דס"ל דתלוי בששים רבוא מ"מ לא חיישינן משום טעותא כמו שלא חיישינן לדידהו ודו"ק כי זה נקודה יקרה וחדשה הוא אצלי בזה נגד המחמדין וראי' ברורה ואפריון נמטייה דדלי לי מרגנותא טבא כס"ד. לבד מכל הני טעמי שכתבתי בקונטרסי הנ"ל דכאן כ"ע מודים.

וכל זה לפמ"ש לעיל אבל גם לעיקר ההלכה הרי מן המ"ב בעצמו כתב שרק לעצמו יש להחמיר אכל לאחרים אין להחמיר ואין למחות באחדים הדושים לסמוך אמחירין לעשות עירובין וא"כ אם המ"ב פסק שאין למחות והרי הוא פסק ההלכה ולמה א"כ באים הבאים כשמו ומוחין לעשות עירובין בשעה שהוא ז"ל פסק שאין למחות וא"כ מי שמוחה

בדבר הרי עובר על פסק המ"ב ז"ל שכתב שאין למחות וכ"ש הני שחולפין ומשברין את העירוב שהוא בגדר מזיק ממון ישראל ומכשיל את הרבים שהרי באמת כמה וכמה שסומכין על העירוב שכבר נעשה והמקלקל את העירוב הרי הוא מכשיל הרבים וחטא הרבים תלוי בו והגם שכונתם לש"ש מ"מ וה' יסלח לה אפילו כשלא נעשה האיסור וכ"ש להיפוך. עכ"פ לפענ"ד לא מצאתי שום טעם והיתר לצאת במחאות כאלו ולקלקל העירובין בכח וכיוצא בזה ולבזות רבנים המתירין עירובין במקום שהוא היתר גמור לכל הפוסקים עד דורינו אנו ולא חשו כלל לחששות אשר חדשים מקרוב באו לחשוש להם. עוד אחת מה שכתבתי כבר והנני לחזור על זה דהרי קיי"ל אין אומרים לו לאדם חטא כשכיל שיזכה חבריך וכ"ש היכא דהחטא הוא ודאי והזכות הוא ספק ודאי שאין אומרים לו חטא וא"כ התיקון הוא ודאי שממש אי אפשר להזהר מאיסור הוצאה שלא להכשל בה וכמ"ש הח"ס סי" צ"ט בא"ח שם שהוא מעיד שתיקון עירובין הוא תיקון גדול שממש א"א להשמר מאיסור הוצאה ע"ש לשון קדשו והמכשול ספק שמא יקילו קצתם באיסור ע"י העירוב כה"ג ודאי דאין מניחין הודאי שהוא ודאי תיקון מפני הספק קלקול וזה ברור בס"ד.

ועיין מחה"ש ס' של"ד דטפי יש להשגיח שלא יבא שוגג בחילול שבת מכדי שלא יבא לידי מזיד דהמחלל שבת כמזיד רשע ופושע הוא ואין אנו אחראין על הפושעים אבל שקדו חכמים להציל מהשגיאה והכ"נ מצות עירוב הוא להציל מהשגיאה ואם אחד יחלל כמזיד אין אנו אחראין לו.

ועתה אשאל למעלתכם למה לא נלחמו בני הישיבות שאגודת הרבנים תקבל לשמור שבת כפסק המ"ב שפסק כשיטת ר"ת להמתין 72 רגעים אחר השקיעה והם מחללים שבת לפי שיטת ר"ת וחייבים סקילה ואלפים ורבבות מישראל ע"פ פסקם ואין פוצה פה ומצפץ ושיטת ר"ת הוא מוסכמת מרוב הפוסקים הראשונים ואחרונים ובפרט הגר"ח מבריסק ז"ל ומרן הגר"א קאטלער ז"ל ושבת הוא איסור סקילה האיך לא נחוש להמ"ב וכל הפוסקים ולמה שותקים הבני תורה על זה ואטו בפסק זה המ"ב טעה ח"ו בדמיונו או שהוא ענין של דו פרצופים וגם בענין בלוריות שפסק המ"ב שאין להניח תפילין ושיש חשש ברכה לבטלה וקרפתא דלא מנח תפילין למה לא חששו לו ומגדלין בלוריות תלמידים וגם אפשר ראשי ישיבות ולמה מגלחין כמה הפאות והזקן והמ"ב העלה זה בצ"ע ועכ"פ סתם בעלי בתים, ובגילוי כשר ועוד עשרות ואפשר למאות פוסקים אשר המ"ב אוסר ואין איש שם על לב ומזולזלין ומקילין ועושין כרצונם רק במקום שיש מצוה להציל אלפים ורבבות מישראל מחילול שבת אשר שקדו עליהם כל בית ישראל ע"י תיקון עירובין ופסקו בגמ' ובכל הפוסקים דהלכה כדברי המיקל בעירוב ואטו אנן ח"ו אין מאמינים בדברי חכמינו ז"ל שפסקו הלכה כדברי המיקל בעירוב אלא יש לנו להחמיר ולחפש אחר חומרא אשר כל הפוסקים חולקים עליה והרי זה בעצמו הוא ח"ו לבלול המוחות ועקמימות גדולה אנחנו מאמינים באמונה שלמה בכל התורה ושזאת התורה לא תהא מוחלפת ואם פסקו הלכה כדברי המיקל בעירוב זו היא תורת משה וכל הכופר בזה ככופר בכל התורה דמה לי הלכה אחת ומה לי כל התורה וגדלותו של המ"ב לא נתמעט

אפילו כל שהוא בשביל זה אלא כך הוא דרכה של תורה ואם מר בר רב אשי לא חש וכתב על אביו רב אשי הא דאבא דקטנותא הוא (בגמ' גיטין) לפי שהיו מחפשיין אחר האמת ואם ראה שאין הלכה כאביו ח"ו לא רצה לומר דבר שיהא נראה נגד הכבוד אלא אמר שהוא דקטנותא ולבסוף נתחכם אבל לומר על אדם יהי מי שיהיה שהוא כמשה רבינו ואסור לחלוק עליו אין זה דרך התורה שנתנה לנו ע"י משה רבינו.

איברא דאפילו משה רבינו ע"ה מה שהוציא מדעתו יש בגמ' שאמר משה נשא ק"ו בעצמו אמר ומה מדינים שלא באו אלא לעזור את מואב אמרה תורה צרור את המדינים והכתם אותם מואבים עצמן לא כ"ש אמר לו הקב"ה לא כשעלתה על דעתך עלתה על דעתי שתי פרידות טובות יש לי להוציא מהן וכו' (ב"ק ל"ח) ועיין תוס' ד"ה נשא ודו"ק ואהרן אמר לו שמא שמעת בקדשי שעה והודה לו ולא בוש. ומה שאמרתם שזה סניף לשיטת הגאון ר' משה פיינשטיין לא ידענא מאי קאמריית הלא הגאון ר' משה כתב להדיא להיפוך מזה בתשובה בספרו ח"א סי' קל"ט ע"ש וגם בכמה מכתבים ועוד כתב הגאון ר' משה שיש לסמוך על המתירים אפילו נגד דעתו וכבר הבאתי דבריו בזה וכתב מפורש דאין למחות בהעושיין עירובין הגם שהוא לעצמו אינו מצטרף להמתירין וא"כ מה הרעש הגדול אם המתירין סומכין עצמן על כל הפוסקים והש"ע ונושאי כליו שמתירין עירובין ואדרבה המוחים בעשיית עירוב הם עושיין נגד דעתו ורצונו של הגאון שליט"א שכתב להדיא דאין למחות להעושיין עירובין. וודאי דחס ושלום אין בנו כח לחלוק על גדולי הפוסקים בלי ראיות וכמו שביררתי כל זה בקונטרס הראיות.

ומ"ש שראה כמה בירושלים יראים שאינם מטלטלים בעירוב שם אני תמה וכי זה ראי' אדרבה למה לא הביא שראה כמה מטלטלים וכל הרבנים לא מיחו בידם אלא שמיעוטא דמיעוטא לעצמן החמירו ותבא עליהם ברכה אבל לכל העולם לא ראינו מחאה לא מהגאון מבריסק ולא מהגאון מטשעבין ולא משאר הגאונים שמיחו על חילול שבת ולא קראו שום בן ישראל שמטלטל ע"י עירוב שהוא מחלל שבת וחייב סקילה ואסור לו לעלות לתורה וכיוצא בדברים מי שמע כזאת על מי שסומך עצמו ועושה כדין וכדת של תורה שיקראו אותו מחלל שבת וחייב סקילה ח"ו אין לך מלשינות והוצאת שם רע גדול יותר מזה ואפילו מי שסומך רק אדעה יחידאה לא קוראין לו מחלל שבת כפרהסיא וכ"ש מי שסומך על הלכה ברורה מדעת רוב הפוסקים בהל' עירובין דהלכה כדברי המיקל ומוציא שם רע על אחינו בני ישראל עתיד ליתן את הדין. לבד שנראה כאינו מודה בעירוב וכופר בתורת משה שאחרי רבים להטות ומה שכתב שאני צריך לפרסם שאין אני מתיר העירוב כפלעטבוש או כארא פארק הנה כפלעטבוש הדבר ידוע שאני לא תקנתי העירוב וכבר כתבתי לכם ובאמת כי השבוע הי' כן בעתון אלגעמיינער זשורנאל הגם בשינוי ממה שרצייתי וגם לא כתבו האמת מה שהי' בישיבה זו אבל מ"מ הדבר ידוע שאני לא תקנתי ולא עשיתי העירוב כפלעטבוש ואין אני משגיח עליו ובכארא פארק אם באמת יעשו העירוב הרבנים החרדים לדבר ה' ואשר נפשם עגומה על חילול שבת קודש ומוסרים נפשם על קדושתו גם אני אצטרף א"י להתיר וח"ו לי להכחיש האמת ולכתוב שקר קב"ה אמת ותורתו אמת ושונא שקר ואין אני חוזר מההלכה שמתיר לעשות עירובין בכל העירות

עוד בהנ"ל

א' לסדר ויאמן העם התשמ"א בני יצו"א מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג נו"נ כ"ו כש"ת מוה"ר יוסף געלב שליט"א בעמח"ס ברכת יוסף לייקווד נ.ז.
אחדשכ"ת בידדות,

קבלתי מכתבו עם הערות והגם כי דרכי מעולם שלא להשיב פעמים בדבר אחד כידוע ומפורסם הוא בעולם התורה והטעם בזה כדי שלא לבא לידי לימוד לשם נצחון או ח"ו יותר מזה שנוח לו לאדם שלא נכרא ואין אני אומר קבלו דעתי מעולם לשום אדם וכ"ש לת"ח והשומע ישמע פעם ראשונה והחדל יחדל ומה לי ולצרה הזאת לשאת אחריות אחרים עלי צוארי האמנם כיון שראיתי כאן שנשתבש הענין ונתקלקל ונתרוע עיקר היסוד של תיקון עירובין בעונ"ה וכל אחד בונה לעצמו סברות כרסיות בעצם תיקון עירובין וכזה רוצים להפיל חומה ולהכחיש הידוע ומפורסם זה אלפים שנים בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים אשר שלמה המלך תיקן עירובין וכמבואר בגמ' עירובין כ"א ועוד בכמה מקומות בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים וכתבו תיקן עירובין ולא כתבו שלמה גזר על הוצאה הגם שגזר הוא וב"ד גם על הוצאה, וכמעט נכנסים בכלל אינם מודים בעירוב כלל הם ח"ו בכלל צדוקים ופלא קצת כרכינו חננאל עירובין הנ"ל שגרס וז"ל בשעה שתיקן שלמה עירובין וגזר טומאה על הידים, הנה בעירובין כתב תיקן, ונט"י כתב וגזר טומאה על הידים ואפ"ה הו"ל נט"י מצוה דרבנן וזה פשוט לכל בר כי רב דחד יומא. ולכן החלטתי לכתוב מכתב זה למען האמת ולמען כבוד שמו הגדול.

א) הנה מעכ"ת כתב וז"ל קודם כל מכל הראיות שכתב שמצוה לעשות עירוב לא מבואר רק בעירובי חצרות יש מצוה לעשות עירוב אבל אם יש מחיצות מהיכי תיתי דהוא מצוה לערב עכ"ל.

בארה"ב ובכל העולם ע"פ תורתנו הקדושה וכל מקום שיאספו רבנים חרדים לדבר ה' ויתקנו עירובין תבא עליהם ברכה ואני אי"ה אצטרף עמהם ולאחר מאה ועשרים שנה שלמה המלך יצא לנגדי על אשר הגנתי על תקנתו לתקן עירובין ולא הנחתי לבטל דבריו ות"ל כל זמן שאני חי לא תהי' תורת ה' הפקר וכל מה שבכחי אעשה בעזה"י שיקיימה דברי ידידכם המצפה לישועת ה' כהרף עין הכותב למען כבוד התורה וקיומה, דושה"ט ואם יש לכם מה שהוא להעיר אשמח מאד החותם בלב ונפש.

מנשה הקטן

אם פלטה קולמסי דבר שלא כרצונכם ח"ו אתכם הסליחה כי ח"ו אין אני רוצה לומר קבלו דעתי ולא ח"ו להכריח לשום אדם אבל כמו כן אין ברצוני לבטל תורת ה' בשביל פאליטיקא ח"ו.

ב) היכן מצינו דמצוה לעשות מחיצות וכן שמע שטען הרב ביק על ראי' זו וא"כ חזרו כל הדברים שכתב אודות התקלה בנוגע העירוב. וברש"י עירובין כ"א וז"ל שלמה תיקן עירובי הצירות וגזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד חבירו לעשות סייג והביאו דשלמה תיקן איסורים ולא מצות ע"כ.

אהובי ידידי כמדומה אני שאתם נכונים כפושרים עכשיו אי אתם נכונים אפילו בחמי חמים (עיין רש"י שם ברכות ט"ז ע"ב). המרדכי פ' הדר והטור א"ח סי' שצ"ה כתב וז"ל מצוה לחזר בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות ועל שניהם מברך על מצות עירוב ע"כ וכתב הב"י מצוה לחזר כו' כ"כ המרדכי בפ' הדר והביא ראי' מדאמר מבואה דדיירי בה תרי גברי כרבנן ליהוי בלא עירוב וטעמא רבה איכא דלא ליתו לידי איסור לאפוקי ולעילוי באיסור וכ"כ בהג"ה בפ"א מה"ע. והב"ח כתב וז"ל מצוה לחזר כו' כלומר אע"ג דעירובי חצירות וש"מ מערכין אפילו לדבר הרשות מכל מקום מצוה לחזר אחריהם כדי שלא יגיעו לידי איסור טלטול בחצר ובמכויו וכו' ע"ש ורבינו הב"י בש"ע א"ח סי' שצ"ה ס"א ז"ל מצוה לחזר אחר שיתופי מבואות ומברך עליו על מצות עירוב וכו' ועיין ביאור הגר"א שם שצייק ס"ח א' ושבת כ"ג כלומר דשם מבואר דמברכין אמצות דרבנן וכן מבואר מכל הפוסקים דאיכא מצוה לערב ולשתף מבואות ולא רק עירובי חצירות. ובאמת לא הי' לכתוב יותר אלא להראות שנעלמה מכם הלכה מפורשת המבוארת בראשונים ואחרונים ונפסקה הלכה זו האמנם אכתוב עוד נקודה בזה דהנה המ"ב שם כתב וז"ל מצוה לחזור וכו' פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול ע"כ, הנה ביאר לן המ"ב הטעם שמצוה לערב הוא פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול והוא טעם הגמ' ביצה ט"ו שהבאתי כבר בקונט' אום אני חומה ובכמה מקומות שעיקר מצות עירוב תיקן שלמה שלא ישכחו ויבוא לידי איסור טלטול וכשבילם המצוה לערב והיא היא סברת המרדכי והטור והש"ע והפוסק האחרון בעל משנה ברורה והגר"א ז"ל ובטלו בזה כל הסברות האחרונים שברו לעצמם בטעם תיקון עירובין אלא כתבו פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול והאי טעם דפן ישכחו איכא היום כמו שהי' אז ואולי עוד יותר וא"כ כל הטעמים של הסברות חדשות וגם סברות כרסיות שכל אחד בודה לעצמו בטלים ומבוטלים נגד חכמינו ז"ל שביארו לנו הטעם של מצוה זו ותיקון זה של עירובין שחששו ז"ל לשומרי התורה והמצות שלא ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול הפך בה והפך בה ותראה דזה אמת לאמיתו.

עוד כתבו טעם אחר משום עונג שבת דכתוב וקראת לשבת עונג שלא יהא אדם ביום העונג ושמתח לכו כמו עצור אסור בביתו ולא יוכל להניע מאומה ממקום למקום וגלגלו בסייג ההוא גלגול להרוחה כדי שלא תחשוב לעמל השתדלותם בתורה ויהי' ריוח לבנ"א בהשתמשם ולא יגיעו אל הריוח ההוא אלא ברשות ורשות הוא עשית העירוב כדי שתהי' הכרה בין המותר לגמרי ובין האיסור ובין הסייג עיין כוזרי מאמר ג' סי' נ' וכפרט לנשים וקטנים שכמעט א"א להסגירם בבית ביום המנוחה והעונג להיותם כבבית אסורים ואם לא יתירו להם יעברו באיסור וגם על עונג שבת וצער הוא להם וכאים לידי חילול שבת והחוט המשולש לא במהרה ינתק והטעם שכתב הסמ"ג והרארבי"ד והרמב"ם ועוד ראשונים כדי

יִהְיֶה' סייג לשמירת שבת שע"י שיערכו ויוציאו במקומות האלו בהיתר ע"י עירוב ידעו להבחין ויהי' להם להיכר שאסור להוציא מרה"י לרה"ר וזהו סייג לתורה.

ולכל הטעמים פשוט דיש מצוה גם היום בכל מקום שאפשר לערב עירובי חצירות ולשתף שתופי מבואות בכל מקום שאפשר ע"פ התורה והלכה כדי שלא יבואו ח"ו בני ישראל לידי איסור טלטול ע"י שכחה ויבואו לידי איסור חילול שבת ח"ו.

וממילא מוכן נמי דכל שהעיר יותר גדולה ואפשר לערב יותר מצוה לערב, שהרי שם איכא חשש יותר פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול ואינו דומה איסור רבבים לשל יחיד והר"י ערמאה בעל עקידה כתב דאיסור דרבנן לעבור ברכים חמור מאיסור דאורייתא של יחיד ולכן שקדו כל הפוסקים לתקן עירובין בעירות גדולות אפילו בכל הקולות שאפשר כמבואר בשו"ת ח"י הרי"ם סי' ה' למחותני ז"ל בעיר ווארשא ועוד וכ"כ הגרצ"פ פראנק מירושלים במכתבו וכל הפוסקים ועיין ר"ן שבת בגזלתי של עץ ומ"ש הבה"ג, ועיין מש"כ מרן הח"ס א"ח סי' צ"ט דלא שייך וציונו על המניעה, ואפילו נאמר דמצוה לערב הוא בשביל הנאתינו ובשביל לקיים וקראת לשבת עונג ועיין פרישה והטעם כעין מה מה שתקנו לאכול חמין בשבת שלא נהי כצדוקים והכ"נ לענין הוצאה מרשות לרשות ולכן שמחין לשמרו ולערב עירובו זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו מ"מ הרי המ"ב ורש"י והמרדכי והטור והב"ח והח"ס והסמ"ג ועוד ועוד כולהו מפרשי משום שמא ישכח ולא יבואו לידי איסור טלטול ובטלו כל הטענות של המעוררין שכהיום שכבר אין צריכין להביא סידור לביה"כ או חמים מהנחתום או להשקות הסוסים ולהאכיל החמורים ליכא מצות עירובין אלא המצוה המפורשת כהיום עוד יותר משהי' שהשכחה נתרבה כדורות האחרונים ואם כדורות הראשונים אשר לבם כלב הארי ואימת שבת הי' עליהם עד שאמרו ע"ה אימת שבת עליו ואינו משקר ואפ"ה הי' מ"ע לערב כדי שלא ישכחו ויבואו לטלטל בשבת כ"ש כדורות הללו דהשכחה ירדה לעולם כמבואר עירובין נ"ג לכן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים כפתחו של היכל ואנו כמלא נקב מחט סידקות כו' ואמר אביי ואנן כי סיכתא בגודא לגמרא אמר רבא ואנן כי אצבעתא בקירא לסברא אמר רב אשי אנן כי אצבעתא בכירא לשכחה ופרש"י כשם שהאצבע נוח ליכנס כפי הכור כך אנו מהירין לשכוח ע"כ.

והנה מבואר דכל ששכיח יותר השכחה מצוה יותר לתקן עירובין שלא לבא לידי איסור שכחה ולידי טלטול בשבת ולזה הי' התיקון וכיון דאיכא מצוה להציל כל הני שבאין לטלטל ע"י שכחה ח"ו מי זה אשר יכול להכשיל כל אלו בשביל סברות חדשות או גזירות חדשות ולבטל דברי הראשונים ועוד וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברך וכ"ש וכי אומרים לרבים שיחטאו ויכשלו ח"ו באיסור טלטול ע"י שכחה בשביל גזירה שמא ימצאו איזה רשעים ויקנו עתון בשבת או סתם איזה גזירה שלא שערום אבותינו לכד כי יש בזה כמה טעמים אשר כתבתי בס"ד ואשלח לו צילום בקיצור על כל הטעמים שיש חייב לערב. עכ"פ אם הי' הפלפול בסברתי הייתי מבטל דעתי מפני דעת אחרים אבל כאן הסברות החדשות הם נגד המבואר בגמ' בש"ע ובפרט נגד הפסק של המ"ב אשר מעכ"ת בעצמו כתב שצריך לשמוע לדבריו וא"כ הרי המ"ב ג"כ נתן טעם למצות עירובין

ולשתופי מבואות משום שפן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול א"כ מצוה ההוא לפנינו ואין לבטלה מפני שום טעם וסברא שלנו וזה ברור כשמש.

וממילא האי טעמא והא סברא נמי לענין מחיצות דכל מה שבידינו צריכין לעשות להציל מן המכשול רבבות מישראל פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול והוצאה ובספר הבתים דף ק"ג שערי עירובין וז"ל יש בה מ"ע א' מד"ס והוא עירובי חצירות ושתופי מבואות ועירובי תחומין ע"כ. ועיין בהשגות הראב"ד פ"ו מה"ע הכ"ד אמ"ש הרמב"ם שם כשם שמברכין על עירובי חצירות ושתופי מבואות כך מברכין על עירובי תחומין וכו' וכתב עליו הראב"ד א"א והיכן צונו לערב בתחומין בשלמא עירובי חצירות ושתופי מבואות יש בהן היכר לשבת שלא להוציא לרה"ר ע"כ ע"ש הנה מבואר דשתופי מבואות לכ"ע מצוה הוא וצונו על זה אלא עירובי תחומין נחלקו ועיין מש"כ ה"ה ומגרל עוז להמליץ בעד הרמב"ם ובספר העתים עמוד ק"ח ובספר הפרדס לרש"י סי' ק"ה וברמב"ם בסה"מ שורש ראשון בהשיגו על הבה"ג ועיין מגילת אסתר שם ובספרי אום אני חומה נתיב ב' ביררתי דלהרמב"ם הו"ל מ"ע כמו מעקה שאם יש לו בית חייב במעקה הכ"נ כל שדר בעיר שרוצים שם לטלטל לכ"ע איכא חיוב ומצוה לערב ע"ש באריכות ומה שהביא עוד במכתבו בשם הרב ביק שטוען על ראי' זו שיש מצוה לתקן עירובין אבל מהיכי תיתי דיש מצוה גם על שתופי מבואות וגם היכן מצינו דיש מצוה לעשות מחיצות לתקן עירובין. הנה באמת חשבתי דאולי אין זה מכבוד לידידי הרב הגאון ר' משה ביק שליט"א לכתוב לאחרים אודותו ומ"מ כיון שהטענה ידועה והוא רק בענין הלכה החלטתי להשיב כי הדבר מפורש שיש חיוב לעשות מחיצה וצה"פ וכיוצא בה עד שנתקן עירובין. והוא בשו"ת הרא"ש כלל עשרים ואחד סי' ח' וז"ל.

ומה ששאלת בענין עירוב כו' תשובה שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב אתה רבי יעקב ברבי משה דבאלינסיא כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלויות ישראל במבואות המפולשין בין הגוים בצורת פתח ואתה אסרת אותו לקהל פריישי וכתבתי לך ראייתך ואני הודעתך שאין בהם ממש והזהרתך שתחזור כך ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו ע"פ גדוליהם והנה הוגד לי שאתה עומד במרדך ואתה מכשיל את הרבים בחלול שבת לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים "שתתקן המבואות המפולשין לרשות הרבים של גוי בצורת פתח תוך שבועיים אחר שתראה מכתב זה ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי אני מנדה אותך ואם היית בימי הסנהדרין היו ממיתין אותך כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשי ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואת אשר חיים עד הנה לכן חזור כך ואל תטוש תורת משה רבינו ע"ה נאם אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל עכ"ל. הנה מבואר דצוה עליו לתקן המבואות ולעשות צורת הפתח ואם לא יתקן צורת הפתח נדהו על שמכשיל את בני ישראל בחלול שבת קודש ומבואר דיש מצוה לתקן צורת הפתח וכיוצא בו שיוכלו בני ישראל להוציא ולא יכשלו וכל מי שבידו לתקן ואינו מתקן הרי הוא ח"ו מכשיל את הרבים וכמ"ש הרא"ש להדיא.

ובמדרש שכל טוב פ' בשלח (ט"ז אות י' בסופו) וז"ל ורבותינו דרשו והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו את אשר יאכלו לא נאמר אלא את אשר יביאו כלומר יכינו ביום הששי במבואות ובחצרות תיקוני לחיים וקורות וצורות פתחים ועירובים ושיתופים להתיר להם את אשר יביאו ביום השבת מרשות לרשות עכ"ל, ועל דברי המדרש הערני ידי"ג הרב הגאון ר' פישל הערשקאוויטש שליט"א הנה כתב מפורש שמה שאמרו מצוה לתקן עירובין במבואות וחצרות המצוה לתקן בלחיים וקורות וצורות פתחים ואדרבה לפי דעתו נראה שהוא מה"ת מדין והכינו והגם שמצות עירובין לא היא אלא מדרבנן אמנם כיון שאם לא יתקן העירוב לא יוכל לקיים והכינו וכיוצא בזה ולכן הו"ל בכלל של והכינו שהוא דאורייתא ועיין יונתן בן עוזיאל ומדרש לקח טוב עה"ת דס"ל דהוי דאורייתא ואולי שהוא רק אסמכתא בעלמא עכ"פ לד"ה המצוה והחייב גם לתקן מחיצות היכי דאפשר והוא בכלל המצוה להסיר מכשול מעמינו ולפי דעת הרא"ש מי שאינו עושה כן או מונע אחרים הרי הוא בכלל מנודה ומי הוא זה אשר לא יחוש לנפשו נגד כל הני פוסקים גם כי כבר פסק מרן הח"ס בתשובתו הנ"ל שחייב על כל רב מישראל לתקן עירובין והקולר תלוי על צוארו א"כ מה לי על פטופטי דברים שרוצים לעשות לפי דעתם חומרות ועוברין על איסור חמור של חילול שבת שנגרם על ידם ח"ו בינה זאת.

ובירושלמי ספ"ק דבב"ב ר' יוחנן בשם ר' לעזר בר' ר' שמעון מי שאינו רוצה לערב כו' ותני כן כופין הן בני המבוי זה את זה לעשות להן לחי וקורא למבוי, ומבואר דבני מבוי כופין לעשות להן לחי וקורה ואי ליכא מצוה האין ובמה כופין, והאי כופין מבואר שם דאפילו בלא ב"ד ועיין ערוה"ש מה שהעלה שם מירושלמי זו דא"צ דעת אשתו כלל וכשיטת הר"ף והרמב"ם ועיין ילקוט מעם לועז פ' בשלח אות נ"ז ושלמה המלך ובית דינו ראו שישראל חוטאים בכל שבת שמוציאים מרה"י לרה"ר ולכן עשה תקנה טובה כדי להסיר מכשול מבני אדם וזהו הנקרא עירוב כי עמי הארץ שכחו וכו' ולכן תיקון שלמה המלך שכל רשות המחלקת דירין כו' ובשעה שתקן שלמה תקנה זו יצאה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ויש שני מיני עירובין האחד נקרא עירובי חצירות והשני שתופי מבואות כו' (ס"ה) ומצוה גדולה לעשות עירובי חצירות כו'. שתופי מבואות מה הוא דעו כי כל רחוב שיש לו שלש מחיצות והוא פתוח ברכיעי בצד הרכיעי נקרא מבוי סתום וכל שיש לו שתי מחיצות אחת מול השני נקרא מבוי מפולש כלומר מבוי פתוח ובשניהם אי אפשר להביא משא בשבת כי שניהם דין רשות הרבים להם ושלמה המלך דאג לעשות תיקון גם לזה וכו' כל זה הוא תיקון כדי שאפשר יהי' להביא משא במבוי עצמו כו' והשתדל שלמה המלך לעשות עוד תיקון לחוד עיי"ז שאוספים קמח או סולת או שמן או מאכל אחר אפילו מעט ושמים אותו כחצר אחת וזה נקרא שתופי מבואות כו' ומצוה להשתדל ולעשות שיתופי מבואות כדי שלא יכשלו הדיירים באיסור ע"כ, עיי"ש. עכ"פ מבואר מכל הפוסקים דאיכא מצוה גדולה לערב ולשתף שיתופי מבואות ולתקן צוה"פ ולחיים וכל הצריך כדי שיהי' עירוב לבני ישראל ולהצילם מאיסורים וזה פשוט וברור. הכלל בזה דכל המחמיר בעירובין ובתיקונם מקיל בחלול שבת קודש ואם הוא לרבים הרי הוא בכלל מכשיל ומחטיא את הרבים ולפעמים בא גם

לכלל פק"נ ושפיכת דמים שימנעו להביא רפואות ושאר צרכי החולה או דברי מאכל וכיוצא בו מחשש הוצאה בשבת ויעבור גם על לא תעמוד על דם רעיק ועוד כמה קלקולים כמו שכתבתי כל זה במכתב אחד הרצוף פה.

בר מן דיין הרי קיי"ל הלכה כדברי המיקל בעירוב שנמצא לפ"ז אינו מודה גם בדברי חז"ל דהלכה פסוקה היא דהלכה כמיקל בעירוב, וחיישינן שמא ח"ו מינות נורקה בו כמ"ש הרא"ש והתשב"ץ ושאר רבותינו הצדיקים ז"ל וכך ראינו שחפשו אחר התירים וסמכו בכמה מקומות על קולות גדולות כתיקון עירובין כידוע ומפורסם בין הפוסקים. ובאמת כי המעיין בגמ' מבואר ממשנה ראשונה מכוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט ותיקון מבואות ותיקון עירות, ושקדו לערב בעירות ובמבואות ולתקן דלתות או מחיצות ועכ"פ מי שבידו למחות ואינו מוחה נדפס על ידי ומי שבידו להציל ממכשול רבים הרי חטא הרבים תלוי בו ואמרו ניחא לי לחבר דליעבר איסורא וזוטא שלא יעבור ע"ה איסורא רבא וכ"ש וק"ו כאן דכמה וכמה אלפים ורבות ע"ה וגם בני תורה וגדולי התורה שלפעמים נכשלים בטלטול ע"י שכחה שזה שכיח וגם שאר מכשולות כאשר ביארתי כל זה במקום אחר וראי דמצוה לתקן כל מה דאפשר וזה פשוט וברור מאד והחולק על הנה כחולק על האמת.

ומה שציינן לרש"י עירובין שלמה תיקן עירובי חצרות וגזר שלא להוציא מרה"י כו' לעשות סייג ודייק מינה דשלמה איסורים תיקן ולא מצוה באמת כי שגגה הוא דכוונת רש"י דשלמה תיקן עירובי חצירות כלומר דלאחר שתיקן לערב גזר שלא להוציא ושני דברים הם, שתקן לערב והוא המצוה וגזר שלא להוציא רק ע"י עירוב וכל זה הוא לעשות סייג שעיי"ז יכירו שלא להוציא מרה"י לרה"ר כמבואר כ"ז בסמ"ג וברמב"ם ובהשגות הראב"ד הנ"ל ועיין ילקוט מעם לועז פ' בשלח שכתב דכל חלקי עירובי חצירות ומבואות הכל תיקן שלמה המלך ע"ה וכבר ביארתי כל זה במכתבי הראשון לכמ"ע וזה פשוט וברור אבל ח"ו לומר ששלמה לא תקן מצות עירוב ואדרבה נא להגיד לי מי הוא שתקן לערב אם שלמה אסר וגזר רק האיסור ואין ב"ד יכול להתיר מה שב"ד הגדול ממנו אסר וא"כ איזה ב"ד הוא שהתיר מה שאסר שלמה המלך וב"ד ואיזה ב"ד ה' גדול משלמה וב"ד, ועכ"פ לא מצאנו משום מקום שתקנו עירובין ומי הם אשר תקנו זה ועל מי סומכין לערב ולהתיר טלטול מה שאסר שלמה המלך, וא"ת הכ"נ דאסור הרי זו דרך מינות וצדוקים ח"ו שאינם מודים בעירוב כלל, אבל פשוט שהם דברים בטלים כדויים מלב וסברת כרס ואין כדאי להשיב עליהם ולבטל זמן ואין זה ישרות בלמוד התורה אל עקמימות וע"ה גמורה שאפילו בר כ"י רב דחד יומא לא טעה בזה אלא שלמה וב"ד תקנו עירובין שאסרו להוציא במקומות המותרים מה"ת כמבואר בסמ"ג וברמב"ם ותקנו לערב ולהוציא ע"י עירוב וע"י זה יהי' היכר גמור ולא יכשלו בחילול שבת דאורייתא וזה הוא הסייג שכתב רש"י ופשוט מאד. וממילא נדחו כל דבריו מה שכתב דשלמה תיקן איסורים ולא מצוה דזה טעות מוחלט דודאי שלמה המלך וב"ד תיקן עירובין והלא איך זה מרהיבין לכתוב נגד כל הראשונים ונגד הגמ' ופוסקים ובלי לעיין בהם כך מסברות כרסיות בלי ראיות והוא מעשה בודות וע"ה גמורה וגם מה שכתב דבברוקלין רוב מחיצות עשיות בידי שמים כלומר המים

הם מחיצות בידי שמים אהובי ידידי כזה מכחיש המציאות אני בעצמי נסעתי עם הרב שעהן מכולל מיר וגם בחור אחד שמו בעק כנראה שהוא מחשובי הכחורים ועוד הי' שם הרב לערנער וחתני עדיו לגאון הרב יהוד' ארי' אלטר ועברנו את כל ברוקלין ובעינינו ראינו שרוב ורובא דרובא של המים בברוקלין הם בנויות מחיצות בידי אדם ורק חלק אחד לערך חצי, או מייל שלם הוא בלא מחיצות והוא פחות ממיעוטא זאת הוא המציאות שא"א להכחיש והנה גם לזה ישנם מחיצות מן הצדדים אבל לא ראיתי לצרפם מ"מ פשוט שאני מעיד כתורת עדות שרוב ורובא דרובא של המחיצות של מים בברוקלין הם נעשים בידי אדם והדבר הוא מלתא דעבידא לגלויי לכל מי שרוצה לראותו. וא"כ פשוט דהוא ממש כמו שהיתה בפאריז ולא כמו שכתב כ"ת דכפאריז היו המחיצות בידי אדם דגם התם היו כמו שהם הכא ואם התם התירו הגרמ"ע והחז"א הכי נמי כן הוא. וכבר כתבו המפרשים ובפרט המהרש"ם ועוד דכל דרוב מחיצות נעשו בידי אדם אפילו המיעוט לא נעשה בידי אדם הרי הוא מותר.

(ודע דבשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח ובסי' קי"ב שם הביא דעת הנוכ"י שכל הפוסקים לא ס"ל כהתוס' עירובין כ"ב לחלק בין מחיצה בידי אדם למחיצה בידי שמים ועיין שו"ת ב"א סי' כ"ו ודב"ע"ת סי' שס"ג ובמנחה חדשה סי' פ"א ד"ה והנה בדין הר מקיף העיר ודו"ק ובח"י הארכתי דגם דעת רבינו הב"ג כן וכן פסק המהרש"ם והביא מרוקח ועוד והגרמ"ע כתב דעכ"פ מדאורייתא יצא מדין רה"ר ודו"ק).

וכל זה אם הי' רוצים לסמוך על מחיצה זו אבל באמת אין סומכין על זה אלא מחוץ מזה עושים צורת הפתח וא"כ אין סומכין על זה וכה"ג לכ"ע מועיל ועיין ש"ע הגרש"ז שפסק כהפוסקים דצורת הפתח מועיל אפילו לרה"ר דאורייתא וכ"ש כה"ג דליכא כאן רה"ר דאורייתא כלל לכ"ע.

וכזה נדחה נמי טענת ידידי הרה"ג כו' ר' משה שטערן שליט"א אברק"ק דעברעצין שלמרות שס"ל דמותר לעשות עירובין בכל העירות הגדולות וגם אמר לי בפירוש וכן אמר ברבים כאחד משיעוריו ליל שבת קודש שאין לברך על מצות עירוב בעירובי הצרות דס"ל דהעירוב כשר הוא אל דמ"מ ס"ל שאין לעשות עירוב מפני שאפשר שיבאו לידי מכשול ע"י העירוב שיבאו קלי הדעת ויקלו לעצמם לטלטל גם דברים אחרים וגם אפשר שיבאו לקנות דברים שכבת.

והנה מלבד שכתב כתבתי דאין אנן גחרי גזירות אנן וא"א לגזור לנו מה שלא גזרו הקדמונים עיין בקונטרס אום אני חומה נתיב י"א בשם הה"מ פ"ה מהחור"מ וברא"ש פ"ב דשבת סימן ט"ו ושו"ת ריב"ש סי' רמ"א דאין לחדש גזירות אחר התלמוד והגאונים ועיין ב"י אור"ח סי' י"ג ומג"א סי' ש"א סקנ"ח, ועיין משנה הלכות ח"ה סי' צ"ה, ובפרט בדין שהוא נגד מצוה מפורשת ולבטל מצוה בשביל גזירה.

ח"ל שו"ת הרי"ד סי' מ"ה כד"ה נחזור כו' ואפילו אם הי' שם איסור רשאין אנו לדמות איסור דרבנן זה לזה הם שקלו בפלס בינתם אי זה איסור שלהן נדחה באי זה

מקום נדחה ובאיזה מקום אינו נדחה כדאמרין בשלהי פרק האשה וכמו שמצאנו בכמה מקומות בתלמוד אבל אנו אין רשאין לבטל דבריהם עד שנמצא ראה בפרוש מאותו דבר ולא שנדמה דבר לדבר שהם ידעו אנה יש לומר ולהחמיר ואנה יש להקל ואין לנו כי אם לקבל דבריהם דבכמה מקומות מצינו שהקילו בדבר חמור והחמירו בדבר קל ואין צורך להאריך בהן עכשיו ואע"פ שבעינינו נפלא הדבר בעיניהם לא הו' נפלא שהם עמדו על דעת בריות וידעו לבחון כל דבר מה שאין אנו יודעין עכ"ל וא"כ כ"ש בדין שיש לפנינו מצוה מפורשת ותקון חז"ל לתקן עירובין מי ספון וחשוב לבטל דבריהם אשר שקל בפלס חכמתו החכם מכל אדם ולא חש שמא יכשלו עיני בני אדם ושלמה המלך ובית דינו ידעו לבחון כל דבר מה שאין אנו יודעין.

אמנם בר מן דין הרי ראינו לרבותינו ואבותינו הקדושים שלא חשו לזה ואדרבה הרי מרן הגר"ס ז"ל בתשובה לוו"ב שהוא היתה עיר מאדערני והיו בה כמה שאפשר שיכשלו בעירוב כמו בנא יארק ולא חש לה אלא אדרבה כתב שחייב גמור הוא לתקן עירוב וכל מי שאינו מתקן הרי הוא בכלל מכשיל את הרבים ע"ש וכן נהג עלמא בכל עירות וגם מרן הגר"מ פיינשטיין לא חש לה שכתב במכתבו (מט' ניסן תשל"ד) להרה"ג ר' פרץ שטיינבערג ז"ל היינו רואה בזה תועלת גדולה והצלה ממכשול בשוגג ובמידה וזה הו' גם דעת הגר"א קאטלער זצוק"ל והתשובה זו מפורסמת לכל א"כ מפורש דעת הגר"ם פיינשטיין דלא חיישינן שמא יבואו לידי מכשול דמ"ש קרו גארדענס מברוקלין בארא פארק או שאר מקום, וכן ידוע שהסכים מרן הגר"מ פיינשטיין לתקן עירוב בפארק ראקאוויי ובבראנקס וגם במכתבו משנת תש"מ התיר לתקן עירוב באוק פארק דעטרויט ועוד כמה מקומות וגם בלאנג ביטש ובסי געיט ועוד במקומות אין מספר והמפורסם אין צריך ראי' והרי דלא חש לה שמא יבואו לידי מכשול על ידי העירוב.

וגם הגאון הפוסק מדור האחרון רצ"פ פראנק רבה של ירושלים במכתבו לנו יארק בשנת תש"כ כתב דאין לחוש בשביל זה כלל וכן קבלו דבריו בזמנו כל גדולי הדור, גם המציאות הוא שגם ככל הדורות היו כמה אנשים מחללי שבת בכל העירות ולא חששו להם ותקנו עירובין כמו בווארשא וויען וביותר פאריז עיר גדולה רובה באוכלסין ורובם קלי הדעת ר"ל ואפ"ה לא חשו לה הגרמ"ע ובעל החזו"א והתירו לערב שמה ולא חשו לטעם שמא יבא מכשול מהעירוב, וכן בזמן הזה בירושלים עיה"ק, תל"אביב חיפה אנטווערפן האג ועוד ואטו בכל אלו המקומות ליכא למיחש למכשול, ורק בברוקלין יש לחוש, גם שמעתי שיש טוענים וגם שמותר לערב ע"פ הלכה והדין עם המתירים מ"מ כיון דבאמעריקא לא נהגו פה כמאתים שנה ולפענ"ד גם זה אין לו יסוד מתרי טעמי חדא דהמציאות הוא שכן הו' עירוב במאנהעטן לפני כחמשים שנה כידוע ומפורסם לכל וגם כעת ישנם עירובין בקוינס ובסי געיט ובבראנקס ועוד כמה שכינות וזה פשוט מאד והשנית דאטו לפי שלא היו פה ישיבות לא נתקן ישיבות או שלא היו

פה מקואות לא נעשה מקואות ושאר מצות התורה ולכן אם מותר לערב ולא עירבו עד היום מפני איזה טעם מ"מ נאמר מקום הניחו לנו להתגדר ולתקן מה שלא תקנו לפנינו וזה ברור מאד, ואין אלו אלא פטופטי דברים נגד חז"ל סברות בדיות שלא חשו להם מעולם וכבר כתבתי במקום אחר דברי הר"ש הביאו בבית לחם יהודה (יו"ד סי' רמ"ב סל"א בהג"ה) דכל שבא להחמיר משום גזירה בלא שום טעם מה שהפוסקים אמרו שלא לגזור טועה בדבר משנה מקרי ואין בדבריו כלום וא"כ הכא נמי כיון דהפוסקים לא חשו לגזירה זו כמ"ש הגרצ"פ להדיא וגם שאר ראשונים ואחרונים לא חשו לה אנן נמי לא חיישינן לה כלל וזה פשוט וברור, וכ"ש בדיני עירובין שהלכה כמיקל ואין ראוי להתחשב בזה אפילו כדת יחיד.

ומ"ש עוד בענין ט"ז אמות דע כי כבר כתבתי בזה אבל אשאל למע"כ א"כ איך עושין עירובין בימי הקיץ בבאנגאלאור קאלאניס והרי התם ע"פ רוב יש רחוב רוחב ט"ז אמה ומפולשין ולדעת המשכנות יעקב הו"ל רה"ר דאורייתא ולפי מה שכתב המ"ב יש להחמיר בזה א"כ איך עושין בכל הבאנגעלאורס עירובין ואין מדקדקין ואין מחמירין בדבר אבל פשוט דאנן לא קיי"ל כלל בזה כהמ"ב ולא כהמשכ"י, וכמ"ש במכתבי הקודם למעכ"ת. מש"כ עוד דבמאנהעטען נמי פרוץ במילואו יסלח לי מאוד שהרי בזה גם הגר"מ פיינשטיין בספרו אגרות משה כתב דמוקף מכל ד' צדדים במחיצות ע"ש ולמה לכתוב נגד המציאות.

ומש"כ דבענין הרעד לייטס והמכונות לא מסתבר ליה כלל שעיי"ז לא הוי רה"ר מה אעשה ליה אם לו לא מסתבר, מסתבר הוא להפוסקים אשר קטנם עבה ממתנו הלא המה הגאון ר' יהושע מקוטנא בישועות מלכו ועוד שאר גאונים כהב"א ומהרש"ם ועוד ועוד ומה לי אם לא מסתבר למע"כ ואולי כדאי הי' למע"כ לעיין יותר בדבריהם ולהעמיק עצמו ולהבין דבריהם הקדושים ואם לא יבין דבריהם הלא המה היו גדולי הדור בדורות שלפנינו.

וז"ל השו"מ ח"א סי' רנ"א שנשאל במקום ששר העיר אינו מניח לעבור שם אם מקרי פרצה והשיב ז"ל וז"ל לא מיבעיא אם שר העיר אינו מניח לעבור שם דודאי לא מקרי פרצה דלא גרע מאית לי' גרודי שאינו נוח לעבור בה וכ"ש בזה דשר העיר אינו מניח לעבור וכו' ופשיטא דשר העיר יכול לעכב אלא אף אם הוא מן הצד קצת ואין רבים עוברים שם ג"כ לא מקרי בקעי בה רבים כו' וברע"ת להגאון מהרש"ם הסכים להשו"מ כסי' שס"ה אות כ' וכן הוא דעת האב"נ הבאתי בקונטרסי אום אני חומה ומבואר מהני תלתא סבי פוסקי הדור דכל שע"י חוק משר העיר אסור לעבור לא הוי רה"ר דלא גרע מאית ליה גרודי א"כ הכ"נ כיון דמתוק השר העיר הוא שלא לעבור ברחוב הרי אין זה רה"ר וזה פשוט וח"ו למי שאינו מביין דברי רבותינו לומר עליהם שאינו מסתבר כלל. ולכן אני חוזר ותמה מאין יצא להם היתר לקלקל עירובין שכבר נעשו ולהביא מכשול לאלפים ורבבות מישראל ומה שכתב בשם ידידי הרב אלימלך בלוט שאמר בשם הגר"מ פ' שליט"א שכמו שהם מוסרים נפשם לתקן עירובין כמו"כ בני תורה יכולים למסור נפשם

לקלקל, אהובי ידידי אני ראיתי בכתב ושמעתי בע"פ משם הגר"מ שליט"א שאמר שלאחר שנעשה העירוב אסור לקלקלו ומן הכתב כבר העתקתי לו דבריו ובע"פ אם ירצה אביא לו שני עדים הרב גינזבערג מנהל אגודת הרבנים ועוד רבנים ששמעו מפי קדשו של הגאון ר' משה שאמר שאין לקלקל העירוב לאחר שכבר נעשה ולפענ"ד פשוט דהמקלקל העירוב הרי הוא בכלל מכשיל את הרבים ועתיד ליתן את הדין ואם יש טענות נגד הרבנים שהם אינם ראויים לתקן עירובין ימצאו רבנים חשובים שיתקנו שיתקבלו עליהם דבריהם אבל לא ללחום נגד המצוה וקורא אני עליהם חכמים הם להרע להטיב לא ירעו (עירובין כ"ו ע"א) ע"ש והנני בזה ידידו דושה"ט וש"ת ונא לדרוש בשלום ידידי הרב לובין וכל ידידי וכל בניך לימודי ה' רב שלום לאוהבי תורה בלב ונפש אסקופה הנדרסת לרגלי לומדי תורה לשמה ובאמת

מנשה הקטן

שלמה המלך תיקן עירובין

עש"ק לסדר ואשר הוא עושה ה' מצליח בידו התשמ"א ברוקלין נ"י יצ"א.

מע"כ ידידי ת"ח מופלגי התורה תלמידי הישיבה הקדושה...

אחדשה"ט וש"ת בידידות נאמנה,

דבר הקשה לכם מה שכתבתי דתקן עירובין הוה מ"ע דרבנן שתקן שלמה המלך ע"ה ואין לנו כח בשום סברא לבטל מ"ע זו מלתקן עירובין וקשה לכם ממה ששמעתם בשם רב גדול אחד ששלמה המלך לא תקן עירובין כלל אלא שלמה המלך גזר על איסור הוצאה והסתייע מרש"י שבת י"ד ע"ב ואכתי שלמה גזר דא"ר יהודה אמר שמואל בשעה שתקן שלמה עירובין ונט"י יצאתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני וגו' ופרש"י שלמה גזר דכתיב ואיזן וחקר שעשה אזנים לתורה כלומר סייג והרחקה ככפיפה זו שנוטלין אותה באזנים ואין נוגעין בה, עירובין. אזנים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשותו לרשות חבירו ואעפ"י ששניהם רה"י ע"כ. שנית קשה לכם דא"כ ליכא מצוה כלל בתקן עירובין אלא שאם רוצים, והעיקר מצות עירובין לפי דעת הרב הנ"ל חכמים שהיו אחרי שלמה המלך תקנו בזמן שתקנו כל שער התקנות ורצונכם לדעת חו"ד העני, בזה. אהובי ידידי דעו כי טעות גדול טעה הרב הנ"ל ולהדיא אמרו בשעה שתקן שלמה עירובין יצתה בת קול ולא אמרו בשעה שגזר שלמה המלך על הוצאה מרה"י לרה"י פשוט דהוא מ"ע מדרבנן והיא היתה מ"ע ראשונה שנכנסה בישראל בסדר הש"ס וכמ"ש להדיא כאן ובגמ' עירובין כ"א ע"ש וע"ז אנו מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירובין וכל שאינו מצוה אין מברכין עליה ולא היתה בזה תקן או גזירה אחרת אלא משלמה המלך ע"ה ומה שפרש"י שבת הנ"ל עירובין אזנים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשות לרשות חבירו וכו' זהו הפי' מה ששלמה גזר שהוא סייג ואזנים לתורה שאסר להוציא מרשות לרשות הוא מרה"י לרה"י נמי ותקן להוציא ע"י עירובי חצירות ושיתופי מכוואות וזהו גזר ותקן דשתי דברים עשה הוא ובית דינו. והכי מפורש להדיא לרבינו הגדול הסמ"ג הל' עירובין ע"ש שהביא בשם רב האי גאון כי לכך לא נתקנו עירובין עד

שלמה המלך מפני שהיו כל הימים במלחמות עד שלמה שכימיו נתן הקב"ה שלום ושנינו כפ"ק דעירובין (דף י"ז) ד' דברים פטורין במחנה במלחמה מביאין עצים כו' ומלערב ערובי חצרות הנה דהי' קשה ליה לרבינו האי גאון למה לא תקנו עירובין עוד קודם שלמה המלך ותי' מפני שקודם שלמה המלך היו במלחמה וממילא לא רצו לתקן עירובין לאסור הוצאה ולהתיר רק ע"י עירוב אבל פשוט דשלמה המלך תקנה ע"ש באורך בסמ"ג וברמב"ם כסה"מ שורש ראשון ובספרו היד פי"א מהל' ברכות וכך כתבו שאר פוסקים להדיא ועיין ילקוט מעם לועז פ' בשלח שכל חלקי העירוב של חצירות ומבואות הכל תקן שלמה המלך ע"ה.

ומה שרצונכם לומר דליכא מ"ע הנה נא לעיין בסמ"ג הנ"ל שמונה מ"ע דאורייתא ולבסוף כתב אחרי שסיימו מ"ע של תורה נחל לבאר מ"ע שהם מד"ס ומהם מדברי נביאים והם חמש מצות מצות עירובין, מצות אבל, מצות תשעה באב מצות מגילה מצות חנוכה וכבר בארנו מצות נט"י שהיא מד"ס בהל' ברכות (מצוה כ"ז) הנה מבואר ומפורש מדברי רבינו הגדול הסמ"ג דמצות עירובין הוא מ"ע כמצות מגילה וחנוכה וכיוצא בהם, וע"ש מה שהאריך הרבה בקיום מצוה זו, והרמב"ם כסה"מ שורש ראשון בהשיגו על רבינו הגדול הבה"ג שמנה מצות דרבנן בכלל התרי"ג תמה עליו למה לא מנה גם נר חנוכה ומקרא מגילה ונט"י ומצות עירוב כי הנה אנחנו מברכין אקב"ו כמו שמברכין על מקרא מגילה ונר חנוכה וכבר התברר שכל שתקנו חכמים ונביאים שעמדו אחר משה רבינו הוא ג"כ מדרבנן וכביאור אמרו (עירובין כ"ז) בשעה שתקן שלמה ידים ועירובין יצתה בת קול ואמרה חכם בני ישמח לבי ובארו במקומות אחרים שעירובין יקרא דרבנן וידים מדברי סופרים. ועיין רמב"ן בהשגתו שם ובמג"א וברמב"ם פי"א מהל' ברכות ה"ב והמררכי עירובין ס"ח כתב מכאן משמע דמצוה לערב דלא לייתי לידי איסור ובהגמ"י מביא בשם תוס' ובתוס' שלפנינו ליחא ובטוש"ע א"ח ס"י שצ"ה כתב דמצוה לחזור אחר עירוב בין אחר עירובי חצרות בין אחר שתופי מבואות ועיין ב"י שם ובש"ע ס"י שס"ו ס"ג מצוה לחזור אחר עירובי חצרות ובס"י שצ"ה מצוה לחזור אחר שיתופי מבואות ומברך עליו על מצות עירוב ובמ"ב שם פן ישכחו ויבואו לידי איסור טלטול. ועיין ח"ס א"ח ס"י פ"ט מה שהאריך בזה וביאר דברי הגמ' עירובין הנ"ל וקושית התוס' שם ואין כאן מקומו דכבר הארכתי בזה בקונט' אום אני חומה. נתיב ב' ע"ש. מבואר עכ"פ צוי המצוה ועיין ביאור הגר"א מצוה צ"ה ס"ח א' והוא גמר' עירובין שהבאנו בכמה מקומות. ועיין קונטרס אום אני חומה נתיב ב' כשם המררכי עירובין ס"ח מכאן משמע דמצוה לערב וכ"כ הגמ"י בשם התוס' ועיין רמב"ם סה"מ שורש ראשון בהשיגו על רבינו הגדול הבה"ג ובהשגות הרמב"ן והמג"א שם ובקונטרסי הנ"ל הארכתי קצת.

והנה הרמב"ם ה"י מה"ע הכ"ד כתב כשם שמברכין על עירובי חצירות ושתופי מבואות כך מברכין על עירובי תחומין וכו' והראב"ד כתב עליו וז"ל א"א והיכן צונו לערב בתחומין בשלמא עירובי חצירות ושתופי מבואות יש בהן היכר לשכת שלא להוציא לרה"ר וכו' ע"ש. ועיין ה"ה ומגדל עוז מה שדחקו להמליץ על הרמב"ם ז"ל אבל לכ"ע מ"ע הוא עירובין כנט"י ושחיטה עכ"פ מ"ע הוא ולהראב"ד מפורש דהוא לשם היכר

וקייג שלא להוציא וכמ"ש הסמ"ג שהבאתי כמה פעמים בקונטרסי. ועיין צפנת פענח על הרמב"ם ובש"ע סי' שצ"ה שם עוד אימתי מברך בשעה שמוקף וכו' עיין ב"י וב"ח ובספר העתים עמוד ק"ח ובספר הפרד"ס לרש"י סי' ק"ח כתבו ואח"כ מניחין אותו במקום שמור או בתיבה ובשעת הנחתו מברך מקודם כמו בכל מצוה ובספר הבתים דף קי"ג שערי עירובין יש פה מ"ע א' מד"ס והוא עירובי חצירות ושתופי מבואות ועירובי תחומין. האמנם מה שנראה כעת בכיארור לשון רש"י שבת הנ"ל דהסמ"ג הנ"ל דלה לן מרגלית טובה שכתב וז"ל נראה לי מתוך דברי רב יהודאי גאון כי בימי ירמיה הנביא לא שמרו דברי גזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאים בלא עירוב ומתוך כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל מיני משא מבתיהם דרך סרטיא שמעיר לעיר שהוא רשות הרכים ומביאין אותן המשאות בשערי ירושלים ולכך כשהזכיר ירמיה על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא א"כ עירבו וזהו לשון הנביא כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים זה גוף האיסור של תורה ואחר כך אמר ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת זו גזירת שלמה המלך כי לבני ירושלים הוא מזהיר וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה שעל ידי שעברו גזירתו באו לגוף האיסור של תורה עכ"ל ע"ש.

וזה לשון ילקוט מעם לועז פ' בשלח איסור הוצאה אות נ"ז ושלמה המלך ובית דינו ראו שישראל חוטאים בכל שבת שמוציאים מרשות היחיד לרשות הרכים ולכן עשה תקנה טובה כדי להסיר מכשול מבני האדם וזה נקרא עירוב וכו' והמון עם טועים בדעתם ואומרים כשם שמותר להוציא מן החצר לבית כך מותר להוציא מן החצר לרה"ר או מן רה"ר לחצר וחושבים שמותר להוציא מרשות היחיד לרה"ר או להיפך ולכן תיקן שלמה המלך כו' אי אפשר להוציא מן האחד לשני אלא ע"י עירוב ובשעה שתיקן שלמה תקנה זו יצאה בת קול ואמרה אם חכם בני ישמח לבי גם אני ויש שני מיני עירובין עירובי חצרות והשני שיתופי מבואות. (ס"ה) ומצוה גדולה לעשות עירובי חצרות ואם אחד מבני החצר אינו רוצה ליכנס בכלל העירוב כופין אותו בית דין עד שירצה כו', שתופי מבואות מזה, כל רחוב שיש לו שלש מחיצות, והוא פתוח בצד הרביעי נקרא מבוי סתום וכל שיש לו שתי מחיצות אחת מול השני נקרא מבוי מפולש כו' ושלמה המלך דאג לעשות תקון גם לזה וכו', כל זה הוא תיקון כדי שאפשר יהיה להביא משא במבוי עצמו עם כל זה אסור להוציא דבר מן החצר למבוי ולא מן מבוי לחצר כי המבוי נקרא רה"ר לגבי החצר כו' ולכן השתדל שלמה המלך לעשות עוד תיקון לחדר עי"ז שאוספים קמח או סולת או שמן או מאכל אחר אפילו מעט ושמים אותו בחצר אחת וזה נקרא שתופי מבואות כו' ומצה להשתדל ולעשות שיתופי מבואות כדי שלא יכשלו הדיירים באיסור כו' וכל חלקי העירוב תיקן שלמה המלך עכ"ל ע"ש הרי מבואר ג"כ כמ"ש.

ובמה שכתב וכפל עוד במכתב אחד שאין מצות עידובין מצוה קיומית הנה לא די לו כל הני פוסקים ומדרש שכל טוב ולקח טוב ותוב"ע והש"ע וכל הפוסקים אביא לו עוד את דברי מרן הגרמ"פ שליט"א בספרו אגרות משה או"ח סי' קל"ט (דף ר"מ) ד"הו גם הא שהכריח דע"כ היתה אסורה לערב שתמוה טובא מ"ט לא עירבו שדוחק לומר שאותה שעה לא הי' דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא עירבו ומכח קושיא זו חידש כל דינו דאין לערב במנהעטן ואי נימא דליכא מוה לערב והרוצה מערב והחדל יחדול מאי קשיא ליה ומתמה דאף על שעה אחת תמוה מ"ט לא עידבו כיון דליכא חיוב אותה שעה לבא עירבו ומהיכי תיתי עכ"פ לדייק מזה הלכה חדשה אבל פשוט דס"ל בקושיא זו דאיכא חיוב לערב ולכן תמה דעכ"פ על שעה אחת למה לא עירבו עכ"פ פשוט דאיכא מצוה גדולה לערב כל דאפשר וכן מפורש בתשובת ח"ס ז"ל וכתב דכל המונע מלערב מקרי מכשיל את הרבים והאיך הרהיב בנפשו לכתוב נגד כל זה.

הנה ביאר לן הסמ"ג דבר גדול דתקנת שלמה המלך לערב הוא סייג לשמירת שבת ולפי שזלזלו בסייג התורה באו לידי איסור תורה וכבר אמרו הזהירו בשניות וכיוצא בו בכל סייגי התורה ובנזיר אמרינן סחור סחור אמרינן לנזירא לכרמא לא תקרב ומצות עירובין הוא סייג לשמירת שבת ולכן נראה דשקדו כל כך אבותינו ורבותינו הקדושים לתקן עירובין בכל מקום שהוא סייג לאיסור תורה שהוא ח"ו יגרום לידי חילול שבת וירמיה הנביא מפי הקב"ה הזהיר אותם על שלא שמרו סייג הזה ולכן נכשלו בגוף האיסור ח"ו ומעתה מה מדוייקים כזה דברי רבינו הגדול רש"י שבת הנ"ל שלמה גזר דכתיב ואיזן וחיקר שעשה אזנים לתורה כלומר סייג והרחקה ככפיפה זו שנוטלין אותה באזנים ואין נוגעים בה כלומר דגזירת שלמה הוא סייג לשמירת שבת ועירובין הם אזנים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשות לרשות חברו בלי עירוב והם האזנים שע"י העירוב ממילא ידע ויתרחק מאיסור הוצאה מרה"י לרה"ר שידע דווקא בהני רשויות מותר ע"י עירוב וק"ל.

עכ"פ יהי' מאיזה טעם שיהי' פשוט וברור דשלמה המלך תקן עירובין והוא מ"ע מדרבנן בלי חולק בעולם ולכן פשוט דיש עלינו חיוב לקיים ככל מצות עשה דרבנן ואין כח ביד שום חכם ואפילו יאספו כל חכמי הדור וירצו לבטל מ"ע דרבנן ח"ו לא נשמע ולא נאכה להם וזאת התורה לא תהא מחולפת ולא תורה אחרת מאת הבורא ית"ש ובפרט תקנה ראשונה שהוא סייג לשמירת שבת קודש אשר אמרו ז"ל אלמלא שמרו שתי שבתות מיד נגאלים ואילו היינו באים עכשיו לתקן עירובין לפי הסכמת חכמי וגדולי הדור היינו חושבין סברות זה לעומת זה אם טוב לתקן בשביל השוגגין או שלא לתקן בשביל המזידין אבל עכשיו שהוא מ"ע שתקן לנו שלמה המלך משום סייג לשבת אין כח ביד שום אדם בעולם ח"ו לבטל מצוה וכמו שאם ח"ו יצא מי שהוא וירצה לבטל מצות הדלקת נר חנוכה ע"י סכרא שבמדינה זה עכ"פ גורם שהרבה בני"י מדלקין קראצמעך טריס וכיוצא בזה ח"ו לא נשמע לו והרי הוא ח"ו רוצה לעקר מצוה ממצות חכמים או מצות נט"י שימצא מי שהוא יוציא סכרא שנט"י גורם מכשול שמדליקים בשבת החשמל בכית שנוטלין שם

הידים או שנכנסים לבית שימוש ליטול ידיים וכדי שלא יבואו לידי מכשול נבטל מצות נטי"ח ח"ו הכ"נ במצות עירוב וזה ברור ואמת.

אלו דברי אדם מיעוט לעולם אסקופה הנדרסת בפני רגלי צדיקי אמת הלומדים תורה לשמה ומוסרים נפשיהם עליה דושה"ט בלב ונפש.

מנשה הקטן.

תמצית יסודי ההיתר לסדר עירוב בבארא פארק

(א) העיר ברוקלין הוא מוקף מג' צדיין במים כימים ונהרות והישוב של העיר נמשך עד המחיצות, והנה מלבד השימים ונהרות שהם מחיצה בידי שמים (ועיין שו"ת שב יעקב סי' י"ד) שכתב דמיום הוסדה הקהלה דראטערדאם נוהגין בשבת היתר טלטול כעירות המוקפין חומה על סמך שהמים מקיפין אותה והאג נמי כאותה תמונה כמו דראטערדאם עיר פריז רק מים מקיפים אותה וגם בהאג נוהגין היתר טלטול בשבת והראה לי כתוב וחתום מן שלשה עמודי עולם גאוני ארץ חכמי ספרד שהיו רבנים וחכמים בק"ק ראטערדאם גם יש להם היתר מהמנותא מן הגאון חכם צבי כמבואר בשו"ת סי' ה' והמהרש"ם בהגהות לא"ח סי' שס"ג הביא לשון רבינו בעל הלכות גדולות מובא באור זרוע עירובין סי' קס"ד, עיר המוקפת מכל צדדיה בנהר זה הוא ערובה ואין צריכה אלא ערובי חצירות לערב בפת, ופסקו הפוסקים דשלש רוחות מוקפות נמי הוה רה"י מן התורה ועיין משנה טהרות פ"ו מ"ט הפרן רה"י לשבת ובר"ש ותו"ט שם בשם הערוך, מגדל שלש רוחותיה בתוך הים ורוח אחד ביבשה ובש"ע סי' שמ"ה כמג"א בשם הרא"ש וסי' שס"ג ס"א בביאור הלכה ובשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ח ובסי' קיב הביא דעת הנוכח"י שכל הפוסקים לא ס"ל כתוס' עירובין כ"ב לחלק בין מחיצה בידי אדם למחיצה בידי שמים ועיין דעת תורה סי' שס"ג מלבד זה הנה יש לו ג"כ מחיצות עשויות בידי אדם בגידוד החוף למעלה או למטה וגם בצד הרביעי על כמה מקומות יש מחיצה ורק צריך כמה תיקונים ע"י צה"פ אשר לפ"ז לכ"ע ברוקלין אין לו דין רה"ר.

(ב) שיטת גדולי הפוסקים שהנסיעה במכוניות וברכבת אינה נחשבת הילוך דבוקעים בו בעינן ברגלים עיין שו"ת בית אפרים ובישועות מלכו סי' כ"ז שמסתל הברזל היא רשות היחיד ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קס"א ובשו"ת תקות זכר' דף מ' ובית אב תנינא עמוד ע"א ואום אני חומה נתיב י"ב.

(ג) דעת הבית אפרים בתשובת הכ"ח החדשות בסופו (והובא בתו יהושע) מרן החזו"א ובית שערים שכל הערים הגדולות שהרחובות בנויות בכתים משני צידיהם וצד הג' וגם פעמים צד הר' פוגע בשורה של כתים זה לעומת זה אינם רה"ר דאורייתא אם העומד מרובה על הפרוץ ולפ"ז כל העירות בזמנינו עשויות באופן זה ואין להם דין רה"ר כלל ועיין שו"ת מוהר"י שטייף שג"כ פשיטא ליה כן.

(ד) שיטת תוס' סוכה דף ד' והשו"מ ח"א סי' רנ"א והאב"נ והגמהרש"ם לענין דלתות

נעולות כתבו דלענין מחיצות שבת לא בעינן מחיצות מדין מחיצות אלא כל שמונע רבים מלעבור יש לו דין מחיצה ולפיכך היכי דלפי החק משר העיר שאסור לעבור שם לא הוי דה"ר כיון דע"פ חק המדינה אסור להלך שם וא"כ בעירות גדולות שלנו שע"פ חק העיר והמדינה אסור להלך ברחוב כאמצע הדרך והו"ל דין דשר העיר מונע מלעבור דלא הוי דה"ר.

(ה) שיטת המאירי עירובין ג"ט דבעירות של מלכים גדולים אפילו מסר המלך הדרכים לרבים לדריסת הרגלים כל ששייר לעצמו הדרכים שבידו לשנותם לפי רצונו אפילו נתנם במתנה גמורה שלא כמס הואיל ושייר לעצמו הדרכים אפילו היו שם שש עשרה אמה ואפילו מצוים שם ששים רובא אין זה דה"ר נמצא עכשו עירות של מלכים שאין בהם חיוב דה"ר גמורה ע"ש וא"כ הכ"נ בעירות שלנו שהרחובות שייכים להממשלה ומשלמין מס וכיד הפלענינג קאמיטע לשנות לפי ראות עיניהם אין כאן דה"ר בעירות גדולות וכ"ש על הדרכים (היי וועיס ששייך להממשלה).

(ו) לפמ"ש הגרע"א והח"ס והכנס"י דבמי נהר הנקרשים כיון דהרבה כנ"א מתפחדין ללכת על הקרח שלא יתמוטטו מקרי לא ניחא תשמישתיה ועדיף הוא מהא דעירובין ו' דאיכא גידודי ואין נח תשמישתיה וא"כ כ"ש בעירות גדולות שלא זה בלבד שלא ניחא תשמישתיה אלא שיש איסור להשתמש באמצע הדרך מצד הממשלה וגם להלוך הוא סכנה גדולה שלא יהרג ממכונה ואפילו לעבור כשהאור ירוק ג"כ צריך לפחד לעבור וגם מעכבים מלעבור קודם שישתנו מאדום לירוק ודאי כה"ג לא מקרי ניחא תשמישתיה וליכא תשמיש מרווח ולא הוי דה"ר.

(ז) שיטת רוב הראשונים דרה"ר בעינן שיהיו המבואות מפולשים משני ראשיהן זה לעומת זה ושהיו מפולשים לסרטיא או לפלטיא וצריך דוקא שיהא מכוון משער לשער כ"כ רש"י והרמב"ן והתוס' והרשב"א והאהל מועד וסמ"ג והש"ע ומג"א וכנראה דעכ"פ רובא דרובא דהפוסקים ס"ל דבעי מפולש דוקא ומכוון משער לשער ולפ"ז בעירות גדולות ליכא שום מקום כמעט מפולש משער לשער ואדרבה בעירות קטנות נמצא הרבה מפולש.

(ח) שיטת הערוך השלחן סי' שמ"ה סי"ט דרה"ר לא הוי רק בשאין בעיר רק דה"ר אחד לשני צדדי העיר כגון מזרח ומערב או דרום וצפון וכל אנשי המקום פונים דרך אותו רשות הרבים אבל אם יש עוד מבואות וקצת אנשי המקום פונים אלו לכאן ואלו לכאן דרך אחרת כה"ג לא הוי דה"ר ולפ"ז כדידן נמי איכא כמה דרכים.

(ט) שיטת הא"ז דבשתי מחיצות מפולשות זו כנגד זו נמי לא הוי דה"ר דאורייתא והביאו הבית אפרים והגר"י שטייף לסניף ומרן בבית שערים הוסיף דכמבוי עקום בשתי מחיצות עקומות לכ"ע לא הוי דה"ר דאורייתא ולפ"ז הכ"נ בעירות גדולות דהרחכות עקומות ומשני צדיהם מחיצות לכ"ע לא הוי דה"ר.

(י) שיטת כל הפוסקים דרה"ר עכ"פ בעי' דרך מופקר לרבים שכל אחד עושה בו והולך כרצונו בלי שום עיכוב בין על ההילוך בין על התשמיש וכמ"ש הריטב"א כ"ב ד"ה מפניו א"כ כדידן שאין מניחין להשתמש כלל וגם אינו מופקר כלל וגם בכמה מקומות אין

מניחין ברחוב לילך רק בכיון אחד וברחוב השני בכיון שני כגון באחד למזרח והשני למערב וגם רק במכונות ולא ברגלים כה"ג לכ"ע לא הוי רה"ר.

יא) הנה ברשות הרבים מקורה קיי"ל דהו"ל כרמלית ובבארא פארק יש הרכבת הנקרא עלועיטעט טרעינס שתחתיו הוה מקורה א"כ התם הו"ל כרמלית לכ"ע ולדעת הגאון ר' מיכאל דוב ווייסמאנדעל זצ"ל אמריןן פי תקרה יורד וסותם כהני עליועטארס ואפילו להחולקים עכ"פ מקורה הוה לכ"ע והוא רחב יותר מד"א כה"ג שכפנים הרכבת לכ"ע ליכא רה"ר וליכא שם ששים רבוא בוקעים והו"ל כמוקף במחיצות לדעת הגרמ"ד הנ"ל ולדידן עכ"פ מהני מטעם זה"פ.

יב) בענין הגשרים שיוצאים מברוקלין לנוא יארק ולשאר מקומות כבר נתברר דכל הגשרים יש להם צורת הפתח ונכתבו תאורי צורת הפתח על ידי הגר"צ כמבואר במכתב להגרמ"ע והחזו"א ובאגרות משה ס"י קל"ט להגר"מ פיינשטיין שליט"א.

יג) אופני ההיתר שכתבנו רובם מותרים אפילו לפי שיטת המשכנות יעקב שס"ל דאין לחלק בין ששים רבוא לפחות מששים רבוא ופסק דכל שיש רוחב ט"ז אמה אפילו אין בה ששים רבוא בוקעין וגם לענין זה"פ חלק והדברים מפורסמים אבל באופני ההיתר של אינו מפולש או בהיקף מחיצות מג' רוחות ועוד גם הוא ז"ל מודה דמותר לערב וכה"ג כתב להדיא הגרש"ד חבר הבר"צ בוארשא במכתבו שההיתר של אינו מפולש מהני אפילו למשכ"י ולפ"ז כתב דבעירות קטנות שדרך המלך עובר שם ומפולש מעבר לעבר יש יותר חשש מעירות גדולות כי ההיתר של ששים רבוא תלוי במחלוקת אלא שאנן קבלנו להיתר אבל ההיתר שאינו מפולש מוסכם ונתקבל מרוב הפוסקים וכן בוארשא נוהגין כן מדורות שלפנינו בתיקון עירובין בלי לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות.

וכתב הסמ"ג במ"ע א' מד"ס (הלכות עירובין) לאחר שהביא דברי רב האי גאון ז"ל דבימי ירמיה הנביא לא שמרו גזירת שלמה המלך לערב בחצרות ולשתף במבואות אלא היו מוציאים בלי עירוב ומתוך כך היו מביאין מן העיירות שסביבות ירושלים כל משא מבתיים דרך סרטיא שמעיר לעיר שהוא רשות הרבים ומביאין אותן משאות בשערי ירושלים ולכך כשהזהיר ירמיה על גוף האיסור של תורה הזהיר גם על גזירת שלמה שלא להוציא שום משא אף מן הבית לחצר אלא אם כן עירבו וזהו לשון הנביא כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תוציאו משא ביום השבת והבאתם בשערי ירושלים זה גוף האיסור של תורה ואחר כך אמר ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת זו גזירת שלמה המלך כי לבני ירושלים היה מזהיר, וכבר אמרנו כי מן התורה מותר להוציא מן הבתים לרחובות ירושלים אלא ודאי על גזירת שלמה הזהיר מפי הגבורה, שעל ידי שעברו גזירתו באו לגוף של תורה עכ"ל ע"ש הנה מבואר שלפי שלא עירבו עירובי חצרות ושתופי מבואות ולא שמרו מצות שלמה המלך וגזירתו באו לידי חילול שבת דאורייתא והשומר מצות המלך הוא סיג לתורה ולשמירת שבת קודש שמעה עמי בינה זאת.

בשורה טובה

הננו שמחים להודיע בשער בת רבים
שבצהשיית יצא לאור הוצאה חדשה של ב' חלקי הספר החשוב

מצות המלך

(סמ"ה)

על תרי"ג מצות

עם פירוש משנה הלכות

בו מתבארים טעמי כל מצוה ומצוה

אופן קיומה ודינים השייכים לה.

הספר מיוסד במיוחד ללומדי מצוה יומית, הרוכשים על ידו תוך זמן קצר, ידיעה מקיפה
בכל תרי"ג מצוות, הוא גם רב תועלת למלמדי דרדקי ומחנכים.

מחיר ב' החלקים \$10

(המשך מעמוד ל"ח)

עדות כלל ואין זה קרוי עד וליחא ע"ז שם עדות ול"ד לנמצא א' קרו"פ דיש עליו
שם עדות עכ"פ אלו תוכ"ד הראב"ד ולפי"ז סרה התמיהה הראשונה דהו"ל מוכחש
ואפשר לומר שמוכחש נקרא היכא שהוא בגדר עדות משא"כ הכא שלא נכנס
בתורת עדות וכדברי הראב"ד וא"ש ואם כן הלא יובנו דברי הרשב"א שבעתיים ויצאו
כאור דבריו שלפי המתבאר דפלגינן דבורא היינו שמה שמעיד על עצמו אין בר
עדות והגדה כלל ולא שמחלקין הנאמנות וכנ"ל א"כ דברי הרשב"א מוכרחין
כשאמר אני זניתי עם אשתו ותיבת אני זניתי אינן מתקבלות כלל כב"ד וכאילו אמר
חזן לב"ד א"כ נשאר רק תיבת עם אשתו שאין לה משמעות כלל וודאי דלא קטלינן
לה לפי עדותו שאין זו עדות כלל ומשא"כ בעבד שהכיא גיטו שאין צריך לחלק
דכרו ולומר שזה אמר וזאת לא אמר ולא דמי כלל לדינא דהרשב"א, ולפי שבארנו
דעת הרשב"א יובנו דברי הגמ' סנהדרין דף י' ע"א כהא דפלוני בא על אשתי דפלגינן
דבורא ואי בגמ' דהחידוש כזה דאשתו כגופו ובתוס' הקשו דמאי קמ"ל פשיטא
דדבר ידוע דאשתו כגופו (וכן כנמוק"י) ולפי"ד הרשב"א א"ש שהחדוש דלגבי אשתו
נמי מקרי לאו בר הגדה ועדות כלל ול"ד לקרובים.

ולדינא כתב הנו"כ דאפילו ס"ל כהרשב"א עדיין יש לחלק בין מדבר בלה"ק
למדבר כלשון לע"ז עיי"ש דברי טעם ויש להרחיב בהם ואכ"מ.